

जिल्ला विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना दैलेख

२०७२

जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, दैलेख

जिल्ला विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना दैलेख

२०७२

जिल्ला विपद व्यवस्थापन समिति, दैलेख

आर्थिक सहयोग

DCA/ICCO/LWF नेपाल

प्राविधिक तथा सहजीकरण सहयोग

सामाजिक सेवा केन्द्र (सोसेक)
दैलेख

एभरेष्ट क्लब
दैलेख

नेपाल सरकार
गृह मन्त्रालय

फोन नं. प.जि.अ. : ०६९४२२
स.प.जि.अ. : ०६९४२०१२६
फ्याक्स : ०६९४२०९९२

जिल्ला प्रशासन कार्यालय, दैलेख

प.सं. ०७१/०७२

च.नं. ३९८२

मिति: ०७१०३१०९

शुभ-कामना

प्राकृतिक एवं मानव क्षिर्जित विपद्लाई सुनियोजित ढंगबाट सामना एवं न्यूनिकरण गर्न सहयोगी हुने गरी तयार पारिएको यस जिल्ला विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना-२०७२ ले दैलेख जिल्लामा विपद् व्यवस्थापनमा सहयोग पुऱ्याउने एवम् सँगै राज्य जो कोहीलाई पनि उपयोगी हुनेछ भन्ने कुरामा कुनै सन्देह छैन । विपद्लाई व्यवस्थापन गर्न यसले विपद्बाट हुने क्षतिलाई न्यूनिकरण एवं सामना गर्न यो पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना व्यवहारिक छ भन्ने विश्वासका साथ तयार पारिएको छ । यसले आउदा दिनहरूमा विपद् व्यवस्थापनमा ठूलो सहयोग पुऱ्ने विश्वास लिइएको छ । विगतको अनुभवहरूबाट समेत पाठ सिक्ने समेटेर राष्ट्रिय एवं अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरू, नेपाली सेना, सशस्त्र प्रहरी बल, नेपाल प्रहरी, सरकारी कार्यालयहरू, राजनैतिक दलहरू, जिल्ला स्थित स्थानीय संघ संस्थाहरू तथा अन्य क्षेत्रका अनुभवी र विज्ञहरूको समेत राय र सुझावबाट तयार पारिएको यो योजना दैलेख जिल्लाको विपद् व्यवस्थापनको लागि एक महत्वपूर्ण आयाम हो । यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन नै महत्वपूर्ण पक्ष हो । यो पुस्तिका परिमार्जन गर्न विशेष सहयोग गर्ने जिल्ला देवी प्रकोप उद्धार समितिका सम्पूर्ण सदस्यहरू, लुथरन विश्व फेडेरेशन नेपाल, सामाजिक सेवा केन्द्र (सोरोक) नेपाल, दैलेख र एभरेष्ट क्लब, दैलेखलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु । यो पुस्तिका एउटा मार्ग देखाउने आधार बनोस् भन्ने कामना गर्दै यो पुस्तिका तयार गर्ने क्रममा आफ्नो समय र राय सुझाव दिनुहुने एवं प्रकाशनमा सहयोग गर्नुहुने सबैलाई धन्यवाद र शुभ-कामना दिन चाहन्छु ।

पिताम्बर धिमिरे
प्रमुख जिल्ला अधिकारी
प्रमुख जिल्ला अधिकारी

विषय सूची

पृष्ठभूमि (Background) :.....	4
भाग -१.....	6
दैलेख जिल्ला चिनारी (District Overview)	6
१.१ भौगोलिक अवस्थिति, सिमाना तथा राजनैतिक/प्रशासनिक विभाजन:.....	6
१.२ भू-क्षेत्र र जमिनको बर्गीकरण :.....	6
१.३ नदीनाला :.....	6
१.४ माटोको बनावट र उर्वराशक्ति :.....	7
१.५ सम्भावित भू-क्षय क्षेत्र :.....	7
१.६ जलवायु :.....	7
१.७ जलभण्डार :.....	8
१.८ जनसंख्याको आकार :.....	8
१.९ शैक्षिक तथा स्वास्थ्यको अवस्था :.....	8
भाग -२.....	9
विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको उद्देश्य तथा रणनीतिहरू.....	9
२.१ समष्टिगत उद्देश्य:.....	9
२.२ रणनीति :.....	9
२.३ व्यवस्थापन तथा समन्वयका लागि समष्टिगत व्यवस्था :.....	10
भाग -३.....	11
विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गर्दा अवलम्बन गरिएको प्रक्रिया.....	11
भाग -४.....	12
सामान्य पूर्वतयारी योजना	12
४.१ मानवीय सहायतामा संलग्न साभेदार निकायको सूची:.....	12
४.२ विषयगत क्षेत्रहरू (Clusters), त्यसका नेतृत्वकर्ता (Lead) तथा सदस्यहरू (Members) को विवरण:.....	12
४.३ सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकनको नतिजा :.....	14
४.४ योजना तयारीका क्रममा बसेका विभिन्न बैठक तथा त्यसका महत्वपूर्ण निर्णयहरू :.....	14
४.५ विपद् जोखिम विश्लेषण :.....	15
भाग -५.....	19
निकायगत भूमिका तथा जिम्मेवारी.....	19
५.१ जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको कार्यशर्त निर्देश (ToR of DDRC).....	19
५.२ जिल्ला विषयगत अगुवा संस्था (District Cluster Lead Agency) को कार्यशर्त.....	19
५.३ जिल्ला अगुवा सहयोगी संस्था (DLSA) को कार्यशर्त निर्देश.....	20
५.४ सूचना व्यवस्थापन :.....	21
५.५ आवश्यकताको लेखाजोखा तथा खाडल पहिचान:.....	25
भाग -६.....	26
विपद्को प्रकृतिमा आधारित प्रतिकार्य योजना.....	26
६.१ विपद् प्रतिकार्य योजना.....	26
६.२ उपलब्ध निकायगत स्रोत साधन.....	27
भाग -७.....	28
विषयगत विपद् व्यवस्थापन क्षेत्रगत विवरण.....	28
७.१ समन्वय तथा सूचना व्यवस्थापन (Coordination and Information Management) क्षेत्र :.....	28
७.२ खोजतलास तथा उद्धार (Search and rescue) क्षेत्र :.....	33
७.३ खाद्य (Food) क्षेत्र :.....	37
७.४ आवास तथा गैरखाद्य सामग्री (Shelter and Non Food Items) क्षेत्र :.....	42
७.५ खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वास्थ्य प्रवर्धन (WASH) क्षेत्र :.....	46
७.६ स्वास्थ्य तथा पोषण (Health and Nutrition) क्षेत्र :.....	51
७.७ शिक्षा (Education) क्षेत्र:.....	57
७.८ संरक्षण (Protection) क्षेत्र:.....	61
अनुसूचिहरू	

पृष्ठभूमि (Background) :

विश्वका विभिन्न देशहरूमध्ये नेपाललाई विपद् जोखिमको दृष्टिले उच्च जोखिममा रहेको राष्ट्रको रूपमा लिइन्छ। नेपाल एक कृषि प्रधान तथा जल श्रोतको धनी देश एक हो। यहाँ करीव ६००० नदी नालाहरू छन्। प्रत्येक वर्ष हिमालय, उच्च पहाड, पहाड र महाभारत श्रृंखला क्षेत्र भएर बग्ने नदीहरूबाट हुने भू-क्षय मार्फत् माटो र बालुवा बगाएर ल्याउनुका साथै नदीको बहाव क्षेत्र उच्च भई नदिको धारहरूमा समेत परिवर्तन भैरहेको छ। केही तथ्य र तथ्यांकहरूका आधारमा नेपाल विश्व विपद् जोखिमको नक्शांकनमा २० औं स्थानमा रहेको छ। नेपाललाई बाढी, नदि कटान, पहिरो, भूकम्प, आगलागी, महामारी र जलवायू परिवर्तनको प्रभावबाट प्रभावित राष्ट्रको रूपमा पनि लिइन्छ। नेपालको भौगोलिक बनोटको कारण हिमाल, पहाड र तराईमा हुने विपदहरू फरक फरक प्रकारका हुने गरेको पाइन्छ। विश्व मानचित्रमा नेपाल विपद् जोखिमको हिसावले २० औं स्थानमा, भूकम्पीय जोखिमको हिसावले ११ औं स्थानमा, बाढी तथा पहिरोको जोखिमको हिसावले ३० औं स्थानमा र जलवायू परिवर्तनको प्रभावको हिसावले चौथो स्थानमा पर्दछ। विपदका कारण देशमा वर्षेनी ठूलो रूपमा धनजनको क्षति हुने गरेको छ। विपद् पूर्वतयारीका कार्यहरू न्यून भएका कारणले पनि विपदका कारण ठूलो क्षति व्यहोर्नु परेको छ। अतः देशलाई विपद् उत्थानशिल राष्ट्र बनाउन स्थानीय स्तरदेखि नै पहल हुनु जरुरी छ। यसै परिप्रेक्ष्यलाई मध्यनजर राखी स्थानीय विकास तथा संघिय मामिला मन्त्रालयले स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका, २०६८ तयार गरी लागू गरेको छ। यसै निर्देशिकालाई आधार मानी गाविस स्तरिय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा प्रक्रियाको कार्य थालनी भएको छ।

मध्य पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्र अन्तर्गत भेरी अञ्चलको ५ वटा जिल्ला मध्ये दैलेख जिल्ला १५०२ व.कि.मि क्षेत्रफल ओगटेका पहाडी जिल्ला हो। समुद्र सतह बाट ५४४ मि. (तल्लो डुङ्गेश्वर) देखि ४९६८ मि. (महाबूलेक) सम्मको उचाईमा फैलिएको दैलेख जिल्लामा २ निर्वाचन क्षेत्र रहेका छन्। यस जिल्लाको जनसंख्या सन् २००९ (वि.सं. २०५८) को जनगणना अनुसार २२५२०९ रहेको थियो भने हाल २०६८ को जनगणना अनुसार २६९७७० रहेको छ। यो जिल्लामा २ निर्वाचन क्षेत्र ४९ गा.वि.स. र २ नगरपालिकामा रहेको छ। यहाँको जनघनत्व प्रति वर्ग कि.मी. १७६ रहेको छ। यो जिल्लाको पूर्वमा जाजरकोट जिल्ला, दक्षिणमा सुर्खेत जिल्ला, पश्चिममा अछाम जिल्ला र उत्तरमा कालिकोट जिल्ला पर्दछ। विश्व मान चित्रमा दैलेख जिल्ला ८९°२५" देखि ८९°५३" पूर्व देशान्तर र २८°३५" देखि २५°८" उत्तरी अक्षांस सम्म फैलिएको छ। यस जिल्लाको जिल्ला सदरमुकाम नगरपालिका स्थित दैलेख बजारमा रहेको छ।

यस जिल्लाका प्रमुख नदी तथा खोलाहरूमा कर्णाली नदी पश्चिम सिमानामा रहेको छ। जिल्ला भित्रका अन्य साना तथा ठूला खोलाहरूमा लोहोरे, छामाघाट, रामघाट, पराजुल, कट्टी, नाभिस्थान, ताराघाट खोला आदि हुन। सहायक खोलामा सुगुरखाल, सिम, भकारी, दमारखोला, द्वारी मुल, भावल भित्री, सिमाठेकपानी, कुरा, सल्लेरी, छहरे, वुढी, जीडा, थुमका, कपुर, भारी, भ्याउ, सेक्टीपानी मुहान, पैरा खोला, भैरे, सिदा, धारा, पानी, मौवा, माटीखानी, नाउली, कडे, बुढा, पहडा, निगालपानी, आहाल, घट्टे खोला आदी विभिन्न खोलानालाहरू छन्। ताल तथा पोखरीहरूमा मालती गंगा, तालपोखरी, कर्णाली नदी तथा लोहोरे खोलाका छेउछाउमा सिमसार क्षेत्रहरू रहेका छन्। यी खोलानाला तथा धार्मिक सांस्कृतिक हिसाबले धेरै महत्वपूर्ण छन् भने कृषिमा आधारित जीविकोपार्जनका प्रमुख श्रोत समेत हुन्। तापनि वर्षातको समयमा विभिन्न विपद्हरू सिर्जना भई कतिपय अवस्थामा ठूलो धनजनको क्षति समेत हुने गरेको छ। साथै बढ्दो जनघनत्व, वनजंगलको विनाश, अव्यवस्थित भौतिक निर्माण आदिको कारणले भूक्षय, बाढी, पहिरोका प्रकोपहरूले धनजनको क्षति र वातावरणीय विनाश तिब्र गतिमा भैरहेको छ।

दैलेख जिल्ला अन्तर्गत पहिरोको आधारमा अति उच्च जोखिममा रुम, लालिकाँडा, सल्लेरी, मालिका, सिंहासैन, राकमकर्णाली, तिलेपाटा, सात्तला, डाँडापराजुल, विन्ध्यवासिनी, कट्टी जग्नाथ आदि गरी १२ गा.वि.स., उच्च जोखिममा १९ गा.वि.स. सहित दूल्हू नगरपालिका, मध्यम जोखिममा १३ गा.वि.स. सहित १ नारायण न.पा. र न्यून जोखिममा ५ गा.वि.स रहेका छन् र बाढिको आधारमा अति उच्च जोखिममा १३ गा.वि.स., उच्च जोखिममा ११ गा.वि.स. दूल्हू न.पा. सहित, मध्यम जोखिममा २४ गा.वि.स. र न्यून जोखिममा २ गा.वि.स. सहित १ नारायण न.पा. रहेका छन्। दैलेख जिल्ला अति बाढी पहिरो र भाडापखालाबाट प्रभावित जिल्लाहरूको सुचिमा पर्दछ। २०६६ साल देखि हालसम्मको तथ्यांकलाई हेर्दा भाडापखालाबाट ५० जनाको

ज्यान गएको र विगतका वर्षमा मात्रै पनि बाढी तथा पहिरोबाट विभिन्न गाविसहरूमा घर, खेतीयोग्य जमिन, पुल पुलेसा, विद्यालय, पानीका मुहान जस्ता पुर्वाधार तथा सम्पदाहरूमा प्रत्यक्ष प्रभाव पारेको छ।

विपद्को समयमा प्रभावित व्यक्ति तथा समूदायलाई सहयोगको आवश्यकता पर्दछ र सहयोग कार्यलाई जति सक्दो छिटो र छरिटो गराउनै पर्दछ जसले गर्दा थप क्षति हुन बाट बचाउन सकियोस्। विपद् व्यवस्थापनका प्रायः दुईवटा चरण हुन्छन्। पहिलो चरण विपद् अघि गरिने व्यवस्थापन पूर्वतयारी र क्षति न्यूनीकरणका कार्यहरू पर्दछ भने दोश्रो चरणमा विपद् पछिको उद्धार तथा राहत, पुर्नस्थापना र पुनर्निमाण। उद्धार तथा राहत, पुर्नस्थापना र पुनर्निमाण कार्यमा गरिने लगानी र प्रतिफल भन्दा विपद् पूर्व गरिने न्यूनीकरण र पूर्वतयारी कार्य ६ गुणा सस्तो र प्रभावकारी हुन्छ भन्ने कुरा विभिन्न अध्ययनहरूले देखाएका छन्। यद्यपि विपद् लाई कुनै सावधानी वा लगानीले जोखिम मुक्त बनाउन भने कठिन छ तर पनि विपद् पूर्व गरिने न्यूनीकरण र पूर्वतयारीका कार्यहरूलाई महत्वका साथ कार्यान्वयन गरिनुपर्दछ। तसर्थ यस विपद् व्यवस्थापन पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाले दैलेख जिल्लामा वर्षेनी आउने पहिरो तथा भाडापखालाबाट प्रभावित मानिसहरूका आवश्यकताहरू पूर्ति गर्नका निमित्त समयमा नै एकै खालको तथा समन्वयात्मक ढंगले मानवीय सहयोग उपलब्ध गराई मानवीय असरहरूलाई कम गर्न महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने कुरामा कसैको दुई मत नहोला। त्यसैगरी भूकम्पको जोखिमबाट पनि दैलेख जिल्ला मुक्त रहन नसक्ने अवस्थालाई आत्मसात गर्दै यो महाप्रलयकारी विपद् परेमा त्यसबाट हुनसक्ने भौतिक तथा मानवीय क्षतिलाई कम गर्न यो विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको उद्देश्य रहेको छ। त्यसैले विपद्को कारणले प्रत्येक वर्ष हुने व्यापक जनधनको क्षति र विस्थापित तथा प्रभावितहरूको लागि एउटा सहभागितामूलक योजना बनाएमा मात्र उनीहरूले न्यायपूर्ण राहत पाउन सक्ने र बाढीपहिरो, भाडापखाला तथा भूकम्पबाट हुन सक्ने क्षतिलाई न्यूनीकरण गर्न जिल्ला विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको आवश्यकता महशुस भएको हो। यसै तथ्यलाई हृदयंगम गरी सम्भावित विपद् व्यवस्थापन तथा पूर्वतयारीका लागि योजनाबद्ध ढङ्गले अघि बढ्न जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, दैलेखको आयोजना तथा लुथरन विश्व फेडेरेशन नेपालको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगमा र सामाजिक सेवा केन्द्र (सोसेक) नेपाल दैलेखको सहजिकरणमा विभिन्न प्रक्रिया तथा विधिहरू पूरा गरी यो विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना, २०७१ दैलेख तयार गरिएको छ।

भाग -१

दैलेख जिल्ला चिनारी (District Overview)

१.१ भौगोलिक अवस्थिति, सिमाना तथा राजनैतिक/प्रशासनिक विभाजन:

दैलेख जिल्ला मध्यपश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्र र भेरी अञ्चलमा अवस्थित एक पहाडी जिल्ला हो । यो जिल्लाको पूर्वमा जाजरकोट जिल्ला, दक्षिणमा सुर्खेत जिल्ला, पश्चिममा अछाम जिल्ला र उत्तरमा कालिकोट जिल्ला पर्दछ । विश्व मान चित्रमा दैलेख जिल्ला $८१^{\circ}२५''$ देखि $८१^{\circ}५३''$ पूर्व देशान्तर र $२८^{\circ}३५''$ देखि $२५^{\circ}८''$ उत्तरी अक्षांस सम्म फैलिएको छ । यस जिल्लाको जिल्ला सदरमुकाम नगरपालिका स्थित दैलेख बजारमा रहेको छ ।

यस जिल्लाको दक्षिण, उत्तर, पूर्व तथा पश्चिम गरी चारै तर्फ महाभारत श्रृंखलाहरु रहेका छन् भने उक्त श्रृंखलाहरु उत्तरमा पूर्व पश्चिम गरी फैलिएका छन् । यस जिल्लाका ४९ वटा गाँउ विकास समिति र २ नगरपालिका मध्ये लगभग ८० प्रतिशत गाँउ विकास समितिहरु पहाडी तथा २० प्रतिशत गाँउ विकास समितिहरु उच्च पहाडी क्षेत्रमा अवस्थित छन् । यस जिल्लाको कुल क्षेत्रफल १,५०,०५१ हेक्टर अर्थात १,५०५ वर्ग किलोमिटर रहेको छ । दैलेख बजार सदरमुकाम रहेको यो जिल्ला समुद्री सतहबाट ५४४ (तल्लो दुंगेश्वर) देखि ४,९६८ मीटर (महाबु लेक) सम्म उचाईसम्म फैलिएको छ भने यसको औषत उचाई १,४४८ मीटर (दैलेख बजार) रहेको छ ।

बहुदलीय व्यवस्थाको पुर्नस्थापना पश्चात् यस जिल्लालाई राजनीतिक हिसाबले २ संसदीय निर्वाचन क्षेत्र र प्रशासनिक तथा विकासको दृष्टिकोणबाट ११ वटा इलाकामा विभाजन गरिएको छ ।

१.२ भू-क्षेत्र र जमिनको बर्गीकरण :

दैलेख जिल्लाको करिब ५०५ अर्थात ८९,८९९ हेक्टर जमिन वनजंगल तथा बुट्यानले ढाकेको छ । त्यस्तै गरी करिब ८,८९५ अर्थात १३,३३३ हेक्टर जमिनमा आवास, चट्टान तथा माटो रहेको छ भने ३,६९८ हेक्टर जमिन चरन क्षेत्रले ओगटेको छ । जम्मा क्षेत्रफलको ४३,४९७ हेक्टर जमिनमा खेती गर्ने गरिएको छ भने ८,६२४ हेक्टर जमिन खेती नगरिएको अवस्थामा छ तथा केही भु भाग नदी, वगर, दुंग्यान र कडा जमिन क्षेत्रले ढाकेको छ । भौगोलिक स्थितिलाई विचार गर्दा यस जिल्लालाई दुई भागमा विभाजन गर्न सकिन्छ ।

(क) पहाडी क्षेत्र: ८० प्रतिशत

(ख) उच्च पहाडी क्षेत्र: २० प्रतिशत

यसरी गरिएको विभाजनको आधारमा हेर्दा यस जिल्लाको दक्षिणी भू-भाग उब्जाउ माटोले बनेको छ । यस क्षेत्रको भूमि मलिलो भएकै कारणले अधिकांश क्षेत्रमा तरकारी खेती, धान तथा मकैवाली लगाउने गरेको पाइन्छ । उत्तरमा उच्च पहाड भएको र ठुलठुला चट्टानले बनेकोले जमिन भने खेतीयोग्य र त्यति उब्जाउ नभएको, धेरैजसो क्षेत्र चट्टान, वनजंगल तथा बुट्यानले ढाकेको अवस्था छ । अझ महाभारतमा पर्ने भू-भाग बढी भिरालो धरातल तथा कडा चट्टान, गग्यान र बालुवाले बनेकोले खेतीपातीको लागि उपयुक्त नभएकोले यो जिल्ला भौगोलिक दृष्टिकोणबाट पनि अति संवेदनशील जिल्ला मानिन्छ ।

१.३ नदीनाला :

दैलेख जिल्लामा साना ठूला गरी प्रशस्त नदि र खोलाहरु भएतापनि नेपालको दोश्रो ठूलो नदिको रूपमा रहेको कर्णाली नदि नै यहाँको मुख्य ठूलो नदि हो । यसका साथै दैलेख जिल्लाका लोहरे, रामगाड, छामगाड, नेगाड, तारागाड, तामेखोला, पादुका, कट्टी, पराजुलीखोला, रतिखोला आदि नदीहरु प्रमुख नदीहरु हुन भने सहायक नदी वा खोलाको रूपमा सानाखोला, नाभीस्थान, कानेगाड, चिनेखोला आदि परिचित छन् । लोहरे र कर्णाली नदी बाहेक प्रायजसो नदीहरुमा हिउँदमा पानीको मात्रा कम हुँदै जान्छ भने ती दुई नदीमा पानीको मात्रा औषत रूपमा समान रहने गरेको पाइन्छ । ती नदीहरु भौगोलिक हिसाबले अति कठिन रहेको कारणले गर्दा यस जिल्लामा नदी र खोलाहरुको भरपुर उपयोग गर्न सकिएको छैन । वर्षातको समयमा प्रायजसो

स्थानहरु पहिरोको अत्यन्त जोखिममा रहेको अवस्था र जिल्लाको भू बनावटको कारणले गर्दा पनि वर्षेनी नदीहरुले कटान गरिरहेको छ ।

१.४ माटोको बनावट र उर्वराशक्ति :

दैलेख जिल्लाको कुल क्षेत्रफल मध्ये ४३,१२१ हेक्टर अर्थात २८.७४ जमिन खेतीयोग्य रहेको पाइन्छ । यी मध्ये करिब २,२४८ हेक्टर अर्थात ६.५१ प्रतिशत जमिनमा मात्र वर्ष भरी सिंचाई हुने भएता पनि हाल ७,००९ हेक्टर भूमिमा मौसमी सिंचाई सुविधा पुगेको र बाँकी कृषि भूमि आकासे वर्षामा नै निर्भर रहनु पर्ने बाध्यता छ । लोहरे, कर्णाली नदीहरुका साथै महाभारत पहाडबाट उत्तर र दक्षिणतिर बग्ने वर्षे खोलाहरुले वर्षेनी यस जिल्लाको धेरै उब्जाउ भूमि कटान गरिरहेका छन् । साथै केही खेती योग्य स्थानहरुमा वालुवाकरण हुँदै खेती योग्य स्थानहरु मरुभूमिकरण हुने र पहिरो तथा भू-स्खलन हुने कारणले पनि यस जिल्लाको माटोको बनावटमा दिन प्रतिदिन परिवर्तन आई उर्वरभूमि घट्दै गएको अवस्था छ ।

१.५ सम्भावित भू-क्षय क्षेत्र :

दैलेख जिल्लाको उत्तर तर्फको भू-भाग उच्च पहाडी महाभारत श्रृंखला तथा दक्षिणतर्फ पहाड, पर्वत श्रृंखलामा पर्ने भएको कारणले दक्षिण तर्फको केही समथर भूमि भन्दा फरक अर्थात भिरालो किसिमको छ । भिरालो भएको कारणले वर्षातमा खहरे खोलाले एकतिर यस क्षेत्रको माटोलाई बगाएर लैजान्छन् भने अर्कोतिर पहाड तथा उच्च पहाडबाट बगाई ल्याएको वालुवा, गोग्रानहरु केही क्षेत्रको खेती योग्य भूमिमा ल्याई थुपारी दिने गर्दछन् । जसले गर्दा उब्जाउ भूमिहरु दिन प्रतिदिन ह्रास हुँदै भएका छन् । यसका अतिरिक्त लोहरे नदी र कर्णाली नदी तथा उच्च पहाडबाट उत्तर दक्षिणतिर बग्ने कैयौं वर्षे खोलाहरुमा पानीको मात्रा बढ्ने भएकोले उक्त नदीको किनारमा रहेको खेती योग्य जमिनहरु तथा खेतीवालीहरु वर्षेनी नष्ट पादै आएका छन् । यस जिल्लामा पहिरो तथा भू-क्षयको सम्भावना सधैं रहने गरेको देखिन्छ । त्यसमाथि पनि वनजंगलको विनासको कारणले पनि पहिरो तथा भू-क्षय वा भू-स्खलनको मात्रालाई बढाइरहेको छ ।

१.६ जलवायु :

यस जिल्लाको औषत अकितम तापक्रम ३४° सेन्टीग्रेट र औषत न्यूनतम तापक्रम ५° सेन्टीग्रेट रहेको छ र वार्षिक वर्षा करिब १७०० मिलिमिटर सम्म हुने गर्दछ । भौगोलिक अवस्थिति अनुसार जिल्लाको जलवायु फरक फरक किसिमको पाईन्छ । औषत रुपमा यस जिल्लामा समशितोष्ण हावापानीको बाहुल्य रहेको छ । गृष्म र वर्षा ऋतुमा मनसुनी वर्षा हुने गर्दछ भने हिँउदमा कम पानी पर्दछ । यस जिल्लाको वनक्षेत्रलाई हावापानीका आधारमा निम्न अनुसारको रुपमा वर्गीकरण गर्न सकिन्छ ।

१.६.१ उष्ण सदावहार तथा उपोष्ण पतझर वन :

उच्च तापक्रम तथा बढि वर्षा हुने समुद्र सतहदेखि २१०० मिटर सम्मको उचाईमा पाइने वनलाई उष्ण सदावहार वन भनिन्छ । तल्लो ढुङ्गेस्वर, कर्णाली नदीको किनार र सोको आसपासमा पाइने साल, सिसौं, जामुन, खयर, कर्मा, अस्ना आदि उष्ण सदावहार वनको रुपमा रहेको पाईन्छ भने कटुस, चिलाउने, खोटेसल्लो, सिमल, काफल, उत्तीस, ओखर चांप आदी महाभारत क्षेत्रको पहाडमा उपोष्ण पतझर वनको रुपमा पाईने गर्दछ । यस प्रकारको वनले १८६५४ हे. अर्थात (२३.८७ %) भू भाग ओगटेको छ ।

१.६.२ शीतोष्ण कोणधारी वन :

समुद्र सतहदेखि करिब २१००-३१०० मिटरको पहाडी श्रेणीमा पाइने वन जंगललाई शितोष्ण कोणधारी वन भन्ने गरिन्छ । पैयू, उत्तीस, कटुस, तेजपात, लालीगुरासं, चुत्रो, टिमुर, ऐसेलु, बांभ, अंगेरी, सौर खोटेसल्ला आदि वन र वनस्पतिजन्य रुख विरुवाहरुको बाहुल्य यस शीतोष्ण कोणधारी क्षेत्रमा भेटिन्छ । यस प्रकारको वनले ४६८५६ हे. अर्थात (५९.९७ %) दैलेख जिल्लामा रहेको वन क्षेत्रको सबै भन्दा बढी भू-भाग ओगटेको छ ।

१.६.३ लेकाली वन :

समुद्र सतहदेखि करिब ३१००-४१०० मिटरको हिमाली प्रदेशको तल्लो शृङ्खलामा पाइने वनलाई लेकाली वन भनिन्छ । पर्याप्त वर्षाविना पनि हुर्कन सक्ने धुपीसल्लो, देबदार, भोजपत्र, सेतो गुरास, खर्सु जस्ता

रुखहरुको बाहुल्य रहेको छ । यस प्रकारको वनले १०१०९ हे. अर्थात (१२.९४%) वन क्षेत्रको भू भागमा रहेको छ ।

१.६.४ टुन्डा वन :

समुद्र सतहदेखि करिब ४१०० मिटर देखि माथिको उच्च हिमाली भू-भागमा पाइने पतभङ्गजन्य वनस्पर्तिलाई टुन्डा वन भनिन्छ । काडादार अति होचा गुरांसका प्रजाति भोजपत्र जस्ता रुखविरुवाहरु पाईन्छन् । यस प्रकारको वनले २५१८ हे. अर्थात (३.२२%) वन क्षेत्रको भू-भाग रहेको छ ।

१.७ जलभण्डार :

यस जिल्लाको प्रमुख जल भण्डारको रूपमा लोहरे खोला, कर्णाली नदी, तारघाट खोला, तामेद्वारी, कट्टीखोला, पराजुल खोला, सानाखोला, नाभीस्थान, पादुका, कानेगाड, चिनेखोला र रतीखोलाहरु रहेको छन् । वर्षातमा उच्च पहाड तथा पहाडबाट बग्ने दर्जनौं खोला तथा खोल्साहरु साथै सतहमा रहने पानी यस जिल्लाको जलभण्डारको रूपमा अवस्थित छ ।

१.८ जनसंख्याको आकार :

१५०२ व.कि.मि क्षेत्रफल भएको दैलेख जिल्लाको जनसंख्या सन् २००१ (वि.सं. २०५८) को जनगणना अनुसार २२५२०१ रहेको थियो भने हाल २०६८ को जनगणना अनुसार २६१७७० रहेको छ, जसमध्ये पुरुष १२६९९० अर्थात ४९.० प्रतिशत र महिला १३४७८० अर्थात ५१.० प्रतिशत रहेको छ । सोही तथ्यांक अनुसार जिल्लाको जनघनत्व १७४ प्रति वर्ग किलोमिटर, जम्मा घरधुरी संख्या ४८,९९९ रहेको छ भने औषत परिवार सदस्य संख्या ५.३५ रहेको छ । यस जिल्लामा क्षेत्री (३५ प्रतिशत), बाहुन (१२.५ प्रतिशत), मगर (९.८ प्रतिशत), ठकुरी (१४.५ प्रतिशत), कामी (१५ प्रतिशत), सार्की (२.७ प्रतिशत) सुनार (१.५८ प्रतिशत), दमाई (४.४ प्रतिशत), गुरुङ्ग (१.४३ प्रतिशत) तथा सन्यासी (१.६१ प्रतिशत) जस्ता दलित समुदाय एवम् राउटे तथा अन्य लोपोन्मुख जातजाती र विभिन्न जनजाती समुदायको बसोबास रहेको छ । यहाँ सबभन्दा बढी नेपाली भाषा (९८.९८ प्रतिशत) बोल्ने समुदाय रहेको छ भने मगर तथा गुरुङ्ग भाषा ०.४६ प्रतिशत तथा अन्य ०.४६ प्रतिशत बोलिने गरिन्छ ।

यस जिल्लाको ९२ प्रतिशत जनसंख्या कृषिमा आश्रित छन् र विपद्बाट उनीहरुनै बढी प्रभावित हुने गरेको पाइन्छ । यसैगरी ज्याला मजदुरी गर्ने संख्या कुल जनसंख्याको ६ प्रतिशत, व्यापार तथा नोकरी गर्ने २ प्रतिशत रहेको छन् भने कुल औषत वार्षिक आमदानी रु. ३५५२ प्रति व्यक्ति रहेको छ ।

१.९ शैक्षिक तथा स्वास्थ्यको अवस्था :

दैलेख जिल्लामा ३४० वटा बालविकास केन्द्रहरु, ३४० वटा प्राथमिक विद्यालय, ९३ वटा निम्न माध्यमिक विद्यालय, ५० वटा माध्यमिक विद्यालय, ३९ वटा उच्च माध्यमिक विद्यालय, ३ वटा बोर्डिंग स्कूल, ३ वटा क्याम्पस रहेका छन् । यस जिल्लाको साक्षरता प्रतिशत ५९.९ प्रतिशत रहेको छ । जसमा महिला साक्षरता ४४.५२ र पुरुष साक्षरता ५९.७१ प्रतिशत रहेको छ । जिल्लामा बहुदो विद्यालय संख्या, शिक्षा प्रतिको समुदायको सकारात्मक सोचाई र सरकारी प्राथमिकतासमेतको कारणले गर्दा हाल साक्षरता दरमा वृद्धि भईरहेको तथ्यांकहरुले देखाईरहेका छन् यद्यपी शिक्षाको गुणस्तरमा भने अपेक्षित सुधारको खाँचो टड्कारो रूपमा देखिन्छ ।

त्यसैगरी स्वास्थ्य क्षेत्रको हिसाबले दैलेख जिल्लामा १५ वटा शैया भएको जिल्ला अस्पताल, ५ शैया क्षमता भएको ३ वटा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, १६ वटा स्वास्थ्य चौकी, ४० वटा उप स्वास्थ्य चौकी, १ वटा आँखा उपचार केन्द्र तथा २ वटा आयुर्वेद सेवा केन्द्र, ४८ वटा प्रसुती सेवा गृह संचालनमा रहेका छन् । ३४.३६ प्रतिहजार जन्मदर भएको दैलेखमा १० प्रतिहजार मृत्युदर, ४८ प्रतिहजार शिशु मृत्युदर र ४.१५ मातृ मृत्युदर रहेको तथ्यांकहरुले देखाउँछन् । दैलेखी जनताको औषत आयु ६३ वर्ष रहेको छ भने डाक्टर जनसंख्या अनुपात १ जना डाक्टर बराबर १,२५,५९६ (श्रोत:जिल्ला विकास योजना, दैलेख, २०६७/६८) जना जनसंख्या रहेको छ । यसरी न्युन डाक्टरमाथि उच्च जनसंख्याको चापले गर्दा पनि यहाँको स्वास्थ्य स्थिती त्यति सन्तोषजनक भने छैन । दैलेख जिल्लामा अति उच्च प्रभाव पार्ने रोगहरुमा निमोनिया, टाईफाइड, पाठेघर खस्ने समस्या, एच आई भी एड्स, भाडापखाला, लगायतका रहेका छन् । सापेक्षिक रूपमा विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी

निकायहरुको निरन्तर पहल र प्रयासले समुदाय र सेवाप्रदायक निकायहरुबीचको सम्बन्ध विस्तार भएको तर सन्तोषजनक अवस्था भने नरहेको कुरा स्वयं स्वास्थ्यसंग सरोकार राख्ने निकाय तथा समुदायको गुनासो रहेको छ ।

भाग -२

विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको उद्देश्य तथा रणनीतिहरु

नेपालमा विपद्मा परी प्रत्येक वर्ष एक हजारभन्दा बढी मानिसको ज्यान जाने गरेको, १ लाख ३५ हजार मानिस प्रभावित हुने गरेको, १६ हजार परिवार घरबार गुमाएर विस्थापित हुने गरेको, तथा औषत १ अर्ब २० करोड ८० लाख रुपैयां बराबरको आर्थिक क्षति हुने गरेको अनुमान गरिएको छ । यसरी वार्षिक रूपमा हुने क्षति र सोबाट प्रत्यक्ष रूपमा प्रभावित हुने समुदायको स्फेयर परियोजनाले निर्देशित गरेको मानवीय सहयोगको न्यूनतम मापदण्ड अनुसार मानवीय सहयोग प्राप्त गरी स-सम्मान बाँच्न पाउने अधिकार हो जसको लागि प्राकृतिक विपद् वा द्वन्दबाट सृजित मानवीय पिडा कम गर्नका लागि राज्य वा सरोकारवाला संस्थाहरुद्वारा हर सम्भव प्रयास गरिनु पर्दछ । समुदायको स्फेयर परियोजनाले निर्देशित गरेको मानवीय सहयोगको न्यूनतम मापदण्ड अनुसार मानवीय सहयोग प्राप्त गरी स-सम्मान बाँच्न पाउने अधिकारलाई आत्मसाथ गरी दैलेख जिल्लाको विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना निर्माणका लागि तपसिल बमोजिमका उद्देश्य तथा रणनीतिहरु अवलम्बन गरिएको छ ।

२.१ समष्टिगत उद्देश्य:

- क. जिल्लाको विपद् तथा जोखिम अवस्थाको मापन गर्ने ।
- ख. जिल्लाको विपद् जोखिमताको आधारमा विषयगत क्षेत्र, अगुवा तथा क्षेत्र सदस्यहरुको पहिचान तथा जिम्मेवारी आत्मबोध गराउने ।
- ग. मानवीय सहयोगका लागि संभावित दुर्घटना हुनु पूर्व नै उपयुक्त तथा पर्याप्त पूर्वतयारी तथा सहयोग योजनाको तर्जुमा गर्ने ।
- घ. मानवीय असरहरुलाई कम गर्नका लागि विपद्बाट प्रभावित मानिसहरुका आवश्यकताहरु परिपूर्ति गर्नका निमित्त समयमा नै एकनासको तथा समन्वयात्मक रूपमा सहयोग उपलब्ध गराउने कुरा सुनिश्चित गरी जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिमार्फत नेपाल सरकारलाई सहयोग उपलब्ध गराउनु तथा कुनै पनि मानवीय सहयोग, मानवीय सिद्धान्त अर्थात् मानवता, निष्पक्षता तथा तटस्थताबमोजिम उपलब्ध गराउन सहयोग गर्नु ।
- ङ. जिल्लामा विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापनको क्षेत्रमा काम गर्ने संघ संस्था तथा निकायहरुलाई एउटै मूलधारमा ल्याई पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य कार्यलाई सहज र प्रभावकारी बनाउने तथा दोहोरोपना हटाउने ।
- च. सबै निकायहरुमा विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्यको क्षेत्रमा बजेट विनियोजनको काम प्रारम्भ गर्ने ।

२.२ रणनीति :

जिल्ला विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गर्दा यथासम्भव सहभागितामूलक र वास्तविकतामा आधारित रहेर बनाउने प्रयास गरिएको छ । जिल्लामा अवस्थित सम्पूर्ण सरोकारवालाहरुको संलग्नता र प्राप्त सुचना तथा सुझावलाई आधार मान्दै यो योजना विगत पाँच वर्षको अवधिमा जिल्लामा भए गएका बाढीपहिरो, भूडानपखाला लगायतको विपद्बाट परेका प्रभावहरुको विश्लेषणमा आधारित रहेर सबभन्दा खराब परिस्थितिलाई समेत ध्यानमा राखिएको छ । जिल्लामा क्रियाशिल विभिन्न निकायहरुको क्षमताको विश्लेषणका आधारमा पूर्व-तयारी तथा सहयोग कार्यक्रमका लागि भूमिका तथा जिम्मेवारी निर्धारण गरिएको छ । “पूर्वतयारी” तथा “सहयोग कार्यक्रम” सम्बन्धी दुवै योजना आकस्मिक योजनामा उल्लिखित प्रमुख गतिविधिका रूपमा रहेका छन् र योजना तर्जुमा गर्दा यसको कार्यान्वयनमा सहयोग उपलब्ध गराउने उपयुक्त

निकायको पहिचान क्षेत्रगत आधारमा गरिएको छ । विगत वर्षको विपद्को अनुभवबाट सिक्किएका पाठ तथा सिफारिसहरूलाई हरेक क्षेत्र (Cluster) का लागि आकस्मिक योजना तर्जुमा गर्दा ध्यानमा राखिएको छ ।

जिल्ला आकस्मिक योजना अन्तर्गत जिल्लाको पूर्वतयारी तथा सहयोगसम्बन्धी योजनाको व्यवस्थापन जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको समष्टिगत समन्वयमा गरिनेछ । हरेक क्षेत्र (Cluster) मा नेतृत्व गर्ने निकायहरूको अगुवाइमा क्षेत्रगत क्षेत्र सदस्य (Cluster Member) हरूबीचमा समन्वय गरिएको छ । विपद्को परिस्थितिसँग सम्भावित उठ्न सक्ने सवालहरूलाई सम्बोधन गर्नका निमित्त आफ्नो क्षेत्रको आपत्कालीन पूर्व-तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको कार्यान्वयन समन्वयात्मक रूपमा गर्न ती निकायहरूका सबल पक्ष तथा विशेषज्ञता माथि यथेष्ट ध्यान दिने प्रयास गरिएको छ ।

विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनालाई अन्तिम रूप दिइसकेपछि पूर्वतयारी सम्बन्धी कदमहरूमा भएको प्रगतिलाई सुनिश्चित गर्नका निमित्त सो योजनाको समीक्षा गरिनेछ । यसमा क्षेत्रगत सदस्य (Cluster Members) र जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिले प्रमुख भूमिकाको निर्वाह गर्ने र अन्य सदस्यहरूले यसमा सहयोगका लागि समयमा नै गतिविधिहरू सञ्चालन गर्न मार्गदर्शक दस्तावेजको रूपमा जिल्ला विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनालाई प्रयोगमा ल्याइनेछ ।

२.३ व्यवस्थापन तथा समन्वयका लागि समष्टिगत व्यवस्था :

नेपाल सरकार, संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय निकाय, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैर-सरकारी संघ संस्था तथा जिल्लाका अन्य साभेदारहरूका बिचमा योजनाबद्ध व्यवस्थापन तथा समन्वयका लागि तपसिलका व्यवस्थाहरू गरिएका छन्:

- आपत्कालीन सहयोग कार्यक्रम अन्तर्गत सञ्चालन गरिने सबै गतिविधिहरूको समन्वय गर्ने, विपद्को रोकथाम, न्यूनीकरण, पूर्व-तयारी, सहयोग तथा पुनर्लाभ (Recovery) का लागि अन्तिम निकायका रूपमा नेपाल सरकार जिम्मेवार रहनेछ । गृह मन्त्रालय आपत्कालीन सहयोगका लागि केन्द्रीय स्तरको सम्पर्क निकाय हो र यस कार्यमा गृह मन्त्रालयलाई अन्य सम्बन्धित मन्त्रालयहरूले सहयोग उपलब्ध गराउनुदछन् । प्रमुख जिल्ला अधिकारीको नेतृत्वमा जिल्ला स्तरमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति जिल्लाका मानवीय सहयोगका क्षेत्रमा क्रियाशील अन्य निकायहरूको सहभागिताको माध्यमबाट आफ्नो जिल्लामा आपत्कालीन परिस्थितिमा सञ्चालन गरिने गतिविधिहरूका लागि जिम्मेवार रहन्छ ।
- संयुक्त राष्ट्रसङ्घको मानवीय सुधार (Humanitarian Reform) तथा अन्तरनिकाय स्थायी समिति (Inter-agency Standing Committee – IASC) को निर्देशन बमोजिम क्षेत्रगत रूपमा नेतृत्व प्रदान गर्ने निकायहरू (Cluster Lead agencies) ले आफ्ना सम्बन्धित क्षेत्रहरूमा साभेदारहरूका बिचमा गतिविधिको सञ्चालन कार्यलाई समन्वयात्मक रूपमा हुने कुरा सुनिश्चित गर्नेछन् । यस जिम्मेवारीको निर्वाह गर्नका निमित्त जिल्लाका सम्बन्धित निकायहरूद्वारा नेतृत्व गरिएको विषयगत क्षेत्र अगुवा तथा सदस्यहरू (Cluster Lead and Members) अन्य सरकारी निकाय, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय निकाय, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैर-सरकारी संघ तथा सङ्गठन र अन्य मानवीय निकायहरूले सहयोग उपलब्ध गराउनेछन् ।

भाग -३

विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गर्दा अवलम्बन गरिएको प्रक्रिया

नेपाल सरकार गृह मन्त्रालयबाट तयार गरिएको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मार्गदर्शन २०६७ अनुसार जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति दैलेखले, यस जिल्लामा पनि विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तयार गरी लागु गर्न विगत वर्षदेखि नै अभ्यास गर्दै आएको छ। जिल्ला विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको तर्जुमा जिल्लाका सम्पूर्ण सरोकारवालाहरूको संलग्नतामा गरिएको छ। यो योजना तर्जुमा विगत पाँच वर्षको अवधिमा गएका विपद्बाट परेका प्रभावहरूको विश्लेषणमा आधारित छ र योजना तर्जुमाको प्रयोजनका लागि सबैभन्दा खराब परिस्थितिलाई ध्यानमा राखिएको छ। जिल्लामा क्रियाशिल विभिन्न निकायहरूको क्षमता विश्लेषणका आधारमा पूर्व-तयारी तथा प्रतिकार्य कार्यक्रमका लागि भूमिका तथा जिम्मेवारी निर्धारण गरिएको छ। “पूर्वतयारी” तथा “प्रतिकार्य कार्यक्रम” सम्बन्धी दुवै योजना आपतकालिन योजनामा उल्लेखित प्रमुख गतिविधि हुन्छन् र योजना तर्जुमा गर्दा यसको कार्यान्वयनमा सहयोग उपलब्ध गराउने उपयुक्त निकायको पहिचान पनि गरिएको छ। विगतका वर्षको विपद्को अनुभवबाट सिक्किएका पाठ तथा सिफारिसहरूलाई हरेक क्षेत्र (Cluster) का लागि आपतकालिन योजना तर्जुमा गर्दा ध्यानमा राखिएको छ। जिल्ला आपतकालिन योजना अन्तर्गत जिल्लाको पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य सम्बन्धी योजनाको व्यवस्थापन जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको समष्टिगत समन्वयमा गरिएको छ। हरेक क्षेत्र (Cluster) मा नेतृत्व प्रदान गर्ने निकायको अगुवाइमा विषयगत क्षेत्र अगुवा (Cluster Lead) ले सो क्षेत्रमा संलग्न विभिन्न निकायहरूका बिचमा समन्वय गर्ने र बाढीपहिरो र भूडानपखालाको परिस्थितिसँग सम्बन्धित उठ्न सक्ने सवालहरूलाई सम्बोधन गर्नका निमित्त आफ्नो क्षेत्रको आपतकालिन पूर्व-तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको कार्यान्वयन समन्वयात्मक रूपमा गर्नका लागि ती निकायहरूका सबल पक्ष तथा विशेष ज्ञानमाथि ध्यान दिईएको छ। आपतकालिन योजनालाई अन्तिम रूप दिइसकेपछि पूर्वतयारी सम्बन्धी कदमहरूमा भएको प्रगतिलाई सुनिश्चित गर्नका निमित्त सो योजनाको समिक्षा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिबाट भई लागु गरिएको छ। यसका लागि जिल्लामा विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्यको क्षेत्रमा काम गर्ने विभिन्न सरकारी निकाय तथा राष्ट्रिय एवं अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संघ संस्थाहरू र संयुक्त राष्ट्र संघीय निकायहरूसँग छलफल गरी देहायको प्रकृया अपनाईएको थियो।

- (१) मिति २०७० जेष्ठ १२ गते जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको बैठक बसी विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना अद्यावधिक कार्यशाला गोष्ठीको संचालन गर्ने र त्यस बैठकमा विषयगत क्षेत्रहरूबाट यस वर्ष देखिएका तथा नविकरण गर्न आवश्यक तथ्यांक संकलनका लागि अर्को बैठकमा प्रस्तुत विवरणहरू अध्यावधिक गर्ने तथा गतवर्ष तयार गरिएको जिल्ला विपद् व्यवस्थापन पूर्व तयारी योजना २०७० लाई अध्यावधिक गर्ने र सो कार्यका लागि कार्यरत विषयगत क्षेत्र तथा त्यसका अगुवाहरूको अगुवाई तथा लुथरन विश्व फेडेरेशन नेपाल (जिल्ला अगुवा सहयोगी संस्था) ले सहजीकरण गरी सोसेक नेपाल दैलेखको सहयोगमा अद्यावधिक प्रतिवेदन तयार गर्ने निर्णय गरियो।
- (२) क्षेत्रगत सूचनाको विश्लेषण पश्चात आकस्मिक योजनाको निर्देशिका बमोजिम सूचनाहरूको संकलन।
- (३) २०७२ जेष्ठ ५ गते क्षेत्रगत बैठकहरूबाट संकलित सूचनाहरूको विप्लेषण र संकलन गरी तयार भएको विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना, २०७२ लाई स्वीकृत प्रदान गर्नको लागि जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको बैठक आयोजना गर्ने र सो बैठकबाट अध्यावधिक गरिएको विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना, २०७२ लाई स्वीकृत गर्ने निर्णय गरिएको थियो।
- (४) २०७२ जेष्ठ गते जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको बैठक आयोजना गरी जिल्ला विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना, २०७१ को अद्यावधिक गर्दै उक्त योजनालाई अन्तिम रूप दिई समितिबाट पास गरिएको थियो जसको सहजीकरण लुथरन विश्व फेडेरेशन नेपाल, सामाजिक सेवा केन्द्र (सोसेक) नेपाल र एभेष्ट क्लव दैलेखले गरेको थियो।

भाग -४

सामान्य पूर्वतयारी योजना

४.१ मानवीय सहायतामा संलग्न साभेदार निकायको सूची:

क्र.सं.	निकायको नाम	सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क फोन	मोबाइल
१.	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	पिताम्बर घिमिरे	०८९ ४२०१२६/४२०११२	९८५८०१७७७७
२.	जिल्ला विकास समितिको कार्यालय	हरी प्याकुरेल शमसेर शाही	०८९ ४२०११४	९८५८०५१२५९
३.	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	निर्मल रसाली	०८९ ४२०४१७	९८४१२९०२१८ ९८४४८०८०१९
४.	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	सिताराम काफ्ले राजिव रिमाल	०८९ ४२०१५३	९८५१०९०८७५ ९८४१४७६८८०
५.	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	विष्णुप्रसाद गोतामे	०८९ ४२०३८६	९८५८०५१४८६
६.	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	सुर्यनाथ योगी	०८९ ४२०१४५	९८४८०३११९४
७.	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	पान कुमारी खड्का सरला रेग्मी	०८९४२०१५५	९७४८००४७३४ ९८४८११८९९९
८.	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	खेमराज के सी यामराज कटुवाल	०८९ ४२०१७९	९८४८०५०३०२
९.	दैलेख उद्योग वाणिज्य संघ	शान्ती प्रसाद शर्मा	०८९ ४२०१७०	९८४८०५१७६५
१०.	लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल	हरी अवस्थी	०९१५२५३४०	९८५८४२२९७१
११.	नेपाल खाद्य संस्थान	जयराज जोशी	०८९ ४२०१९१	९८४८७५५९३१
१२.	सोसेक नेपाल	हीरा सिंह थापा डम्बरबहादुर कार्की	०८९ ४२०२९५	९८५८०५१०८९ ९८५८०५१२५५
१३.	सुडेक नेपाल	दुर्गा न्यौपाने	०८९ ४२०१७३	९८४८०६४१२०
१४.	नेपाल परिवार नियोजन संघ	बसन्त खनाल	०८९ ४२००६६	९८५७८३२२०८
१५.	एभरेष्ट क्लब, दैलेख	चन्द्रबहादुर खड्का	०८९ ४२०२४७	९८४८०६९८३२
१६.	गैर सरकारी संस्था महासंघ	महारूप खत्री		९८५८०५०१४३
१७.	नेपाल पत्रकार महासंघ	नमनकुमार शाही		९८५८०२४९५७
१८.	विश्व खाद्य कार्यक्रम, दैलेख	नरेन्द्र के.सी.		९८४८२४२४९६
१९.	सेभ द चिल्ड्रेन, नेपाल	आत्माराम भट्टराई	०८९ ४१००३०	९८५८०२८१२०

४.२ विषयगत क्षेत्रहरू (Clusters), त्यसका नेतृत्वकर्ता (Lead) तथा सदस्यहरू (Members) को विवरण:

जिल्ला तहमा विषयगत रूपमा नेतृत्व प्रदान गर्ने सम्बन्धित निकायहरू (Cluster Leads) सँग मिली मानवीय गतिविधि सञ्चालन गर्नका लागि निम्नलिखित क्षेत्रहरू (Clusters) गठन गरिएका छन् र ती क्षेत्रसँग सम्बन्धित सहयोगी निकायहरूको विवरण निम्न अनुसार रहेको छ ।

क्र.सं	विषयगत क्षेत्र (Cluster)	क्षेत्रगत अगुवा (cluster Lead)	सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क फोन नं.	क्षेत्र सदस्यहरू (Cluster Member)
१	समन्वय तथा सूचना व्यवस्थापन (Coordination and Information Management)	जिल्ला विकास समितिको कार्यालय	हरि प्याकुरेल समशेरबहादुर शाही	०८९ ४१०११४ ०८९ ४१०११० ९८५८०५१२५९ ९८४८०७६२९५	नेपाल प्रहरी, नेपाली सेना, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी नेपाल पत्रकार महासंघ, रेडियो धूवतारा तथा रेडियो पञ्चकोशी, नारायण, दुल्लू न.पा.,

					गा.वि.स., जि.वि.स.
२	खोज तथा उद्धार (Search and Rescue)	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	पिताम्बर घिमिरे हरिकला आचार्य	०८९ ४२०११२ ०८९ ४२०१२६ ९८५८०१७७७७ ९८४९९४४४९०	नेपाल प्रहरी, नेपाली सेना, एफ. एम. रेडियोहरु, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, नारायण, दूल्लू नगरपालिका लगायत गा.वि.स.,स्वयम्सेवक
३	खाद्य क्षेत्र (Food)	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	सुर्यनाथ योगी राजु भुज	०८९ ४२०१४५ ९८४८०३११९४ ९८४८०६२९७६	जि.वि.स., जिल्ला पशु सेवा कार्यालय, जिल्ला वन कार्यालय, विश्व खाद्य कार्यक्रम, नेपाल खाद्य संस्थान, उद्योग वाणिज्य संघ
४	आवास तथा गैर खाद्य सामग्री (Shelter/ Non Food Items)	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	खेमराज के सी	०८९ ४२०१७९ ९८४८०५०३०२	जि.वि.स, नेपाल प्रहरी, नेपाली सेना, LWF, सोसेक, एभरेष्ट क्लब, महिला सशक्तिकरण मञ्च, अक्सफाम नेपाल, उ.वा.सं. र सम्बन्धित गाविस तथा नगरपालिका
५	खानेपानी तथा सरसफाई (WASH)	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	सिताराम काफ्ले राजीव रिमाल	०८९ ४२०१५३ ९८५८०५००५३ ९८४१४७६८८०	जि.वि.स., नगरपालिका तथा गाविस, सोसेक, महिला सशक्तिकरण मञ्च, अक्सफाम नेपाल, LWF नेपाल, एभरेष्ट क्लब र सुडेक
६	शिक्षा (Education)	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	विष्णु प्रसाद गोतामे हेमकुमार ढकाल	०८९ ४२०३८६ ९८५८०५१४८६ ९८४८०४७६२५	जि वि स., जिल्ला शिक्षा कार्यालय
७	स्वास्थ्य र पोषण (Health and Nutrition)	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	डा. निर्मल रसाली कलम थापा	०८९ ४१०४१७ ९८४७९९१७२३ ९७४८०२०४३७	परिवार नियोजन संघ, नेपाल परिवार स्वास्थ्य कार्यक्रम, जि वि स, सुडेक नेपाल, सोसेक
८	संरक्षण (Protection)	महिला तथा बालबालिका कार्यालय, दैलेख	पान कुमारी खड्का सरला रेग्मी	०८९ ४२०१५५ ९७४८००४७३४ ९८४८११८९९९	जि.वि.स., जिल्ला प्रहरी कार्यालय, जिल्ला बाल कल्याण समिति, महिला सशक्तिकरण मञ्च, पञ्चकोशी अपांग विकास मञ्च,

४.३ सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकनको नतिजा :

नेपाल सरकार गृह मन्त्रालयले जारी गरेको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तयारी मार्गदर्शन तथा सो बारेमा गृह मन्त्रालयले नै क्षेत्रीय स्तरमा मिति २०६९ चैत्र २३ गते सुर्खेतमा आयोजना गरेको क्षेत्रीय कार्यशालाको निष्कर्षका बारेमा छलफल गरि जिल्ला विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७० तैयार गरि सोही योजनालाई अध्यावधिक गरी २०७१ को योजना र २०७१ को योजनालाई अध्यावधिक गरी २०७२ सालको योजना निर्माणको लागि २०७२ वैशाख १३ गते जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको बैठक बस्यो । उक्त बैठकमा कार्यशाला तथा मुख्य गरी विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तयारी मार्गदर्शनले निर्देश गरेको कुराहरूमाथि छलफल गरियो जसमा विपद् व्यवस्थापनसंग सम्बन्धित दस्तावेजहरूको पुनरावलोकन गर्ने काम पनि गरियो । यस अन्तर्गत जिल्ला विपद् व्यवस्थापन पूर्वतयारी योजना २०७२ लाई अन्य कानुनी तथा सहयोगी दस्तावेजहरूले निर्देश गरेबमोजिम यसवर्ष विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना, २०७१ लाई पुनरावलोकन तथा अद्यावधिक गरी विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७२ निर्माण गर्ने निर्णय गरिएको थियो ।

विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमाका क्रममा पुनरावलोकन गरिएको सन्दर्भ सामग्रीहरू तथा त्यसका नतिजाहरू यसप्रकार रहेका छन् ।

क्र. सं	प्रतिवेदनको नाम	पूर्वअसल अभ्यासहरू	मुख्य सिकाई	कुनै सुझाव भए
१.	जिल्ला विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना, २०७२	योजनाका आधारमा सम्बन्धित निकायहरू तयारी अवस्थामा रहेको तथा समन्वय, सम्पर्कमा विस्तार भएको ।	सहभागितामूलक योजना तर्जुमा गर्दा जिम्मेवारी बोध भई काम गर्न सजिलो हुँदो रहेछ ।	यसलाई नियमित रूपमा पुनरावलोकन गर्दै लैजानु पर्दछ ।

४.४ योजना तयारीका क्रममा बसेका विभिन्न बैठक तथा त्यसका महत्वपूर्ण निर्णयहरू :

विपद् पूर्व जानकारी बिना आउने साथै यसले ठूलो मानवीय, भौतिक तथा आर्थिक क्षति निम्त्याउने गर्दछ । यसले ल्याउने प्रलयलाई पूर्णरूपमा निर्मूल नै पार्न त सकिदैन तर न्यूनिकरण गर्न भने अवश्य नै सकिन्छ । यसै तथ्यलाई मध्यनजर गरी राष्ट्रिय अभियानको रूपमा देशका ७५ वटै जिल्लाहरूमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको अगुवाईमा विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना बनाउने काम भईरहेको छ । यसै अनुरूप यस जिल्लामा पनि जिल्ला विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना बनाईएको छ । जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको नेतृत्व तथा स्थानीय, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाहरूको समन्वय तथा सहयोगमा तयार पारिएको यो योजना तयार गर्ने क्रममा विभिन्न बैठकहरू आयोजना गरिएका छन् जसमा भएका महत्वपूर्ण निर्णयहरूले यस योजना तर्जुमा, श्रोत खोजी प्रकृत्यामा सहयोग पुऱ्याएको छ भने कार्यान्वयन प्रकृत्यामा समेत सहयोग पुऱ्याउने विश्वास गरिएको छ । ती महत्वपूर्ण बैठक तथा त्यसका निर्णयहरूलाई तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

बैठक संख्या	बैठक मिति	गरिएका महत्वपूर्ण निर्णयहरू
	२०७०।०२।०७ र ०८	२०६९ सालमा लुथरन विश्व फेडरेसन नेपालको सहजीकरणमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिले तयार गरेको विपद् योजनालाई अद्यावधिक गरी अद्यावधिक गरिएको योजनालाई जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिमा पेश गर्नको लागि एभरेष्ट क्लब/लुथरन विश्व फेडरेसन नेपाल, सोसेक लगायत अन्य सरोकारवाला निकायहरूलाई जिम्मा दिने निर्णय गरियो ।
	२०७०।११।०९	२०७० सालको जिल्ला विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना अद्यावधिक कार्यशाला गोष्ठी गरी योजनालाई अन्तिम अद्यावधिक गर्ने जिम्मा सामाजिक सेवा केन्द्र (सोसेक), नेपाल र एभरेष्ट क्लब, दैलेखलाई दिने तथा सोका लागि लुथरन

		विश्व फेडरेशन नेपाल र केयर नेपालले आर्थिक सहयोग गर्ने निर्णय गरियो ।
२०७१।०२।१२		मिति २०७० जेष्ठ १२ गते जिल्ला विपद व्यवस्थापन समितिको बैठक बसी विपद पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना अद्यावधिक कार्यशाला गोष्ठीको संचालन गर्ने र त्यस बैठकमा विषयगत क्षेत्रहरुबाट यस वर्ष देखिएका तथा नविकरण गर्न आवश्यक तथ्यांक संकलनका लागि अर्को बैठकमा प्रस्तुत विवरणहरु अध्यावधिक गर्ने तथा गतवर्ष तयार गरिएको जिल्ला विपद व्यवस्थापन पूर्व तयारी योजना २०७० लाई अध्यावधिक गर्ने र सो कार्यका लागि कार्यरत विषयगत क्षेत्र तथा त्यसका अगुवाहरुको अगुवाई तथा लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल (जिल्ला अगुवा सहयोगी संस्था) ले सहजीकरण गरी सोसेक नेपाल दैलेखको सहयोगमा अद्यावधिक प्रतिवेदन तयार गर्ने निर्णय गरियो ।
२०७१।०३।०५		२०७१ असार ५ गते क्षेत्रगत बैठकहरुबाट संकलित सूचनाहरुको विप्लेषण र संकलन गरी तयार भएको विपद पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना, २०१७ लाई स्वीकृत प्रदान गर्नको लागि जिल्ला विपद व्यवस्थापन समितिको बैठक आयोजना गर्ने र सो बैठकबाट अध्यावधिक गरिएको विपद पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना, २०१७ लाई स्वीकृत गर्ने निर्णय गरिएको थियो ।
२०७२।०१।०२		जिल्ला विपद व्यवस्थापन समिति दैलेखका संयोजक श्री पिताम्बर घिमिरे ज्यूको अध्यक्षतामा वसेको बैठकले जिल्ला विपद पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना, २०७१ लाई अध्यावधिक गरी २०७२ सालको लागि योजना तयार गर्ने साथै उक्त कार्य गर्नका लागि स.प्र.जि.अ. श्री हरिकला आचार्य ज्यूको संयोजकत्वमा १० सदस्यीय उप समिति गठन गरिएको थियो ।
२०७२।०२।०५		जिल्ला विपद पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना, २०७२ को अध्यावधिक समितिका संयोजक स.प्र.जि.अ. श्री हरिकला आचार्य ज्यूको संयोजकत्वमा वसेको प्रतिकार्य योजना अध्यावधिक उप समितिको बैठकले प्रतिकार्य योजनाको अन्तिम चरणमा रहेको जानकारी गराईको थियो ।
२०७२।०२।३२		जिल्ला विपद व्यवस्थापन समिति, दैलेखका संयोजक प्रजिअ श्री पिताम्बर घिमिरे ज्यूको अध्यक्षतामा वसेको बैठकले जिल्ला स्थित राजनैतिक दल, जिल्ला स्थित सरकारी निकाय, दातृ निकाय, संघ संस्था र सरोकारवाला निकायहरुको उपस्थितिमा तयार भएको जिल्ला विपद पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना, २०७२ लाई सर्व सम्मतबाट पारित गरियो ।

४.५ विपद जोखिम विश्लेषण :

४.५.१ गाविसको जोखिम विश्लेषण तथा सम्भावित क्षतिको आँकलन :

विगतमा जस्तै यस वर्ष पनि जिल्ला विपद व्यवस्थापन समितिको अगुवाईमा विपद पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना अद्यावधिक गरिएको छ । विगतका वर्षहरुमा विपदहरुबाट भएको मानवीय क्षति, प्रभावित परिवारको सङ्ख्या, घरको क्षति, बालीनाली तथा पशुधनमा पुगेको आर्थिक क्षति र भू-कटानबाट भएका क्षति तथा हुन सक्ने सम्भाव्य क्षतिलाई आँकलन गरी जिल्लाका गाविसहरुको सङ्गठनता वर्गीकरण गरिएको छ र यसै वर्गीकरणको नतिजालाई आधिकारिक मानी यस आपतकालीन योजना तयार गरिएको छ ।

दैलेख जिल्लामा विपदको दोहोरिरहने क्रम तथा त्यसले पुऱ्याउने मानवीय, भौतिक तथा आर्थिक क्षतिलाई विश्लेषण गर्दा तपसिलका विपदहरु पर्दछन्, जसलाई आधार मानी यो विपद पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तयार गरिएको छ :

१. भूकम्प
२. पहिरो

३. बाढी
४. भाडापखाला/पानीजन्य
५. चटयांड असिना वर्षा
६. हावा हुरी
७. आगलागी
८. खडेरी

विपद्को आधारमा गाविसहरु तथा नगरपालिकाको स्तरीकृत वर्गीकरण विवरण निम्नअनुसार रहेको छ ।

(क) पहिरोको प्रभावको आधारमा विपद् सड्टासन्नता वर्गीकरण विवरण :

क्र.सं.	अति उच्च जोखिम	क्र.सं.	उच्च जोखिम	क्र.सं.	मध्यम जोखिम	क्र.सं.	न्यून जोखिम
१	रुम	१	मेहेलतोली	१	नारायण न.पा.	१	चौराठा
२	लालिकाँडा	२	गोगनपानी	२	पिलाडी	२	कालभैरव
३	सल्लेरी	३	कालिका	३	अवलपराजुल	३	खरीगैरा
४	मालिका	४	द्वारी	४	सेरी	४	बडाखोला
५	सिंहासैन	५	गौरी	५	लाँकुरी	५	बाँसी
६	राकमकर्णाली	६	बराह	६	बडाभैरव		
७	तिलेपाटा	७	खड्कवाडा	७	पगनाथ		
८	सातला (रामघाट)	८	रानीवन	८	नौमूले		
९	डाँडापराजुल	९	काशीकाँध	९	तोली		
१०.	विन्ध्यवासिनी	१०	कृशापानी	१०	भवानी		
११.	कट्टी	११	भैरीकालिकाथुम	११	बालुवाटार		
१२.	जगनाथ	१२	दूल्हू नपा	१२	बेलपाटा		
		१३	जम्बुकाँध	१३	गमौडी		
		१४	चामुण्डा	१४	रावतकोट		
		१५	बिसाला	१५			
		१६	सिंगौडी	१६			
		१७	तोलीजैसी	१७			
		१८	लकान्द्र	१८			
		१९	ल्याटी विन्ध्यासिनी				
		२०	पिपलकोट				

(ख) बाढीको प्रभावको आधारमा विपद् सड्टासन्नता वर्गीकरण विवरण :

क्र.सं.	अति उच्च जोखिम	क्र.सं.	उच्च जोखिम	क्र.सं.	मध्यम जोखिम	क्र.सं.	न्यून जोखिम
१	राकमकर्णाली	१	मेहेलतोली	१	बडाखोला	१	खरीगैरा
२	सिंगौडी	२	रुम	२	कालभैरव	२	नारायण न.पा.
३	सातला	३	कालिका	३	कट्टी	३	भैरीकालिकाथुम
४	ल्याटीविन्द्रासैनी	४	द्वारी	४	लालीकाँडा		
५	खड्कवाडा	५	गौरी	५	पिलाडी		
६	डाँडापराजुल	६	रावतकोट	६	अवलपराजुल		
७	बेलपाटा	७	बाँसी	७	गोगनपानी		
८	विन्ध्यावासिनी	८	दूल्हू नपा	८	सेरी		
९	चौराठा	९	तोलीजैसी	९	लाँकुरी		
१०	सल्लेरी	१०	जम्बुकाँध	१०	बडाभैरव		
११	तोली	११	लकान्द्र	११	पगनाथ		
१२	नौमूले			१२	भवानी		
१३	जगन्नाथ			१३	बालुवाटार		
				१४	बराह		

				१५	खड्गवाडा		
				१६	मालिका		
				१७	गमौडी		
				१८	रानीवन		
				१९	काशीकाँध		
				२०	कुशापानी		
				२१	चामुण्डा		
				२२	तिलेपाटा		
				२३	विसाला		
				२४	पिपलकोट		

(ग) भाडापखाला/पानीजन्य रोगको प्रभावको आधारमा विपद् सङ्घटनता वर्गीकरण विवरण :

क्र.सं.	अति उच्च जोखिम	उच्च जोखिम	मध्यम जोखिम	न्यून जोखिम	
१	चामुण्डा	नारायण न.पा.	पिलाडी	लांकुरी	काशीकाँध
२	जम्बुकाँध	दूल्लू नपा	बडाखोला	बडाभैरव	सिंहासैन
३	सिंगौडी		खरीगौरा	बडाखोला	खड्कवाडा
४	लयाटी विन्द्रयासिनी		चौराठा	तोलीजैसी	नेपा
५	तिलेपाटा		तोली	कुसापानी	गौरी
६	बालुवाटार		अवलपराजुल	सेरी	गोगनपानी
७	मालिका			पगनाथ	द्वारी
८	रावतकोट			मेहेलतोली	भैरीकालिकाथुम
९	राकम कर्णाली			जगनाथ	लालिकांडा
१०	डाँडापराजुल			कालिका	बराह
११				कालभैरव	विन्ध्यवासिनी
१२				बेलपाटा	पिपलकोट
१३				बडलम्जी	नौमूले
१४				लकान्द्र	गमौडी
१५				सात्तला	विशाल्ला
१६				भवानी	कट्टी
१७				रुम	नाउलेकटुवाल
१८				सल्लेरी	रानीवन
१९				बांसी	

विगतका ५ वर्षमा विपद्बाट भएको जनधनको क्षति, खेतीपाती, घरबार, धनसम्पत्ति र अन्य भौतिक संरचनाको विनाश, पशु चौपायाको क्षति, बाढीबाट प्रभावित क्षेत्र तथा जनसङ्ख्या, उपलब्ध स्रोत साधन र क्षमताको विश्लेषणको आधारमा तपसिलको नतिजा निकालिएको छ, जसले आपतकालीन योजना तयारी गर्न आवश्यक पर्ने परिस्थितिको निर्धारण गर्न सहयोग गरेको छ।

- (१) उच्च जोखिममा रहेका गाविसका साथै अन्य गाविसमा प्रतिवर्ष २००० परिवार (२१,००० जनसंख्या) प्रभावित हुने गरेको, १०० परिवार (६०० जनसंख्या) विस्थापित हुनेगरेको, प्रकोपबाट सरदरमा हरेक वर्ष ५ जना र रोगको महामारीबाट २१ जनाको मृत्यु हुने गरेको अवस्था छ।
- (२) घरपालुवा जनावर, बालीनाली तथा अन्य सम्पत्ति गरी प्रति गाविस वर्षेनी रु २ करोड २० लाख मुल्य बराबरको क्षति हुने गरेको छ।
- (३) विपद् प्रभावित क्षेत्रमा वर्षेनि प्रति गाविस २ देखि १० भवनहरु पूर्ण रुपमा क्षति हुने गरेको, २५ भवनहरु मर्मत संभार हुन सक्ने गरी आंशिक रुपमा भत्केको अवस्था छ।
- (४) ३०५ वटा जति पानीका धारा पूर्णरुपमा र आंशिकरुपमा क्षति भएकाले खानेपानी लगभग १ हप्तासम्मको लागि प्रभावित हुने गरेको।

- (५) यस वर्षको असिना वर्षाले जिल्लाका २१ गाविसको जम्मा १५४५१ घरधुरीको ३००७ हेक्टर जमिनको रु. १११६०६५० बराबरको क्षति गरेको छ ।
- (६) पारिवारिक खाना पकाउनका लागि इन्धनको अभाव हुने गरेको ।
- (७) विस्थापित करिव ६०० जना (१०० परिवार) लाई स्थानीय विद्यालय तथा सामुदायिक भवनहरुमा व्यवस्थापन गर्न सकिने (Sphere Guideline अनुसार ३.५ square meter) अवस्था छ ।
- (८) विद्यालयहरुका फर्निचर तथा पठनपाठनका सामाग्रीहरु आशिकरुपमा क्षति भएको, पठनपाठन कार्य बढीमा महिना दिनसम्म अवरुद्ध हुने गरेको छ ।
- (९) विपदको समयमा बालबालिका, महिला, जेष्ठ नागरिक, असक्त तथा अपाङ्ग उपर संरक्षणका सवालहरुमा समस्या हुने गरेको छ ।
- (१०) विपदको समयमा स्थानीय बजारमा मानिसहरुको पहुँच आशिक रुपमा मात्र हुने गरेको छ ।

यसै सन्दर्भमा बितेका ५ वर्षमा विपदबाट भएको जनधनको क्षति, खेतीपाती, घरबार, धनसम्पत्ति र अन्य भौतिक संरचनाको विनाश, पशु चौपायाको क्षति, बाढीबाट प्रभावित क्षेत्र तथा जनसङ्ख्या, उपलब्ध स्रोत साधन र क्षमताको विश्लेषणको आधारमा तपसीलको नतिजा निकालिएको छ जसले आपतकालीन योजना तयारी गर्न आवश्यक पर्ने परिस्थितिको निर्धारण गर्न सहयोग गरेको छ ।

न्यूनतम पूर्वतयारीका लागि अन्दाजी जनसंख्या	जनसंख्याको प्रतिशत	प्रभावित कूल जनसंख्या			विस्थापित कूल जनसंख्या		
		पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
प्रभावित कूल जनसंख्या		१८०००	१५०००	३३०००	१८००	१२००	३०००
परिवार संख्या (५५०० परिवार)	सरदर ६ जना						
प्रजननयोग्य उमेरका महिला	२५ प्रतिशत	४५००	३०००	७५००	४५०	३००	७५०
जेष्ठ नागरिक (६० वर्षभन्दा बढी उमेरको जनसंख्या)	४० प्रतिशत	७२००	४८००	१२०००	७२०	४८०	१२००
१९ वर्षसम्मका बालबालिकाको संख्या	४६ प्रतिशत	८२८०	५५२०	१३८००	८२८	५५२	१३८०
१० देखि १९ वर्षका किशोर किशोरीको संख्या	२२ प्रतिशत	३९६०	२६४०	६६००	३९६	२६४	६६०
गर्भवती अपाङ्ग महिलाको संख्या	३ प्रतिशत		३६०	३६०		३६	३६
तीव्र सामाजिक तिरस्कारको अनुभव गरिरहेका व्यक्ति -दलितको संख्या	१० प्रतिशत	१८००	१२००	३०००	१८०	१२०	३००
एकदमै गरिब व्यक्तिको संख्या	४० प्रतिशत	७२००	४८००	१२०००	७२	४८	१२०
असन्तुलन भएका व्यक्तिको संख्या	३ प्रतिशत	५४०	३६०	९००	५४	३६	९०
दीर्घकालिन विरामी व्यक्तिको संख्या	३ प्रतिशत	५४०	३६०	९००	५४	३६	९०
एच.आई.भी. एड्सबाट संक्रमित संख्या							
गर्भवती तथा दूध खुवाउने आमाको संख्या	५ प्रतिशत		६००	६००		६०	६०
गर्भवती महिलाको संख्या	२.३ प्रतिशत		२७६	२७६		२८	२८
प्रतिमहिना प्रसुतीको अन्दाजी संख्या	०.२५ प्रतिशत		३०	३०		३	३
प्रतिमहिना शिशुको अन्दाजी संख्या	०.२५ प्रतिशत		३०	३०		३	३
प्रतिमहिना आपतकालिन प्रसुती सेवा चाहिने महिलाको अपेक्षित संख्या	०.०३८ प्रतिशत		५	५		१	१
प्रतिमहिना जटिलता हुने शिशुको अपेक्षित संख्या	०.०२५ प्रतिशत		१	१		१	१
६ देखि ९ वर्षसम्मका बालबालिकाको संख्या	११ प्रतिशत	१९८०	१३२०	३३००	१९८	१३२	३३०
५ वर्ष मुनिका बालबालिकाको संख्या	१३ प्रतिशत	२७६९	१५६०	४३२९	२७७	१५६	४३३
६ देखि ११ महिनासम्मका बालबालिकाको संख्या	१ प्रतिशत	१८०	१२०	३००	१८	१२	३०
१२ देखि २३ महिनासम्मका बालबालिकाको संख्या	३ प्रतिशत	५४०	३६०	९००	५४	३६	९०
२४ देखि ५९ महिनासम्मका बालबालिकाको संख्या	८ प्रतिशत	१४४०	९६०	२४००	१४४	९६	२४०
६ देखि ५९ महिनासम्मका	१२ प्रतिशत	२१६०	१४४०	३६००	२१६	१४४	३६०

बालबालिकाको संख्या							
६ देखि ५९ महिनासम्मका कुपोषित बालबालिका (GAM)	१३ प्रतिशत	२८१	१८७	४६८	२८	१९	४७
६ देखि ५९ महिनासम्मका मध्यम रुपमा कुपोषित बालबालिका	१० प्रतिशत	२१६	१४४	३६०	२२	१५	३७
६ देखि ५९ महिनासम्मका तीव्र रुपमा कुपोषित बालबालिका	३ प्रतिशत	६५	४३	१०८	७	४	११

भाग -५

निकायगत भूमिका तथा जिम्मेवारी

विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको एकमात्र ध्येय भनेको विपद्बाट उत्पन्न हुन सक्ने मानवीय तथा भौतिक क्षतिहरूलाई सकेसम्म कम गर्न महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नु हो । यस महत्वपूर्ण अभिभारालाई पूरा गर्न सामान्य रुपमा सजिलो अवश्य छैन तर गर्नुपर्ने पनि हुन्छ । यसर्थ यस कामलाई सहजतापूर्वक सम्पन्न गर्नलाई विभिन्न निकायहरूलाई विभिन्न जिम्मेवारीहरू दिइएको छ । जसलाई यसरी प्रस्तुत गरिएको छ :

५.१ जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको कार्यशर्त निर्देश (ToR of DDRC)

जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति भन्नाले :

जिल्लामा विपद् अल्पीकरण तथा न्यूनिकरणका क्षेत्रका काम गर्न तथा विपद्बाट प्रभावित व्यक्तिहरूलाई तत्काल राहत उद्धारको व्यवस्था गर्न प्रमुख जिल्ला अधिकारीको अध्यक्षतामा सरकारी/गैरसरकारी निकायहरू, राजनैतिक दल तथा नागरिक समाज सम्मिलित जिल्लास्तरमा गठन भएको समितिलाई जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति भनिन्छ । यस समितिको सचिवालयको रुपमा काम गर्ने जिल्ला विकास समितिले प्रमुख जिल्ला अधिकारीसंगको समन्वयमा रहेर विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमाका शिलशिलामा बैठक तथा कार्यशालाहरूको आयोजना गर्नुपर्दछ ।

(क) जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको सामान्य कार्यशर्त :

१. विपद् व्यवस्थापन उद्धारको कार्यमा स्थानीय समितिहरूलाई समन्वय गर्ने वा समन्वय गर्न लगाउने ।
२. जिल्ला विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गर्ने र यसलाई क्षेत्रीय विपद् व्यवस्थापन समितिमा र गृह मन्त्रालय मार्फत केन्द्रीय विपद् व्यवस्थापन समितिमा पेश गर्ने ।
३. स्थानीय समितिबाट संचालित राहत तथा उद्धारको कार्यको अनुगमन गर्ने र संचालित कार्यमा आवश्यक सहयोग गर्ने ।
४. समय समयमा विपद् राहत उद्धार कार्यमा भैरहेको प्रगतिको बारेमा क्षेत्रीय तथा केन्द्रीय विपद् व्यवस्थापन समितिलाई जानकारी दिने ।
५. केन्द्रीय तथा क्षेत्रीय विपद् व्यवस्थापन समितिबाट प्राप्त निर्देशनका आधारमा कार्य संचालन गर्ने ।
६. वाह्य सहयोगका लागि सरकारी र गैरसरकारी निकायका बीच समन्वय बैठकको आयोजना गर्ने ।
७. सरकारी निकाय, राष्ट्रसंघीय निकाय, राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था, रेडक्रस अभियानका सदस्य लगायतका निकायहरूकाबीच प्रतिकार्यको समीक्षा गर्न बैठक संचालन गर्ने ।

पुनश्च : माथि उल्लेखित कार्यशर्त निर्देशले विद्यमान ऐनमा उल्लेखित जिल्ला व्यवस्थापन र समितिको काम कर्तव्यमा कुनै बन्देज लगाएको मानिने छैन ।

५.२ जिल्ला विषयगत अगुवा संस्था (District Cluster Lead Agency) को कार्यशर्त

जिल्ला विषयगत अगुवा संस्था भन्नाले :

कुनै क्षेत्रमा परेको समस्या समाधानमा समन्वय गर्न जिल्लामा तोकिएको प्राविधिक क्षमता भएको तथा अधिकारप्राप्त व्यक्ति संस्था वा निकायलाई जिल्ला विषयगत अगुवा संस्था भनिन्छ ।

(क) विषयगत अगुवा संस्थाको काम कर्तव्य :

- (१) विषयगत सदस्य संस्था (राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, सरकारी निकाय, राष्ट्रसंघीय निकाय, रेडक्रस अभियानका सदस्य आदि) का बीचमा उपयुक्त विषयगत समन्वय संयन्त्र स्थापना तथा व्यवस्थापन गर्ने ।
- (२) राष्ट्रिय/स्थानीय निकाय, सरकारी निकाय, स्थानीय नागरीक समाज तथा अन्य सरोकारवाला निकाय बीच समन्वय गर्ने ।
- (३) प्रत्येक विषयगत क्षेत्रमा अगुवा संस्थाले सबै विषयगत सदस्य संस्थासंग समन्वय गरी आफ्नो विषयक्षेत्रमा विपद्को प्रकृतिमा आधारित प्रतिकार्य योजना (Scenario Based Response Plan) तर्जुमा गर्ने । यस अन्तर्गत विपद्को प्रकृति तथा योजना मान्यता, प्राथमिकता प्राप्त आपत्कालीन कार्य तयारी, आपत्कालीन कार्य संवोधन गर्न प्राथमिकताप्राप्त पूर्वतयारी कार्य तयारी, प्राथमिकता प्राप्त पूर्वतयारी कार्यका लागि विद्यमान खाडल पहिचान, विषयगत कार्ययोजना आदि पर्दछन् ।
- (४) नयाँ आपत्कालीन अवस्थाका लागि पर्याप्त आकस्मिक योजना तथा पूर्वतयारीको प्रत्याभूति गराउने ।
- (५) विषयगत क्षेत्रका सहभागीहरु सम्बन्धित नीतिगत मार्गदर्शन तथा प्राविधिक मापदण्डका वारेमा जानकारी राख्दछन् र सोही मापदण्डका आधारमा प्रतिकार्य गर्दछन् भन्ने कुराको प्रत्याभूति गराउने ।
- (६) विषयगत क्षेत्रका कार्यसमूहको प्रभाव र कार्यान्वयन योजनाको प्रगतिको समीक्षा गर्न तथा पर्याप्त प्रतिवेदन र प्रभावकारी सूचना प्रवाहको प्रत्याभूति दिन प्रभावकारी अनुगमन संयन्त्र स्थापना गर्ने ।
- (७) जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र प्रमुख जिल्ला अधिकारीको अधिवाचन (संवेगात्मक तथा भावनात्मक रुपमा सहयोगका लागि आग्रह गर्ने) कार्यबाट मुख्य सूचनामा योगदान गर्न स्रोत साधनको आवश्यकता समेत मुख्य सरोकार पहिचान गर्ने ।
- (८) विषयगत क्षेत्रका प्राथमिकता प्राप्त कार्य संचालन गर्न दातृ समुदायलाई मानवीय सहायताकर्मीमा लगानी गर्न अधिवाचन गर्ने । साथै विषयगत क्षेत्रका सहभागीहरुलाई सामान्य माध्यमबाट उनीहरुको स्रोत साधन परिचालन गर्न प्रोत्साहित गर्ने ।
- (९) मानवीय सहायतामा संलग्न साभेदार संस्थाका कर्मचारीको क्षमता विकासका लागि तालिम संचालन गर्न सहयोग गर्ने ।
- (१०) पूर्व निर्धारित प्राथमिकता प्राप्त आवश्यकता पूर्तिका लागि विषयगत अगुवा संस्थाहरु अन्तिम सेवा प्रदायकका रुपमा जिम्मेवार हुन्छन् जुनकुरा पहुँच, सुरक्षा र प्राप्त कोषमा भरपर्दछ । उनीहरुको स्रोत परिचालन कार्यमा प्रमुख जिल्ला अधिकारी तथा विपद् व्यवस्थापन समितिले सहयोग गर्नेछ ।
- (११) उनीहरुको कार्यक्षेत्र र कार्यक्रमको प्राथमिकताका आधारमा विषयगत क्षेत्रका मुख्य साभेदारलाई समावेश गराउने ।

५.३ जिल्ला अगुवा सहयोगी संस्था (DLSA) को कार्यशर्त निर्देश

जिल्ला अगुवा सहयोगी संस्थाको मुख्य भूमिका जिल्लामा विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य सम्बन्धी क्रियाकलाप गर्न जिल्ला विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गर्ने सिलसिलामा जिल्लामा कार्यरत सबै निकायका बीच छलफल गर्न साभेदा मञ्च प्रदान गरी आवश्यक सहजकर्ताको कार्य गरी यस कार्यमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिलाई सहयोग प्रदान गर्नु हो ।

(क) जिल्ला अगुवा सहयोगी संस्था (DLSA) को मुख्य भूमिका यसप्रकार हुनेछ :

१. सबै निकायहरुको सहकार्यमा जिल्ला विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमामा सहयोग गर्ने ।
२. जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिसंग समन्वय गरी अन्तिम कार्यशाला गर्नु अधि वैठकहरु संचालन गर्ने ।
३. प्राविधिक तथा वित्तिय, द्वितिय स्रोतबाट विपद्सम्बन्धी तथ्याङ्क संकलन, विपद् जोखिम विश्लेषण आदि कार्यमा समन्वय गर्ने वा सहयोग प्रदान गर्ने ।
४. प्रभावकारी प्रतिकार्य पूर्वतयारीको लागि मुख्य सिद्धान्त वा न्यूनतम मापदण्डका वारेमा समन्वय गर्ने ।
५. गतवर्षमा अनुभवको आधारमा सफलता, चुनौति तथा खाडल पहिचान गर्ने ।

६. विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा प्रकृत्यामा सवै विषयगत क्षेत्रका अगुवा तथा सदस्य संस्थाहरु लगायत अन्य सरोकारवालाहरुको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।
७. अन्तिम कार्यशालाको नतिजा तयार गर्ने र जिल्लामा कार्यरत मानवीय सहायतामा संलग्न निकायहरुमा भ्रम प्रवाह गर्ने । क्षेत्रीय तथा केन्द्रीय तहमा प्रतिवेदन दिने साथै नपा/गा.वि.स.स्तरसम्म जानकारी गराउने आदि ।

५.४ सूचना व्यवस्थापन :

५.४.१ निकाय पहिचान :

दैलेख जिल्लामा विपद्को अवस्थामा हुन सक्ने मानवीय तथा भौतिक क्षतिलाई न्युनिकरण गर्न तथा प्रतिकार्यलाई छिटो, छरितो, व्यवस्थित तथा जवाफदेही बनाउन मानवीय सहायताको क्षेत्रमा कार्यरत निकायहरुको पहुँच कहाँसम्म छ र त्यस्तो महत्वपूर्ण बेलामा कसरी सहयोग गर्न सकिन्छ भन्ने कुरा यकिन गर्न अति आवश्यक हुन्छ । त्यसैले ती निकायहरुको जिल्लामा पहुँच तथा कार्यक्रमको प्रकृतिलाई यसरी चित्रण गरिएको छ :

क्र.सं	विषयगत क्षेत्र (Cluster)	क्षेत्रगत अगुवा (cluster Lead)	सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क फोन नं.	क्षेत्र सदस्यहरु (Cluster Member)
१	समन्वय तथा सूचना व्यवस्थापन (Coordination and Information Management)	जिल्ला विकास समितिको कार्यालय	हरि प्याकुरेल समशेरबहादुर शाही	०८९ ४१०११४ ०८९ ४१०११० ९८५८०५१२५९ ९८४८०७६२९५	नेपाल प्रहरी, नेपाली सेना, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, नेपाल पत्रकार महासंघ, रेडियो धूवतारा तथा रेडियो पञ्चकोशी, नारायण, दुल्लू न.पा., गा.वि.स., जि.वि.स.
२	खोज तथा उद्धार (Search and Rescue)	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	पिताम्बर घिमिरे हरिकला आचार्य	०८९ ४२०११२ ०८९ ४२०१२६ ९८५८०१७७७७ ९८४९९४४४९०	नेपाल प्रहरी, नेपाली सेना, एफ. एम. रेडियोहरु, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, नारायण, दुल्लू नगरपालिका लगायत गा.वि.स.,स्वयम्सेवक
३	खाद्य क्षेत्र (Food)	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	सुर्यनाथ योगी राजु भुज	०८९ ४२०१४५ ९८४८०३११९४ ९८४८०६२९७६	जि.वि.स., जिल्ला पशु सेवा कार्यालय, जिल्ला वन कार्यालय, विश्व खाद्य कार्यक्रम, नेपाल खाद्य संस्थान, उद्योग वाणिज्य संघ
४	आवास तथा गैर खाद्य सामग्री (Shelter/ Non Food Items)	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	खेमराज के सी	०८९ ४२०१७९ ९८४८०५०३०२	जि वि स, नेपाल प्रहरी, नेपाली सेना, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल, सोसेक, एभरेष्ट क्लब, महिला सशक्तिकरण मञ्च, दैलेख, अक्सफाम नेपाल, उद्योग वाणिज्य

					संघ र सम्बन्धित गा वि स तथा नगरपालिका
५	खानेपानी तथा सरसफाई (WASH)	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	सिताराम काफ्ले राजीव रिमाल	०८९ ४१०१५३ ९८५८०५००५३ ९८४१४७६८८०	जि.वि.स., नगरपालिका तथा गाविस, सोसेक, महिला सशक्तिकरण मञ्च, अक्सफाम नेपाल लुथरन विश्व फेडेरेशन नेपाल, एभरेष्ट क्लब र सुडेक
६	शिक्षा (Education)	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	विष्णु प्रसाद गोतामे हेमकुमार ढकाल	०८९ ४२०३८६ ९८५८०५१४८६ ९८४८०४७६२५	जि वि स., जिल्ला शिक्षा कार्यालय
७	स्वास्थ्य र पोषण (Health and Nutrition)	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	डा. निर्मल रसाइली कलम थापा	०८९ ४१०४१७ ०८९ ४१०१२७ ९८४७९९१७२३ ९७४८०२०४३७	परिवार नियोजन संघ, नेपाल परिवार स्वास्थ्य कार्यक्रम, जि वि स, सुडेक नेपाल, सोसेक नेपाल
८	संरक्षण (Protection)	महिला तथा बालबालिका कार्यालय, दैलेख	पान कुमारी खड्का सरला रेग्मी	०८९ ४२०१५५ ९७४८००४७३४ ९८४८११८९९९	जि.वि.स., जिल्ला प्रहरी कार्यालय, दैलेख, जिल्ला बाल कल्याण समिति, महिला सशक्तिकरण मञ्च, पञ्चकोशी अपांग विकास मञ्च, दैलेख

५.४.२ जिल्लामा विपद् जोखिम न्यूनिकरणका लागि भण्डारणमा रहेका बन्दोबस्तीका सामानहरूको विवरण :

जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, दैलेखले विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तयारी गर्ने क्रममा यस विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापनको क्षेत्रमा काम गर्ने संघ संस्थाहरूसंग भण्डारणमा रहेको सामग्री तथा नगद कोषको विवरण तयार गरेको छ । यसले गर्दा पूर्व तयारी तथा परी आएमा प्रतिकार्य गर्न निकै सहजता ल्याउने अपेक्षा गरिएको छ । संस्थागत रुपमा ती संस्थाहरूसंग रहेको बन्दोबस्ती सामग्रीहरूको विवरण यसप्रकार छ :

क्र.सं.	संस्थाको नाम	मुख्य विषयगत क्षेत्र	कार्यालय ठेगाना	भण्डारण भएको बन्दोबस्ती सामग्री	उपलब्ध नगदकोष (ऐच्छिक)
१.	जिल्ला विकास समितिको कार्यालय	समन्वय तथा सूचना व्यवस्थापन	नगरपालिका १, दैलेख		
२.	जिल्ला प्रशासन र प्रहरी कार्यालय	खोज तलास तथा उद्धार	नगरपालिका १, दैलेख	डोरी (मोटो) : ४०० मी गैँटी : ७ थान लाईफ जाकेट : ९ वटा कोदालो : ५ थान बेल्ला : १२ थान	रु.३,००,००० जिल्ला प्रशासनको मौजदाता रकम डोरी (मोटो) : ४०० मी

				सब्ल : ६ थान स्टेचर : ७ थान मईक्रो फोन : २ वटा टयुव : १ वटा मानवीय जनशक्ति : २५ जना	गैठी : ७थान हेल्मेट : १० वटा बेल्चा : २ थान सब्ल : ५ थान स्टेचर : १ थान माईक : २ वटा गैठी : २ वटा मानवीय जनशक्ति : १० जना प्राथमिक उपचार: १ सेट
३.	नगरपालिका		नानपा १, दैलेख	दमकल १, जिप १ र जिसिपी १, मोटरवाईक ३	नगद मौज्दात ४,५०,०००/-
३.	समरसुर गुल्म	खोजतलास तथा उद्धार	नगरपालिका १ दैलेख	डोरी (मोटो) : २०० मिटर गैठी : १५ वटा कोदालो : ५ बेल्चा : १५ सब्ल : ० स्टेचर : २ वटा मानवीय जनशक्ति : ५० जना.	
४.	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	आवास तथा गैर खाद्य	नगरपालिका १ दैलेख	त्रिपाल : २५ थान कम्मल : २५ वटा बन्दोबस्ती सामग्री: २५ सेट	
५.	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	खाद्य	नगरपालिका १ दैलेख	जीप : १ वटा, मोटर साईकल : ३ र विउ जिन वितरण गर्ने	
६.	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	स्वास्थ्य तथा पोषण	नगरपालिका ८ दैलेख	५००० जनालाई पुग्ने औषधी स्लिपिड ब्याग : १ बाल्टिन : ५ थान मग : ५ थान, जीप : १ वटा एम्बुलेन्स : ३ वटा मोटरसाईकल : ४	
७.	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	खानेपानी तथा सरसफाई	नगरपालिका ६ दैलेख	ब्लीचिड पाउडर : ५० किलोग्राम मोटरसाईकल : २ थान पाइप, फिटिंग, प्लाष्टिक ट्यांक -: १५०० मिटर, केही मात्रामा पानी परीक्षण जनशक्ति प्राविधिक २ जना. सावेल : ४, गैठी : ४, गल : ४ वटा मोटरसाईकल : ४ वटा, जीप : १ वटा	
८.	जिल्ला वन कार्यालय		नगरपालिका १ दैलेख	फायर फाइटिङ टुल्स २ सेट	
८.	जिल्ला विकास समिती	आवश्यकता अनुसार उपयोग गर्न सकिने	नगरपालिका १ दैलेख	जीप : १ थान	रु.२,५०,०००
९.	उद्योग वाणिज्य संघ	खाद्य	नगरपालिका १ दैलेख	चामल : १० क्विन. दाल : १ क्विन., नुन : १ क्विन. चाउचाउ: ५० कार्टुन चिउरा: २ क्वीन्टल , तेल ३ कटुन	
१०.	सुडेक दैलेख	खानेपानी तथा सरसफाई	नगरपालिका १ दैलेख	कम्बल : १० थान पेट्रोम्याक्स : ५ थान लालटिन : २०००	

				वाटर गार्ड: २००० जीवन जल: ५००० साबुन : ५००० स्टेचर : २ थान मोटरसाईकल : २ Deluga Testing Mechine for Coloform: १ थान	
११.	एभरेष्ट क्लब	खाद्य	नगरपालिका १ दैलेख	मोटरसाईकल : २ थान	रु.१०,०००
१२.	सोसेक	आवास तथा गैरखाद्य	नगरपालिका १ दैलेख	माईक : ५ थान, लाइफ ज्याकेट: ४ थान, सब्बल, ३ थान, गैटी: ५ थान, सावेल: ५ थान, डोरी: २०० मि., प्राथमिक उपचार किट: ४ सेट, हेल्मेट: १५ थान, रेस्क्यू ज्याकेट: ४० थान, मानवीय स्रोत: १५ जना, स्टेचर : ५ थान, मोटरसाईकल: २ थान	रु.२०,०००
१३.	महिला सशक्तिकरण मञ्च	आवास तथा गैरखाद्य	नगरपालिका १ दैलेख	मैट्रेस : २० थान कम्बल : २० थान पाल : ३ थान स्टेचर : ३ थान	रु.१०,०००
१४.	दलित महिला संघ	आवास तथा गैरखाद्य	नगरपालिका १ दैलेख	कम्बल : ७ थान पाल : २ थान	
१५.	लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल	विपद् को प्रकृतिको आधारमा सहयोग गर्न सकिने	नगरपालिका १ दैलेख	ठूलो विपद् भई राज्यले अपिल गरेमा सहयोग गरिने ।	
१६.	अक्सफान नेपाल	विपद् को प्रकृतिको आधारमा सहयोग गर्न सकिने	नगरपालिका १ दैलेख	ठूलो विपद् भई राज्यले अपिल गरेमा सहयोग गरिने ।	अमेरिकी डलर १०,००० सम्म
१७.	नेपाल खाद्य संस्थान	खाद्य	नगरपालिका १ दैलेख	चामल : ४०० क्विन्टल	
१८.	जिल्ला भुसंरक्षण कार्यलय	गैरखाद्य	नगरपालिका ६ दैलेख		
१९.	महिला तथा वालवालिका कार्यालय	गैरखाद्य	नारायण नपा १		२ लाख
२०.	सेभ द चिल्ड्रेन	विपद् को प्रकृतिको आधारमा सहयोग गर्न सकिने	नगरपालिका १ दैलेख	ठूलो विपद् भई राज्यले अपिल गरेमा सहयोग गरिने ।	
२१.	विश्व खाद्य कार्यक्रम	विपद् को प्रकृतिको आधारमा सहयोग गर्न सकिने	नगरपालिका १ दैलेख	ठूलो विपद् भई राज्यले अपिल गरेमा सहयोग गरिने ।	

५.४.३ दैलेख जिल्लामा भूकम्प आएमा अस्थायी रूपमा आश्रय लिन सकिने खुल्ला चौर तथा स्थानहरु :

(क) नारायण नगरपालिका अन्तर्गत :

- ❖ टुडिखेल चौर
- ❖ काँडाचौर
- ❖ जारकोट खेल मैदान
- ❖ नारायण क्याम्पको चौर

(ख) **दूल्लु नगरपालिका अन्तर्गत :**

- ❖ द्रोणाचल शिक्षा क्याम्पस, दूल्लुको चौर
- ❖ बालेश्वर मन्दिरको चौर

५.५ आवश्यकताको लेखाजोखा तथा खाडल पहिचान:

विपद् पूर्व जानकारी बिना आउने साथै यसले ठूलो मानवीय, भौतिक तथा आर्थिक क्षति निम्त्याउने गर्दछ। यसले ल्याउने प्रलयलाई पूर्णरूपमा निर्मूल नै पार्न त सकिदैन तर न्यूनिकरण गर्न भने अवश्य नै सकिन्छ। दैलेख पहाडी जिल्ला भएकोले जिल्लाको हकमा ठाउँ बग्ने नदीनालाहरूले प्रत्येक वर्ष क्षति पुर्याउनु नियमित जस्तै भईसकेको छ। त्यसमा पनि भौगोलिक विकटता पर्याप्त खानेपानी तथा सरसफाई सुविधाको अभाव र व्यवहारिक समस्याले भाडापखालाजस्ता महामारी जन्य रोगहरूले पनि सताउने गरेको छ भने अर्कोतर्फ भूकम्पीय जोखिमबाट समग्र नेपाल नै प्रभावित रहेको अवस्थामा दैलेख पनि जोखिममै रहेको छ। पुराना घरहरू मर्मत नहुनु, नयाँ बन्ने घरहरू पनि भूकम्पीय हिसाबले संवेदनशील बन्न नसक्नु, सगै टाँसिएर घरहरू बनाउनु, बजार नजिकै खुला चौरहरूको अभाव हुनु तथा भूकम्पबाट हुने क्षति कम गर्न तथा सुरक्षित रहने ज्ञानको कमीले यसको जोखिमलाई थप मलजल गरिरहेको छ। यी विविध कारणहरूले गर्दा विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको महत्व, आवश्यकता तथा औचित्यलाई थप प्रष्ट्याउँछ।

दैलेख जिल्लामा विगतमा भएका प्रकोप लगायत महामारीजन्य विपद्हरूले पुर्याएको क्षति कम गर्न सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरूद्वारा संचालन गरिएका चेतनामुलक तथा पूर्वतयारीको कामले निकै राम्रो नतिजा ल्याएको देखिन्छ। दैलेख जिल्लाका गाविसहरूलाई खुल्ला दिशामुक्त तथा पूर्ण सरसफाई गाविसका लागि पहलका कारण भाडापखालाको महामारीमा कमी आउनु, सरसफाईजन्य व्यवहारमा प्रगति हुनु, सबै सरोकारवाला निकायहरू संवेदनशील हुनुले यी कुराहरूको पुष्ट्याई गर्दछन्। विपद्बाट शिक्षा क्षेत्रलाई समेत प्रभावित गर्ने हुँदा जिल्लामा यस क्षेत्रलाई सहयोग गर्ने निकायको अझै पनि कमी भएको महशुस गर्न सकिन्छ। जिल्ला विकास समिति, नगरपालिका, गाउँ विकास समिति जस्ता स्थानीय निकायहरूको योजना तर्जुमा गर्दा विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यको योजनाका क्रियाकलापहरू शुन्य प्राथमिकतामै हुनुले पनि प्रकोपको मात्रा अझै बढेको देखिन्छ।

यसर्थ विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापनको कामलाई व्यवहारमा लागु गर्न जिल्ला विकास समिति, नगरपालिका, गाउँ विकास समिति जस्ता स्थानीय निकायहरूले यस क्षेत्रमा बजेट विनियोजन गरी योजना तयार गर्ने, प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने र सो कामको लेखाजोखा गर्न समय समयमा अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्नु अति आवश्यक देखिन्छ। यिनै आधारहरूलाई अध्ययन गर्दा समस्याको पहिचान र चुनौतिका साथै त्यसको पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनालाई तलका कुराहरूले थप पुष्ट्याई गर्दछन्।

- (१) जिल्लामा उपलब्ध स्रोत र क्षमताबाट स-साना विपद्को सामना गर्न र जोखिमलाई न्यूनिकरण गर्न सकिएमा ठुलाखालका घटनाको सामना गर्न मात्र राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय सहयोगको आवश्यकता पर्ने देखिन्छ। तसर्थ, जोखिम न्यूनिकरण र घटना पूर्व र पश्चात् उपलब्ध गराईने सहयोगका लागि जिल्लाको आन्तरिक क्षमता नै महत्वपूर्ण रहने हुँदा यसको अवस्थाको विश्लेषण गर्नु जरुरी छ।
- (२) जिल्ला स्थित विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरूमा आपत्कालिन अवस्थाको लागि पूर्व तयारीका रूपमा खाद्य सामाग्रीको सञ्चिती तथा भण्डारण सामान्य अवस्था रहेको र गैर खाद्य तथा अन्य सामाग्रीहरू केही संघ संस्थासँग भएको अवस्था देखिन्छ।
- (३) विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना कुनै पनि संस्थाको योजना तर्जुमामा भएको देखिदैन। आकष्मिक कोषको व्यवस्था जिविस, जिल्ला प्रशासन कार्यालय, नगरपालिका, केही गाविस तथा अन्य संघसंस्था र स्थानीय सामुदायिक संस्थाहरूमा रहेको देखिन्छ।

- (४) आपत्कालिन अवस्थामा केही कार्यालय तथा संघसंस्थामा रहेका सवारी साधन उपलब्ध गराउन सकिने अवस्था रहेको छ ।
- (५) खोज तथा उद्धार कार्यको लागि जनशक्ति पर्याप्त मात्रामा भएको (नेपाली सेना र नेपाल प्रहरी) तथा सुरक्षा निकायमा उद्धारका लागि बन्दोबस्तीका सामाग्रीहरु केही मात्रामा भएको देखिन्छ ।
- (६) प्राविधिक तथा सहयोगी जनशक्ति सम्पूर्ण निकायबाट उपलब्ध हुन सक्ने अवस्था देखिन्छ ।
- (७) आवश्यकता पहिचान, परामर्श र तालिम, निर्माण कार्य, अनुगमन र राहत वितरण कार्यमा समेत धेरैजसो कार्यालयमा अनुभव भएको देखिन्छ ।
- (८) जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति अन्तर्गत सूचना व्यवस्थापनको लागि दक्ष तथा प्रतिबद्ध जनशक्ति र भौतिक सामाग्रीको आवश्यकताको महशुस गर्न सकिन्छ ।

भाग -६

विपद्को प्रकृतिमा आधारित प्रतिकार्य योजना

६.१ विपद् प्रतिकार्य योजना

विपद् पश्चातको अवधि	विपद्को अवस्थामा गरिने आपत्कालीन कार्य (विपद्को प्रकृतिमा आधारित)	आपत्कालिन अवस्थामा संबोधन गरिने पूर्वतयारी कार्यहरु	पूर्वतयारी कार्य संबोधन गर्न नपुग श्रोतको पहिचान	मुख्य जिम्मेवारी निकाय	पूर्वतयारी कार्यको लागि अनुमानित लागत
पहिलो दिन	१. विपद् प्रभावित क्षेत्र तथा घर परिवारको सूचना संकलन गर्ने ।	१. सूचना, स्वयम् सेवक र सञ्चार संयन्त्र स्थापना गर्ने	५०० सेट गैर खाद्य सामाग्री नपुग	रेडक्रस	ढुवानी ५०० सेटको लागि २००,००० रुपैयाँ नपुग
	२. क्षेत्रगत समितिको बैठक आयोजना गर्ने ।				
	३. यथार्थ विवरण लिनको लागि क्षेत्रगत सदस्यहरु छनोट गर्ने ।	क्षेत्रगत समितिका सदस्यहरुलाई प्रतिकार्य योजना बारे अभिमुखीकरण गर्ने ।	भैसकेको	रेडक्रस	
दोस्रो दिन	१. जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको आकस्मिक बैठक आयोजना गर्ने ।				
	२. गैर खाद्य सामाग्री संकलनको लागि क्षेत्रगत सदस्यले पहल गर्ने ।	स्रोत साधानको नक्साङ्कन गर्ने ।		रेडक्रस	
	३. यथार्थ विवरण लिन क्षेत्रगत सदस्यहरुलाई प्रभावित क्षेत्रमा परिचालन गर्ने ।	क्षेत्रगत समितिको बैठक आयोजना गर्ने		रेडक्रस	
पहिलो हप्ता	१. प्रभावित क्षेत्रबाट प्राप्त सूचनाहरुको विश्लेषण गर्ने ।				
	२. जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको बैठक आयोजना गर्ने ।				

	३. प्रभावित घर परिवार लाई अस्थायी आवास भाँडाकुँडा तथा लत्ताकपडा वितरणको लागी योजना तयार गर्ने	रेडक्रसको उपशाखा, जुनियर तथा युवा सर्कल र अन्य सरोकारवाला संयन्त्रहरुलाई अभिमुखिकरण गर्ने		रेडक्रस	
दोस्रो हप्ता	१. प्रभावित घर परिवारलाई अस्थायी आवासको व्यवस्था तथा भाँडाकुँडा र लत्ताकपडा वितरण गर्ने	आवास तथा गैर खाद्य सामाग्रीहरुको भण्डारणको व्यवस्था गर्ने ।			
	२. क्षेत्रगत सदस्यहरु मध्येबाट अनुगमन उपसमिति गठन गरी नियमित अनुगमनमा खटाउने ।	जिल्ला स्थित जिप तथा ट्रयाक्टर व्यवसायी संग दुवानीका लागि सहज गराउन छलफल गरी रेट तय गराउने ।			
पहिलो महिना	अस्थायी आवास तथा गैर खाद्य सामाग्री वितरणको जानकारी सम्बन्धीत निकायमा दिने ।				
	जिल्ला विपद व्यवस्थापन समितिको बैठक आयोजना गर्ने				
	विश्लेषित तथ्याङ्कको आधारमा नपुग गैर खाद्य सामाग्रीहरु संकलनको लागि पहल गर्ने ।	सहयोगका लागि उधोग वाणिज्य संग छलफल गर्ने ।		रेडक्रस	
दोस्रो महिना	अनुगमनलाई निरन्तरता दिई थप सुचना संकलन गर्ने ।				
	जिल्ला विपद व्यवस्थापन समितिको बैठक आयोजना गर्ने				
तेस्रो महिना	अनुगमन तथा सुचना संकलन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिदै प्रभावित घर परिवारलाई पुर्न स्थापीत गर्न प्रोत्साहीत गर्ने ।				
	अन्तर क्षेत्रगत सदस्यहरु विच सुचना आदन प्रदान गर्ने । समिक्षा गरी सिकाईको आदान प्रदान गर्ने				
जम्मा					२००,०००।००

६.२ उपलब्ध निकायगत स्रोत साधन

क्र. सं.	निकायको नाम	सामाग्रीको नाम (राहत सामाग्रीको भण्डारण)	परिमाण	सामाग्री रहेको स्थान	कैफियत
१	नेपाल रेडक्रस सोसाईटी जिल्ला शाखा दैलेख	गैर खाद्य सामाग्री सेट	२५ सेट	दैलेख बजार	
२	जिल्ला विकास समिति दैलेख	नगद	३,००,०००।-	जिविस आपतकालिन कोष	
३	जिल्ला वन कार्यालय, सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह	काठ	कार्ययोजनाको क्षमता अनुसार	प्रभावित क्षेत्र	

४	विश्व खाद्य कार्यक्रम	चामल	कार्ययोजनाको क्षमता अनुसार	प्रभावित क्षेत्र	
६	लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल	गैर खाद्य सामाग्री	कार्ययोजनाको क्षमता अनुसार	आवश्यकतानुसार मागमा आधारित	
७	सुडेक दैलेख	खाद्य तथा गैर खाद्य सामाग्री	कार्ययोजनाको क्षमता अनुसार	प्रभावित क्षेत्र	
८	हेल्भेटास नेपाल	खाद्य तथा गैर खाद्य सामाग्री	कार्ययोजनाको क्षमता अनुसार	प्रभावित क्षेत्र	

नोट: गैरखाद्य तथा अस्थायी आवास क्षेत्रगत निकाय/संस्थाहरुको कार्यशैली र कार्यदिश एउटै प्रकृतिको नरहेको हुँदा सबै निकायबाट हाललाई श्रोतको उपलब्धता हुन सकेको छैन । तर विपद्को तत्कालिन अवस्था र प्रभावित क्षेत्र तथा समुदायको आवश्यकताको आधारमा सोही समयमा आपतकालिन राहत सामग्रीहरुको व्यवस्था गर्नसक्ने प्रावधान रहेको छ ।

भाग -७

विषयगत विपद् व्यवस्थापन क्षेत्रगत विवरण

७.१ समन्वय तथा सूचना व्यवस्थापन (Coordination and Information Management) क्षेत्र :

(असिना, खडेरी, बाडी ,पहिरो, भाडापखाला, चटयांड, आगलागि, तथा भूकम्पको सन्दर्भमा)

विषयगत क्षेत्र अगुवा निकाय : जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, दैलेख

समन्वय तथा सूचना व्यवस्थापन क्षेत्रको सम्पर्क व्यक्ति तथा संस्थाको विवरण :

क्र.स.	नम	संस्था	टेलिफोन नं
१	श्री पिताम्बर घिमिरे (प्रमुख जिल्ला अधिकारी)	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	०८९-४२०११२ ९८५८०१७७७७
२	श्री हरी प्याकुरेल (स्थानीय विकास अधिकारी)	जिल्ला विकास समिति	०८९-४२०११४, ९८५८०५१२९५
३	श्री हरिकला आचार्य (स.प्र.जि.अ.)	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	०८९-४२०१२६, ९८४९९४४४९०
४	पदमबहादुर सापकोटा	योजना अधिकृत	९७४७०४९८७०
५	श्री समशेर बहादुर शाही (सूचना अधिकृत)	जिल्ला विकास समिति	०८९-४२०४१०, ९८४८०७६२९५
६	हरिलाल वली (जिल्ला भू संरक्षण अधिकृत)	जिल्ला भू संरक्षण कार्यालय	०८९४२०१३४, ९८४८०६८५५९
७	भगेन्द्रबहादुर चन्द (नि. अनुसन्धान अधिकृत)	राष्ट्रिय अनुसन्धान	०८९४२०११८, ९७४९५१८४६८
८	गणेशविक्रम शाह (कार्यकारी अधिकृत)	नगरपालिका	०८९४२०१३५, ९८५८०५१२२८
९	रत्न शाही (अध्यक्ष)	पंचकोशी अपांग विकास मञ्च	९८५८०५०८७७
१०	चक्र के.सी (स्टेशन मेनेजर)	धुवतारा एफ.एम.	०८९ ४२०४२०
११	नमनकुमार शाही (सभापति)	नेपाल पत्रकार महासंघ जिल्ला शाखा, दैलेख	९८५८०२४९५७
१२	माहारूप खत्री (अध्यक्ष)	गैसस महासंघ	९८५८०५०१४३

१३	शान्ती प्रसाद शर्मा (अध्यक्ष)	उद्योग वाणिज्य संघ	९८५८०५१२६१
१४	माधवप्रसाद श्रेष्ठ (प्र.ना.उ.) पुष्करबहादुर चन्द (प्र.नि.)	जिल्ला प्रहरी कार्यालय दैलेख	०८९ ४२०११३, ९८५८०१५५५५ ९८५१२८११९८
१५	रमेश खड्का (सेनानी गुल्मपती)	समरसुर गुल्म, काँडाचौर	०८९ ४२०१६६, ९८५८०२४६३२
१६	गंगाराम गिरी (का.मु. शाखा अधिकृत)	इ.प्र.का. दुल्लु	९७५८००१९८९
१७	पवन पछाई (प्रहरी ना.नि.)	इलाका प्रहरी कार्यालय दुल्लु	०८९४११०४२, ९८५८०९००९६
१८	सन्तोष शाह (प्र.ना.नि.)	इलाका प्रहरी कार्यालय राकम	९७४८०८२१५३
१९	रणबहादुर जि.सी. (प्र.ना.नि.)	इलाका प्रहरी कार्यालय नौमूले	९८१४४९४४४९
२०	परगनारायण चौधरी (प्र.स.नि.)	प्रहरी चौकी रानीमत्ता	९८६८१००८१०
२१	कृष्ण वस्नेत (प्र.स.नि.)	प्रहरी चौकी मा. डुंगेश्वर	९७४८००३४३१
२२	अगबहादुर शाही (प्र.स.नि.)	प्रहरी चौकी त. डुंगेश्वर	०८३६९०३९१, ९८६८२१३४७४
२३	चक्र सिंह ठगुला (प्र.स.नि.)	प्रहरी चौकी ठांटीकांध	९८४८४३५७९७
२४	डेनीबहादुर स्वार (प्र.ना.नि.)	प्रहरी चौकी वेस्तडा	९७४८०७२२७१, ९८१५६२६८४४
२५	कर्णबहादुर चन्द (प्र.स.नि.)	प्रहरी चौकी तिलेपाटा	९८५८४९००६२
२६	लोकबहादुर वुढा (प्र.ना.नि.)	प्रहरी चौकी पाल्ताडा	९८४८०१३२४९
२७	महेन्द्र प्रकाश मल्ल (प्र.स.नि.)	अ.प्र.पो. गौडाबाज	९७४८०८६५६१
२८	शंकर सिंह धामी (प्र.स.नि.)	अ.प्र.पो. चुप्रा	९८४४८१२२३२, ९८४८३६०९८०
२९	मानबहादुर शाही (प्र.ह.)	अ.प्र.पो. लोहोरेखोला	९८४८३४३८८२
३०	नवराज देवकोटा (स.प्र.ना.उ.)	माथिल्लो कर्णाली रक्तकाली गण	९८५१२५८५१५
३१	प्रेमबहादुर चौधरी (प्र.स.नि.)	प्रहरी चौकी लालिकाडा	९८४८०१४४८५
३२	दिपेन्द्र शाही (का.अ.)	दुल्लु नगरपालिका, दुल्लु	९८४८०७६४२१
३३	नरेन्द्र के.सी. (जिल्ला संयोजक)	विश्व खाद्य कार्यक्रम	९८४८२४२४९६
३४	हीरासिंह थापा (अध्यक्ष)	सोसेक नेपाल	०८९४१००९३, ९८५८०५१०८९
३५	दीपककुमार शाही	एभरेष्ट क्लब, दैलेख	०८९४२०२४७, ९७४८०२०४३१
३६	सिल्पा कुँवर (जिल्ला संयोजक)	लिंक हेल्मेटास	०८९ ४२००५७
३७	पानकुमारी खड्का (म.वि.अ.)	महिला तथा बालबालिका कार्यालय, दैलेख	०८९ ४२०१५५, ९७४८००४८३४
३८	विष्णु गोतामे (जि.शि.अ.)	जिल्ला शिक्षा कार्यालय, दैलेख	०८९ ४२०३८६, ९८५८०५१४८६
३९	राजु भुज (योजना अधिकृत)	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, दैलेख	०८९ ४२०१४५, ९८४८०६२९७६
४०	प्रचण्ड खड्का (नि.का.प्र.)	जिल्ला पशु सेवा कार्यालय, दैलेख	०८९ ४२०१४८, ९७४८०१८७२६

(क) विपदसम्बन्धी परिस्थिति (विपद्बाट हुनसक्ने सम्भावित मानवीय असर) :

- (१) परिवहन र पहुँचमा कठिनाई
- (२) विपद् प्रभावितको प्रारम्भिक विवरण प्राप्तमा कठिनाई
- (३) स्रोतको पहिचान र व्यवस्थापनको समस्या
- (४) संस्थागत समन्वयको कठिनाई
- (५) सही तथ्याङ्क सङ्कलनमा कठिनाई
- (६) राहत वितरणमा समस्या (जनशक्ति खर्च, ढुवानी खर्च र व्यवस्थापन खर्च)

७.१.१ क्षेत्रगत योजनाको उद्देश्य :

सूचना संकलन एवं व्यवस्थापनका लागि उचित ढाँचा सहितको ठोस संयन्त्र स्थापना गर्ने, सूचना प्रवाहका वैकल्पिक उपायहरू पहिचान गर्ने तथा सूचनाहरूलाई विश्लेषण गरी सम्बन्धित क्षेत्रहरूमा उपलब्ध गराई प्रभावकारी प्रतिकार्य प्रणाली सुनिश्चित गर्ने ।

७.१.२ योजनाको समष्टिगत उद्देश्य :

- (१) जिल्ला तथा गाविस तहमा सूचना तथा समन्वय समिति गठन गर्ने ।
- (२) विपदको स्तर मूल्यांकन गरी तीन देखि पाँच दिनभित्र बहुविषयगत प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (Multisectoral Initial Rapid Assessment, MIRA) गरी क्षति र पीडितहरूको विवरण तयार गर्ने ।
- (३) सूचना प्रवाहको वैकल्पिक उपायहरू पहिचान गरी सूचना प्रवाह सुनिश्चित गर्ने ।
- (४) प्राप्त सूचनालाई विश्लेषण गरी सम्बन्धित क्षेत्रहरूलाई उपलब्ध गराउने ।
- (५) विपदको बेला २४ घण्टा भित्र समन्वय बैठक बस्ने, पहिलो हप्तामा दुई दिनमा बैठक बस्ने र दोस्रो हप्तामा एक दिन बस्ने ।
- (६) नियमित रूपमा अनगुमन गरी पष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।
- (७) आवश्यकतानुसार क्षेत्रीय र केन्द्रीय निकायमा सूचना संप्रेषण गर्ने ।

७.१.३ मानवीय सहयोगका मापदण्ड :

- (१) समन्वय बैठक विपद आएको पहिलो हप्तामा एक दिन विराएर र दोस्रो हप्ताबाट हप्तामा एक पटक बस्ने ।
- (२) समन्वय बैठक र प्रतिवेदनका बारेमा जिल्ला विपद व्यवस्थापन समितिलाई जानकारी गराउने ।
- (३) जोखिममा परेका समूह तथा समूदायलाई न्यायोचित रूपमा उद्धार सामग्रीको वितरण सम्बन्धी जानकारी प्रदान गर्ने ।
- (४) अवस्था तथा आवश्यकताको आधारमा रहेर बहुविषयगत प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (Multi-Sectoral Initial Rapid Assessment-MIRA) गर्न समूह परिचालन गर्ने ।
- (५) पहिलो हप्तामा परिस्थितिका बारेमा प्रत्येक दिन प्रतिवेदन तयार गर्ने र क्रमशः आवश्यकता अनुसार हरेक दुई दिनमा तथा साप्ताहिक रूपमा सूचना संकलनलाई निरन्तरता दिने ।
- (६) २४ घण्टाभित्र सञ्चार माध्यमका लागि समाचार पठाउने र पहिलो हप्तामा हरेक दिन पठाउने ।
- (७) समन्वय तथा शिविर व्यवस्थापनको अनगुमन गर्ने प्रतिवेदन तयार गरी सबैलाई जानकारी गराउने ।

७.१.४ आपतकालीन प्रतिकार्यसम्बन्धी गतिविधि :

(विपद/आपतकालीन परिस्थितिको अवधिमा)

क्र.स.	प्रतिकार्यसम्बन्धी गतिविधि	जिम्मेवार निकाय	समयावधी
१.	<ul style="list-style-type: none"> ❖ जिल्ला विपद व्यवस्थापन समितिको समन्वय बैठक आयोजना गर्ने ❖ जानकारीको सङ्कलन र परिस्थितिको अद्यावधिक गर्ने ❖ सबै क्षेत्रगत कार्य समूह (cluster) लाई सक्रिय पार्ने ❖ कार्य विभाजन गरी सबै क्षेत्रगत कार्यसमूह (Cluster) लाई जिम्मेवारी सुम्पने । 	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	<ul style="list-style-type: none"> ✓ विपद सुरु भएको तुरुन्तै । ✓ पहिलो १ हप्तासम्म १ दिन विराएर । ✓ दोस्रो हप्ताबाट हप्तामा १ पटक ।
२.	<ul style="list-style-type: none"> ❖ बहुविषयगत प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा संचालन गर्ने । ❖ एकीकृत समूह गठन गरी बहुविषयगत प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा संचालन गरी विपदबाट भएको क्षतिको विवरण सङ्कलन गर्ने । ❖ पहिलो हप्तासम्म हरेक दिन सञ्चार माध्यमका लागि समाचार सम्प्रेषण गर्ने 	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	३ देखि ५ दिन भित्र
२.१.	संङ्कलित तथ्याङ्क विश्लेषण र सम्प्रेषण गर्ने	जिल्ला विपद व्यवस्थापन समिति	७ औं दिन भित्र
२.२.	प्रतिवेदनका आधारमा कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने ।	जिल्ला विपद व्यवस्थापन समिति	७ औं दिन भित्र
२.३	विषयगत समितिका सबै सदस्य तथा अन्य	जिल्ला विपद व्यवस्थापन	७ औं दिन भित्र

	सरोकारहरूलाई यथार्थ विवरण उपलब्ध गराउने ।	समिति	
३	क्षेत्रगत कार्यसमूहका कार्यप्रगतिको विवरण सङ्कलन तथा समिक्षा गर्ने ।	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	७-७ दिन
४	विपद् प्रभावित क्षेत्र राजनीतिक दलहरूसँग समन्वय गरी यथार्थ विवरण संकलन गर्ने गराउने	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	नियमित
५	जिविसको सूचना केन्द्रलाई DDRC को सूचना केन्द्रको रूपमा समेत स्थापित गराउने ।	जिविस	नियमित
६	मानवीय सहयोगको अनुगमन गर्ने सुधारका लागि पृष्ठपोषण लिने दिने, प्रतिवेदन तयार गरी सम्बन्धित सरोकारवालाहरूलाई वितरण गर्ने ।	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	नियमित रूपमा
७	स्थानीय रेडियो, छापा माध्यम र पत्रकारहरूलाई विपद्का घटनाहरूको सत्यतथ्य सूचना संकलन, प्रशारण र छपाईमा प्रत्यक्ष संलग्न गराउने ।	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	निरन्तर
८.	जिल्ला भित्रका सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय गरी सूचना आदानप्रदानका लागि प्रभावकारी संयन्त्र निर्माण गर्ने ।	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	निरन्तर

७.१.५ आपतकालीन परिस्थितिको पूर्वतयारी सम्बन्धी गतिविधि :

(विपद् सङ्कटकालीन परिस्थिति भन्दा पहिले)

क्र.स	पूर्वतयारी सम्बन्धी गतिविधि	जिम्मेवार निकाय	समयावधि
१.	व्यवस्थापन तथा समन्वय सम्बन्धी व्यवस्था		
१.१.	समन्वय बैठकको आयोजना गर्ने (सवै क्षेत्रको सहभागितामा पूर्वतयारी सम्बन्धी छलफल गर्ने)	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	बैशाखको पहिलो हप्ता
१.२.	सम्पर्क व्यक्तिको नाम ठेगाना, भूमिका र जिम्मेवारी सहितको विवरण तयार गर्ने	कार्यदल	बैशाखको पहिलो हप्ता
१.३.	साभेदार निकायहरूको सम्पर्क सूची तयार गर्ने	कार्यदल	बैशाखको पहिलो हप्ता
१.४.	सवै क्षेत्रको स्रोत र क्षमताको नक्साङ्कन गर्ने	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	जेठको दोस्रो हप्ता
१.५.	विपद् सूचना केन्द्र स्थापना गर्ने	जिविस	नियमित
१.६.	समीक्षा बैठकको आयोजना गर्ने	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	प्रत्येक महिना
२.	बहुविषयगत प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (MIRA)		
२.१.	विपद्बाट भएको क्षतिको विवरण सङ्कलन गर्नको लागि एकीकृत समूह गठन गर्ने ।	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	बैशाखको पहिलो हप्ता
२.२.	विवरण संकलनका लागि फारम तथा निर्देशिका तयार गर्ने	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	बैशाखको पहिलो हप्ता
२.३.	एकीकृत समूहलाई बहुविषयगत प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा सम्बन्धी तालिमको आयोजना गर्ने	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	बैशाखको दोस्रो हप्ता
२.४.	सङ्कलित जानकारीको विश्लेषणका लागि सम्पर्क व्यक्ति तोक्ने	कार्यदल	बैशाखको पहिलो हप्ता
२.५.	प्राप्त जानकारी / तथ्याङ्कलाई निरन्तर अद्यावधिक गर्ने	कार्यदल	निरन्तर
३.	जिविसको सूचना केन्द्रलाई विपद् सूचना केन्द्रको रूपमा समेत विकास गरी प्रयोग गर्न आवश्यक पर्ने भौतिक सामग्री र जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्न समन्वय गर्ने	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	आवश्यकता अनुसार
४.	आधार रेखा जानकारी (Baseline Information) का लागि अन्य स्रोतबाट तथ्याङ्क संकलन		
४.१.	आगलागि, असिना, खडेरी, बाढी पहिरो जानसक्ने गा.वि.स.सँग सम्बन्धित क्षेत्रगत जानकारी/ तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	जेठको पहिलो हप्ता

		र कार्यदल	
४.२.	सड्टासन्न क्षेत्रको नक्सा तयार गर्ने	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र कार्यदल	जेठको दोस्रो हप्ता
५.	जिल्ला स्तरमा आपतकालीन कोषको पुनरावलोकन गरी कोषको स्थापना र व्यवस्थापन गर्न पहल गर्ने, तत् सम्बन्धित काम गर्ने संघ सस्थाबाट समेत आपत्कालिन कोषको व्यवस्था गर्ने	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	नियमित
६.	विपद् सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्न पोष्टर पम्प्लेट आदि तयार गरी वितरण गर्ने र स्थानीय एफ.एम. र पत्रपत्रिकाबाट विपद् सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धिका सूचना तथा जानकारी प्रशारण गराउने ।	जि.वि.स. सूचना केन्द्र, एफ.एम. र पत्रकार	निरन्तर
७.	जिल्ला स्थित सम्पूर्ण क्षेत्रगत निकायहरूलाई विपद् पश्चात् तत्कालीन मानवीय सहयोगका लागि आवश्यक पर्ने राहत सामग्रीको एकीकृत रूपमा अग्रिम सञ्चय गरी भण्डारण गर्न, समन्वय गर्ने ।	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	नियमित
८.	आगलागी, असिना, खडेरी, बाढी पहिरोबाट विस्थापितहरूलाई परिचय पत्र वितरण गर्न परिचय पत्रको छपाई गर्ने ।	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	आवश्यकता अनुसार
९.	जि.वि.स.को सूचना केन्द्रमा विपद् सूचना केन्द्रको कार्य गर्न थप एक जना जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने ।	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	वैशाख
१०.	पूर्वसूचना (Early Warning System) प्रणालीका लागि जोखिमयुक्त गा.वि.स.मा माईक, साइरन आदिको व्यवस्थापन गर्न जि.वि.स., गा.वि.स. तथा सहयोगी संस्थाहरूसँग समन्वय गरी कार्य गर्ने ।	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	आवश्यकता अनुसार
११.	जोखिमयुक्त गा.वि.स.हरूको स्थानीय स्तरमा विपद् व्यवस्थापन समिति गठन गरी पूर्वतयारी सम्बन्धी गतिविधि तथा जनचेतनामुखी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न जि.वि.स., गा.वि.स. र क्षेत्रगत निकायहरूसँग समन्वय गरी कार्य गर्ने ।	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	आवश्यकता अनुसार

७.१.६ समन्वय तथा सूचना व्यवस्थापन क्षेत्रको लागि अनुमानित बजेट :

क्र.स	गतिविधि	इकाई	परिमाण	दर (रु)	जम्मा (रु)	श्रोत लिन सकिने निकाय
१.	समन्वय बैठकको आयोजना	वटा	६	१०००	६,०००	जि.वि.स., नगरपालिका, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल
२.	जिल्ला स्थित सबै क्षेत्रगत निकायहरूको स्रोत र क्षमताको नक्साङ्कन	पटक	१		१,०००	जि.वि.स.
३.	बहुक्षेत्रगत प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा सम्बन्धी विवरण सङ्कलन गर्न फाराम तथा निर्देशिका तयारी	वटा	३००	१०	३,०००	जि.वि.स., नगरपालिका, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल
४.	एकीकृत समूहलाई बहुक्षेत्रगत प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा सम्बन्धी तालिमको आयोजना (गा.वि.स. सचिवहरू समेत)	जना	२५	१५००	३७,५००	जि.वि.स., नगरपालिका, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल
५.	एकीकृत समूहबाट बहुक्षेत्रगत प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा संचालन				४५,०००	जि.वि.स., नगरपालिका, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल
६.	बहुक्षेत्रगत प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखाको प्रतिवेदन तयार र				२५,०००	जि.वि.स., नगरपालिका, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल

	वितरण					
७.	जि.वि.स.को सूचना केन्द्रलाई विपद् सूचना केन्द्रको रूपमा समेत विकास गरी प्रयोग गर्न आवश्यक पर्ने भौतिक सामग्रीको व्यवस्थापन				५०,०००	जि.वि.स., लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल
८.	जि.वि.स.को सूचना केन्द्रलाई विपद् सूचना केन्द्रको रूपमा प्रयोग गर्न कम्तीमा ४ महिनाको लागि थप १ जना जनशक्तिको व्यवस्थापन				६०,०००	जि.वि.स.
९.	विपद् जान सक्ने गा.वि.स.सँग सम्बन्धित क्षेत्रगत जानकारी तथा तथ्याङ्क सङ्कलन (गा.वि.स. समन्वय गरी सञ्चालन गर्ने)				५,०००	लुथरन विश्व फेडरेशन, विश्व खाद्य कार्यक्रम
१०.	सङ्कटासन्न क्षेत्रको नक्सा तयारी				३०,०००	विश्व खाद्य कार्यक्रम
११.	विपद् सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्न पोष्टर, पम्प्लेट आदि तयारी	संख्या	१०००	२०	२०,०००	लुथरन विश्व फेडरेशन, विश्व खाद्य कार्यक्रम
१२.	विपद् सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्न स्थानीय एफ.एम. र पत्रपत्रिकाबाट विपद् सम्बन्धी सूचना प्रकाशन र प्रसारण (५ महिना सम्म)	पटक	२०	१,०००	२०,०००	जि.वि.स., लुथरन विश्व फेडरेशन, विश्व खाद्य कार्यक्रम
१३.	विपद् वाट विस्थापित भएकाहरुलाई वितरण गर्न परिचय पत्रको छपाई	वटा	१५००	२०	३०,०००	जि.वि.स., नगरपालिका, गा.वि.स., लुथरन विश्व फेडरेशन, विश्व खाद्य कार्यक्रम
१४.	जोखिमयुक्त गा.वि.स.हरुको स्थानीय स्तरमा विपद् व्यवस्थापन समिति गठन गरी पूर्व तयारी सम्बन्धी गतिविधि तथा जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन	गा.वि.स.	९	५,०००	४५,०००	गा.वि.स., लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल
१६.	विपद् व्यवस्थापनका लागि प्रशासनिक खर्च				३०,०००	जि.वि.स.
जम्मा					४०७५००	

७.२ खोजतलास तथा उद्धार (Search and rescue) क्षेत्र :

क्षेत्रगत अगुवा निकाय : जिल्ला प्रशासन कार्यालय, दैलेख

७.२.१ खोजतलास तथा उद्धार कार्यको सम्पर्क व्यक्ति तथा संस्थाको विवरण:-

क्र.सं	नाम	संस्था	सम्पर्क नम्बर
१	श्री पिताम्बर घिमिरे (समन्वयकर्ता)	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	०८९-४२०९९२, ९८५८०९७७७७
२.	से. रमेश खड्का	श्री समरसुर गुल्म दैलेख	०८९-४२०९६६, ९८५८०२४६३२
३.	प्र.ना.उ.श्री माधवप्रसाद श्रेष्ठ प्र.नि.	जिल्ला प्रहरी कार्यालय दैलेख	१००/०८९४२०९२५, ९८५८०९५५५५

४	पवन पछाई (प्रहरी ना.नि.)	इलाका प्रहरी कार्यालय दुल्लु	०८९४११०४२, ९८५८०९००९६
५	सन्तोष शाह (प्र.ना.नि.)	इलाका प्रहरी कार्यालय राकम	९७४८०८२१५३
६	रणबहादुर जि.सी. (प्र.ना.नि.)	इलाका प्रहरी कार्यालय नौमूले	९८१४४९४४४९
७	परगनारायण चौधरी (प्र.स.नि.)	प्रहरी चौकी रानीमत्ता	९८६८१००८१०
८	कृष्ण वस्नेत (प्र.स.नि.)	प्रहरी चौकी मा. डुंगेश्वर	९७४८००३४३१
९	अंगबहादुर शाही (प्र.स.नि.)	प्रहरी चौकी त. डुंगेश्वर	०८३६९०३९१, ९८६८२१३४७४
१०	चक्र सिंह ठगुला (प्र.स.नि.)	प्रहरी चौकी ठांटीकांध	९८४८४३५७९७
११	डेनीबहादुर स्वार (प्र.ना.नि.)	प्रहरी चौकी वेस्तडा	९७४८०७२२७१, ९८१५६२६८४४
१२	कर्णबहादुर चन्द (प्र.स.नि.)	प्रहरी चौकी तिलेपाटा	९८५८४९००६२
१३	लोकबहादुर वुढा (प्र.ना.नि.)	प्रहरी चौकी पाल्तडा	९८४८०१३२४९
१४	महेन्द्र प्रकाश मल्ल (प्र.स.नि.)	अ.प्र.पो. गैडाबाज	९७४८०८६५६१
१५	शंकर सिंह धामी (प्र.स.नि.)	अ.प्र.पो. चुप्रा	९८४८८१२२३२, ९८४८३६०९८०
१६	मानबहादुर शाही (प्र.ह.)	अ.प्र.पो. लोहोरेखोला	९८४८३४३८८२
१७	नवराज देवकोटा (स.प्र.ना.उ.)	माथिल्लो कर्णाली रक्तकाली गण	९८५१२५८५१५
१८	प्रेमबहादुर चौधरी (प्र.स.नि.)	प्रहरी चौकी लालिकांडा	९८४८०१४४८५
१९	श्री खेमराज के.सी.	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, दैलेख	९७४८००६०४५
२०	श्री गंगाराम गिरी	इलाका प्रशासन कार्यालय, दुल्लु	९७५८००१९८९

(क) विपद् सम्बन्धी परिस्थिति (वाढी पहिरोवाट हुन सक्ने सम्भावित मानवीय असर) :

- (१) भवनहरु क्षती भई व्यक्तिको अवस्था पत्ता नलागनु वा पुरिनु,
- (२) गाउँबस्ती पहिरोले बगाउनु, डुवान भई प्रभावित हुनु,
- (३) विपद् पश्चात हुने प्रति हिंसा र अन्य अपराधिक गतिविधिहरु बढ्नु,
- (४) जोखिमपूर्ण अवस्थामा महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरीक, अपांग र असहायहरुको स्थिति अभै दुःखदायी हुनु ।
- (५) अति आवश्यक सरसामानको आपूर्तिमा अवरोध हुनु ।

(ख) महत्वपूर्ण पक्षहरु :

- (१) विपद् प्रभावित समुदाय र क्षेत्रको पहिचान र प्राथमिकता निर्धारण ।
- (२) सुरक्षित स्थानको पहिचान ।
- (३) पिडितप्रति हुन सक्ने हिंसा र अपराधिक गतिविधि ।
- (४) अन्य निकायहरुसँगको समन्वय ।

७.२.२ प्रमुख उद्देश्य :

विपद् प्रभावित व्यक्तिहरुलाई यथाशिघ्र उद्धार गरी सहज तरिकाले सुरक्षित स्थानसम्म पुर्याउनु ।

७.२.३ सहायक उद्देश्य :

- (१) विपद् प्रभावितहरुलाई उद्धार गरी सुरक्षित राख्नु ।
- (२) विपद्मा परेकाहरुलाई उद्धारका लागि खोजी गर्नु, विशेष गरी महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरीक, अपांग तथा असहायलाई खोजी कार्यमा प्राथमिकता दिने ।
- (३) प्रभावितहरुको तत्काल जीवन बचाउनु ।
- (४) सम्भावित मानविय क्षति कम गर्नु ।
- (५) उद्धार टोलीमा प्राथमिक उपचारका सामग्री सहित स्वास्थ्यकर्मी समेत समावेश गर्ने ।
- (६) सुरक्षित स्थानको खोजी गर्ने ।

७.२.४ उपलब्ध हुन सक्ने जनशक्ति (२५८ जना):

(क)	नेपाली सेना	५० जना
(ख)	नेपाल प्रहरी	२५ जना
(ग)	नेपाल रेडक्रस	५५ जना

(घ) ७ गाविसहरुका २२ समुदाय स्तरीय कार्य दल १२८ जना (राकम, सिंहासैन, तिलेपाटा, सल्लेरी, सात्तला, सिंगौडी र पिपलकोट) लुथरन विश्व महासंघ नेपाल तथा केयर नेपाल समुदाय सहयोग कार्यक्रमका गाविसहरुमा ।

७.२.५ बहुविषयगत प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (MIRA) तालिम लिएको जनशक्ति :

क्र.सं.	नाम	निकाय	पद	सम्पर्क नम्बर
१.	हिरा सिंह थापा	सोसेक, दैलेख	अध्यक्ष	९८५८०५१०८९
२.	पिताम्बर यादव	जि.शि. कार्यालय	सब ईन्जिनियर	९८४८११६७१७
३.	दीपक कुमार केसी	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी		९८४८२०८६९१
४.	पानकुमारी खड्का	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	म.वि.अ.	९८४८०६४४३२
५.	समशेर बहादुर शाही	जिल्ला विकास समिती	कार्यक्रम अधिकृत	९८४८०७६२९५
६.	भिम बहादुर विष्ट	जिल्ला पशु सेवा कार्यालय	पशु सेवा प्राविधिक	९८४८०५४६०१
७.	लक्ष्मी श्रेष्ठ	घरेलु उद्योग समिती	उ.प्राविधिक	०८९ ४२०१३६
८.	रविन्द्र बहादुर शाही	सुडेक नेपाल, दैलेख	कार्यक्रम अधिकृत	९७४८०१७०६६
९.	दुर्गा श्रेष्ठ	म.प.गा.वि.बैंक शाखा, दैलेख		
१०.	नरेन्द्र के.सी.	विश्व खाद्य कार्यक्रम, दैलेख	जिल्ला संयोजक	९८४८२४२४९६

७.२.६ आपतकालिन प्रतिकार्य सम्वन्धी गतिविधि :

(विपद्/आपतकालिन परिस्थितिको अवधिमा)

क्र.सं.	प्रतिकार्यसम्वन्धी गतिविधि	जिम्मेवारी निकाय	कहिले सम्म
१.	<ul style="list-style-type: none"> ❖ समन्वय र व्यवस्थापन (विपद् भइ क्षतिको सूचना प्राप्त हुना साथ) ❖ खोजतलास तथा उद्धार क्षेत्रको समन्वय बैठक आयोजना गर्ने । ❖ घटनास्थलतर्फ खोजतलास तथा उद्धार टोली परिचालन गर्ने । ❖ अप्रेसन सेन्टरको स्थापना गर्ने । ❖ सम्वन्धित इलाकाको सुरक्षा गर्ने । ❖ प्रभावित स्थलको पहिचान र प्राथमिकता निर्धारण गर्ने । ❖ सुरक्षित स्थानको पहिचान र उद्धारको प्रक्रिया जारी राख्ने । ❖ अन्य सरोकारवाला निकायसंग समन्वय गर्ने । 	जिल्ला प्रशासन कार्यालय जिल्ला प्रहरी कार्यालय र अन्तर्गतका ई.प्र.का.हरु, समरसुर गुल्म	विपद् परेको १२ घण्टाभित्र
२	<ul style="list-style-type: none"> ❖ खोजतलास, उद्धार तथा सुरक्षा व्यवस्था कायम गर्ने । ❖ पुरिएका तथा भत्केका घरहरुको पहिचान गर्ने । ❖ स्थानीय वासिन्दासंग समन्वय गरी खोजी कार्य गर्ने । ❖ असक्त अवस्थामा फेला परेका व्यक्तिहरुको उद्धारलाई प्राथमिकता दिने । ❖ बहुमूल्य सामानको उद्धार र सुरक्षा गर्ने । ❖ हराएका व्यक्तिहरुको खोजतलास गर्ने । 	जिल्ला दैवी विपद् व्यवस्थापन समिती	विपद् भएको खबर प्राप्त भए देखि स्थिति सामान्य नभएसम्म
३	<ul style="list-style-type: none"> ❖ प्रभावित स्थलमा हिंसा र अपराधिक घटना नियन्त्रण गर्ने । ❖ प्रभावित स्थलका जिम्मेवारी व्यक्ति परिचालन गर्ने । ❖ घटना स्थलमा प्रवेश गर्ने र बाहिर जाने बाटो नियन्त्रण गर्ने । ❖ असम्वन्धित व्यक्तिहरुको आवतजावतमा निगरानी गर्ने । ❖ कानुनी कारवाही र उपचार सुनिश्चित गर्ने । 	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	स्थिती सामान्य नभएसम्म
४.	महत्वपूर्ण आवश्यक स्रोत/साधनको उपलब्धता एकिन गर्ने	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन	आवश्यकतानुसार

		समिति	
५.	विपदमा परेका, घाइते भएका, अशक्त अवस्थामा फेला परेकाहरुलाई संयुक्त स्वास्थ्य टोली, (जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, नेपाल रेडक्रस सोसाईटी, सुरक्षा निकाय र अन्य) परिचालन गरी उपचार गराउने ।	संयुक्त स्वास्थ्य टोली	आवश्यकतानुसार
६.	राहत सामाग्री वितरण कार्यमा अन्य क्षेत्रसंग समन्वय गरी आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउने ।	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	आवश्यकता अनुसार
७.	कार्यक्रमको अनुगमन गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने र सम्बन्धित निकायहरुमा पेश गरी जानकारी गराउने ।	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	हप्तामा १ पटक
८.	अभिलेख तयार गर्ने		
	क.उद्धार गरिएका व्यक्ति /अवस्था	जि. प्रहरी का.	नियमित
	ख. जोखिममा रहेका बस्तीको स्थिति	जि. प्रहरी का.	नियमित
	ग. वेपत्ता/मृत्यु भएको विवरण	जि. प्रहरी कार्यालय	नियमित
	घ.चौपायाको अवस्था	जि. प्रहरी कार्यालय	नियमित
	ड.सम्पति नोक्सानको विवरण	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	नियमित

७.२.७ आपत्कालिन परिस्थितिको पूर्वतयारी सम्बन्धी गतिविधि संकटकालिन :

(परिस्थिति भन्दा पहिले)

क्र.सं.	पूर्वतयारी सम्बन्धी गतिविधि	जिम्मेवार निकाय	कहिले सम्म
१.	प्रभावित क्षेत्रमा उद्धारको लागि परिचालन हुने सुरक्षा फौजको यकिन गरी व्यवस्था गर्ने ।	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	जेठ महिनामा
२.	उद्धारको लागि थप जनशक्ति आवश्यक परेमा वैकल्पिक योजना बनाउने ।	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	जेठ महिनामा
३.	प्रभावित स्थानबाट उपलब्ध हुने जनशक्ति, स्रोत साधनको नक्साङ्कन गर्ने (क) विपद् व्यवस्थापन (ख) स्वयंसेवकहरु (ग) तालिम प्राप्त व्यक्ति	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	जेठ महिनामा
४.	उद्धार कार्यमा खटिदा अपनाउनु पर्ने सावधानी र उद्धारको तरिका बारेमा क्षेत्रगत निकायहरुलाई पूर्व तयारी तालिम संचालन गर्ने ।	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	जेठ महिनामा
५.	उद्धार कार्यका लागि आवश्यक पर्ने सामाग्रीको व्यवस्थापन गरी भण्डारण गर्ने (लाइफ जाकेट, डोरी, ट्युब, सवारी साधन, कार्य सम्पादनको लागि आवश्यक सामाग्री)	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	जेठ महिनामा
६.	सूचना सञ्जालको व्यवस्था गर्ने		जेठ महिनामा
	क. सुरक्षा निकायको र प्रभावित स्थानको आवश्यक पर्ने टेलिफोन नं. यकिन गर्ने	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	जेठ महिनामा
	ख. सुरक्षा निकायको सञ्चार उपकरण चुस्त दुरुस्त राख्ने	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	जेठ महिनामा
	ग. सुरक्षा निकायको Pre Operation Centre सुनिश्चित गर्ने ।	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	जेठ महिनामा
	घ. समुदायको सम्पर्क व्यक्ति तोक्ने ।	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	जेठ महिनामा
७.	सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	जेठ महिनामा
	क. प्रभावित क्षेत्रका विद्यालय, गा.वि.स.भवनहरु	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	जेठ महिनामा
	ख. सेल्टर भवनहरु	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	जेठ महिनामा
८.	प्रारम्भिक मानवीय प्रतिकार्य	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	
	क. फस्ट एड किट र नर्सिङ्ग सहायको व्यवस्था गर्ने	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	नियमित
९.	अपराध नियन्त्रण गर्ने		

	क. सचेतनाको कार्यक्रम संचालन गर्ने	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	वैशाख
	ख. बाटो पहिचान तथा नियन्त्रण गर्ने	सुरक्षा फौज/स्थानीय जनशक्ति	वैशाख देखि नियमित
	ग. आपतकालिन सहयोगका आचार संहिता निर्माण गर्ने	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	वैशाख
१०.	सम्झौता गर्ने	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	जेठ देखि श्रावण
	क. सवारी साधन ख. स्थानिय स्वयंसेवकको परिचालन ग. सुरक्षित स्थानको प्रयोग		
११.	उद्धार तथा उपचारको पुर्व अभ्यास गर्ने	सुरक्षा निकाय, रेडक्रस	आषाढ/श्रावण
१२.	विपद् उच्च जोखिम गा.वि.स. र स्थानमा पुर्व सूचना प्रणालीको व्यवस्था गर्ने, जोखिममा रहेका स्थानबाट मानिसलाई/वस्तीलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्न अभिप्रेरित गर्ने ।	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	निरन्तर

७.२.८ खोजतलास तथा उद्धार क्षेत्रको लागी अनुमानित बजेट:

क्र.सं.	गतिविधि	इकाई	परिमाण	दर (रु)	जम्मा (रु)	श्रोत लिन सकिने
१.	खोज तथा उद्धार क्षेत्रको समन्वय बैठकको आयोजना	वटा	५	१०००	५,०००	जिल्ला प्रशासन कार्यालय
२.	अप्रेसन सेन्टरको स्थापना	वटा	१	३०,०००	३०,०००	जिल्ला प्रहरी कार्यालय
३.	स्वास्थ्य टोली परिचालन	वटा	२	१०,०००	२०,०००	जि.स्वा.कार्यालय
४.	सवारी साधनको लागि इन्धन				३०,०००	क्षेत्रगत निकाय
५.	लाईफ जाकेट	वटा	५	५०००	२५,०००	जिल्ला प्रहरी कार्यालय, नेपाली सेना
६.	डोरी मोटो	मीटर	१०००	२०	२०,०००	जिल्ला प्रहरी कार्यालय, नेपाली सेना, उद्योग वाणिज्य संघ
७.	टर्च लाईट	वटा	५	२५०	१२५०	जिल्ला प्रहरी कार्यालय, नेपाली सेना, उद्योग वाणिज्य संघ
८.	क्याराभेन हुक	वटा	५०	१५०	७,५००	जिल्ला प्रहरी, नेपाली सेना
९.	स्ट्रेचर	वटा	१०	२५००	२५,०००	नेपाल प्रहरी, नेपाली सेना, जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, सोसेक नेपाल,
१०.	विभिन्न सामग्रीहरु (वेल्ला, कोदालो, बन्चरो, खुकुरी)	सेट	४५	१५००	६७,५००	नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी, स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति (५ गाविस)
११.	मानवीय सेवाबारे सुरक्षाकर्मी तथा अन्यलाई १ दिने अनुशिक्षण		एकमुष्ठ		१०,०००	लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल, सोसेक नेपाल दैलेख
१२.	खोज तथा उद्धार सम्बन्धी तालिम तथा पूर्वाभ्यास	जना	२०	१,०००	२०,०००	लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल, सोसेक नेपाल दैलेख
१३.	Training on Quick Response to the Quick Response Team Members.	पटक	१	३०,०००	३०,०००	लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल, सोसेक नेपाल दैलेख
जम्मा					२५,९२५०	

७.३ खाद्य (Food) क्षेत्र :

विषयगत क्षेत्र अगुवा निकाय : जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, दैलेख

७.३.१ खाद्य क्षेत्रको सम्पर्क व्यक्ति तथा संस्थाको विवरण :

क्र.सं	जिम्मेवार सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क व्यक्ति	कार्यालय/संस्था	सम्पर्क टेलिफोन नं.
१	पिताम्बर घिमिरे प्र.जि.अ.	हरिकला आचार्य (स.प्र.जि.अ.)	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	०८९-४२०१२६, ९८५८०१७७७७, ९८४९९४४४९०
२	सुर्यनाथ योगी का.प्र.	राजु भुज योजना अधिकृत	जि.कृ.वि.का., दैलेख	०८९४२०१४५ ९८४८०३११९४ /९८४८०६२९७६
३	नरेन्द्र के.सी.	जिल्ला संयोजक	विश्व खाद्य कार्यक्रम	९७४८०२०४०९ र ०८१५२५१३२
४	मानध्वज खत्री	कार्यक्रम अधिकृत	लुथरन विश्व फेडरेशन	०९१५२५३४०, ९८४८१०१९११
५	हीरासिंह थापा	डम्बर कार्की	सामाजिक सेवा केन्द्र	०८९४२०२९५ ९८५८०५१०८९
६	पूर्ण आचार्य	डिपो प्रमुख	नेपाल खाद्य संस्थान	०८९ ४२०१८१
८	शिल्पा कुँवर	जिल्ला संयोजक	लिंक हेल्मटास	०८९४२००५७, ९८४८०६२९८७
१०	प्रदिपराज रोकाय	जिल्ला कार्यक्रम व्यवस्थापक	SED -P हेल्मटास	०८९ ४१००५७, ९८४८४३७९४१
११	दुर्गा न्यौपाने	विसाल सुनार	SuDECC	०८९४२०१७३, ९८४८०६४१२०
१२	दिपक शाही	चन्द्र बहादुर खड्का	एभरेष्ट क्लब	०८९४२०२४७, ९८४८०६२७६७
१४	तुला राना	मिना थापा	म.स.मञ्च	०८९४२०२३१, ९८१४५३९२३०, ९८४८००११६९
१५	महारूप खत्री	चक्र जि.सि.	सेवक नेपाल	९७५८००१२४९
१६	हरी प्याकुरेल	पदमबहादुर सापकोटा	जि.वि.स.	०८९-२०११४, ९८५८०५१२५९, ९८४८०३७९६३

(क) विपदसम्बन्धी परिस्थिति (विपद्बाट हुनसक्ने सम्भावित मानवीय असर) :

कुल प्रभावित घरधुरी : १५५० घरधुरी
विपद्बाट प्रभावित जनसंख्या : २१००० जना
पूर्ण रूपमा विस्थापित जनसङ्ख्या : ७०० जना

(क) १ महिना प्रतिकार्यका लागि:

५ वर्ष मुनीका बच्चाहरू : ८०० जना
६० वर्षभन्दा माथि : ३०० जना
अन्य : १२०० जना
जम्मा : २३०० जना

- (१) परिवारको खाद्य आपूर्तिमा कमी, खाद्यान्न प्रतिको घट्टो पहुँच, विस्थापन तथा विद्यालय खाना कार्यक्रम जस्ता अन्य खाद्यान्न सम्बन्धी कार्यक्रममा अवरोध आउने कारणले गर्दा अस्थायी रूपमा तीव्र खाद्य असुरक्षाले गम्भीरता सिर्जना गर्ने ।
- (२) सम्पत्तिमा क्षति, जीविकोपार्जनमा दिर्घकालिन असर, बालीको नोक्सान, पशुधनको क्षति, सामना गर्ने रणनीति (Coping strategy) मा क्षतिको कारणले गर्दा मध्यम अवधिको तीव्र खाद्य असुरक्षा ।

७.३.२ समष्टिगत उद्देश्य :

प्रभावित व्यक्तिहरूका लागि समयमा नै खाद्यान्नको उपलब्धता तथा खाद्यान्नमा पहुँच सुनिश्चित गराएर जीवन बचाउने एवं जीवनलाई निरन्तरता प्रदान गर्ने ।

७.३.३ विशिष्ट उद्देश्य :

जीवन रक्षासम्बन्धी रणनीतिहरू (Survival Strategies) का लागि आवश्यकताको पूर्ति गर्न खाद्यसम्बन्धी पर्याप्त स्रोत उपलब्ध गराउने ।

७.३.४ मानवीय सहयोगको मापदण्ड :

प्रभावित व्यक्तिहरुको पहुँच निम्न वस्तुमा हुनेछ :

- (१) स्फेयर मापदण्ड अनुसार प्रतिव्यक्ति प्रतिदिन न्यूनतम २१०० क्यालोरी प्राप्त हुने गरी सामान्य खाद्यान्नको राशन ।
- (२) प्रभावित मानिसहरुका लागि हाल विद्यमान तथा उपलब्ध भएका र पहुँच योग्य खाद्य पदार्थमा परिपूरक (complementary) को रूपमा एक अथवा दुई खाद्य पदार्थहरु पूरक रासनको रूपमा उपलब्ध गराउने,
- (३) निश्चित समूहका व्यक्तिहरु (ससाना बालबच्चा, एच्आईभी एडस् भएका व्यक्ति, कुपोषित व्यक्तिहरु आदि) को आवश्यकतालाई पूरा गर्नका लागि सामान्य रासनका अतिरिक्त परिपूरक रासनको व्यवस्था ।

(क) मापदण्ड बमोजिमको खाद्य किट (kit) सिफारिश :

चामल :-	प्रतिदिन प्रतिव्यक्ति ४२० ग्राम (स्फेयर मापदण्ड अनुसार)
दाल :-	प्रतिदिन प्रतिव्यक्ति ६० ग्राम (स्फेयर मापदण्ड अनुसार)
वनस्पति तेल :-	प्रतिदिन प्रतिव्यक्ति ३० मि.लि. (स्फेयर मापदण्ड अनुसार)
नुन :-	प्रतिदिन प्रतिव्यक्ति ५ ग्राम (स्फेयर मापदण्ड अनुसार)
तरकारी:-	आवश्यकता अनुसार

स्थानीय परिस्थिति बमोजिम खाद्यान्न वितरणको मात्रा निर्धारित गरिनेछ । तर पनि शुरुमा घरायसी स्तरमा वितरण गरिने र अन्तिम लेखाजोखाबाट प्राप्त तथ्याङ्कको आधार तथा व्यक्ति र परिवार संख्याका आधारमा मापदण्ड बनाई वितरण गरिनेछ ।

७.३.५ आपत्कालीन प्रतिकार्य सम्बन्धी गतिविधि :

(विपद्/आपत्कालीन परिस्थितिको अवधिमा :

क्र.स.	प्रतिकार्यसम्बन्धी गतिविधि	जिम्मेवार निकाय	समय अवधि
१	खाद्य क्षेत्रको समन्वय बैठकको आयोजना ❖ जानकारी सङ्कलन गर्ने ❖ परिस्थिति विश्लेषण गर्ने	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	विपद् आएपछि तुरुन्तै, पहिलो १ हप्तासम्म १ दिन विराएर, दोस्रो हप्ताबाट हप्तामा १ पटक
२	अन्य सम्बन्धित क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	निरन्तर
३	विपद्बाट प्रभावित क्षेत्रको निरीक्षण गर्ने	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	पहिलो दिन
४	अन्य क्षेत्रसँग समन्वय गरी बहुक्षेत्रगत प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (MIRA) सञ्चालन गर्ने	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	विपद् भएको ३ देखि ५ दिन भित्र
४.१	बुहक्षेत्रगत प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखाको विश्लेषण गरी प्रतिवदेन तयार गर्ने र क्षेत्रगत निकायहरुलाई उपलब्ध गराउने	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	७ दिनभित्र
५	तयारी खाद्यान्न सामग्री वितरणका लागि कार्ययोजना तयारी बैठकको आयोजना गर्ने जनशक्ति परिचालन गर्ने	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	२४ घण्टाभित्र
६	विपद्बाट विस्थापितहरुको लागि अस्थायी परिचय पत्र वितरण गर्ने ।	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	७ दिनभित्र
७	विपद्बाट विस्थापितहरुको लागि पहिलो ७ दिनसम्मको लागि तयारी खाना वितरण गर्ने (चाउचाउ, चिउरा, भूजा, विस्कटु, चिनी, नुन साथै चामल)	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	पहिलो दिनदेखि ७ दिनसम्म
८	आवश्यक पर्ने खाद्य सामग्रीको व्यवस्था र भण्डारण गर्ने	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	७ दिनभित्र

९	वितरण केन्द्रको पहिचान गरी वितरण केन्द्र निर्धारण गर्ने	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	७ दिनभित्र
१०	खाद्य सामाग्रीको वितरणको लागि सूचना प्रवाह गर्ने	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	७ दिनभित्र
११	मापदण्डमा उल्लेख भए अनुसार, खाद्य सामाग्री वितरण गर्ने (चामल, दाल, तेल, नुन, मसला)	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	८ औं दिनदेखि ३० दिनसम्म
१२	खाद्य सामाग्री उपलब्ध गराउन भएका प्रयासहरूको बारेमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिलाई जानकारी दिने	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	हरेक १ हप्तामा
१३	आवश्यकता, उपलब्धता तथा रिक्तताको यथार्थ विवरण संकलन गरी सबैलाई प्रतिवेदनका माध्यमबाट सूचित गर्ने	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	नियमित
१४	स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रसँग समन्वय गरी ६ महिना देखि ५ वर्ष मुनीका बाल बालिका, वृद्धवृद्धा, गर्भवती र सुत्केरी महिलालाई पौष्टिक आहार वितरण गर्ने	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय र महिला तथा बालबालिका कार्यालय	आवश्यकता अनुसार, नियमित
१५	अनुगमन तथा मुल्याङ्कन चेक लिस्ट तयार गर्ने, अनुगमन गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	हप्तामा १ पटक
१६	जानकारीका लागि जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिमा प्रतिवेदन पेश गर्ने	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	प्रत्येक हप्ता

७.३.६ आपतकालीन परिस्थितिको पूर्वतयारीसम्बन्धी गतिविधि :

(विपद्/सङ्कटकालीन परिस्थितिभन्दा पहिले)

क्र.स.	पूर्वतयारीसम्बन्धी गतिविधि	जिम्मेवार निकाय	समय अवधि
१	खाद्य क्षेत्रको समन्वय बैठक : ❖ जिल्ला खाद्य सुरक्षा समितिको बैठकलाई नियमित गर्ने ❖ उपसमिति गठन गरी कार्य जिम्मेवारी बाडँफाडँ गर्ने	खाद्य क्षेत्र प्रमुख	बैशाख महिनाबाट
२	अन्य क्षेत्रसँग मिली बहुक्षेत्रगत प्रारम्भिक द्रुत लेखोखा (MIRA) सञ्चालनका लागि खाद्य क्षेत्रगत समितिका सदस्यहरूलाई MIRA तालिम आयोजनाको लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाउने	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	बैशाख महिनाबाट
३	तयारी तथा खाद्य सामाग्रीको उपलब्धता सम्बन्धी सबै संस्थासँग भएको मौज्जात विवरण सङ्कलन गर्ने	खाद्य क्षेत्र प्रमुख	जेष्ठ मसान्तसम्म
४	तयारी तथा खाद्य सामाग्रीको उपलब्ध गराउन सक्ने व्यक्ति तथा व्यवसायीसँग इच्छापत्र साथै दरभाउ पत्रको माग गर्ने	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	जेष्ठ मसान्तसम्म
५	खाद्य सामाग्रीको गुणस्तर सुनिश्चितताका लागि गुणस्तर तथा नापतौल विभाग र खाद्य प्राविधिकसँग समन्वय गर्ने	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	जेष्ठ मसान्तसम्म
६	खाद्य सामाग्री भण्डारणका लागि स्थान तथा गोदामको छनौट, साथै ढुवानीका लागि गाडीको व्यवस्थापन गर्ने	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति खाद्य क्षेत्र प्रमुख	जेष्ठ मसान्तसम्म
७	खाद्य सामाग्री वितरणका लागि विभिन्न संस्थासँग समन्वय गरी स्वयमसेवकहरूको छनौट गर्ने	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति खाद्य क्षेत्र प्रमुख	असार मसान्तसम्म

८	मानवीय सहयोगका लागि आवश्यक पर्ने तयारी खानाको व्यवस्था गरी भण्डारण गर्ने (चाउचाउ, चिउरा, भूजा, बिस्कुट, चिनी)	खाद्य क्षेत्र	असार मसान्तसम्म
९	मानवीय सहयोगका लागि आवश्यक पर्ने खाद्य सामाग्रीको व्यवस्थापन गरी भण्डारण गर्ने (चामल, दाल, तेल, नुन, मसला)	खाद्य क्षेत्र	असार मसान्तसम्म
१०	स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रसँग समन्वय गरी ६ महिना देखि ५ वर्ष मुनीका बालबालिका, वृद्ध वृद्धा, गर्भवती र सुत्केरी महिलालाई पौष्टिक आहारको व्यवस्था गर्न भण्डारणको लागि व्यवस्था गर्ने	खाद्य क्षेत्र, स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्र	असार मसान्तसम्म
११	विपद्बाट विस्थापितहरूको लागि अस्थायी परिचय पत्र तयार गर्ने	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, खाद्य क्षेत्र	असार मसान्तसम्म
१२	अनुगमन टोली निर्माण गरी अनुगमन फाराम तयार गर्ने	खाद्य क्षेत्र	जेष्ठको दोस्रो हप्ता
१३	अनुगमन टोलीलाई अभिमुखीकरण गर्ने	खाद्य क्षेत्र	जेष्ठको दोस्रो हप्ता

७.३.७ खाद्य क्षेत्रका लागि अनुमानित बजेट :

क्र.सं	गतिविधि	ईकाई	परिमाण	दर (रु)	जम्मा (रु.)	श्रोत
१	समन्वय बैठकको आयोजना	वटा	३	१०००	३,०००	जि.कृ.वि.का., विश्व खाद्य कार्यक्रम
२	कोटेशन संकलन	पटक	१	५००	५००	जि.कृ.वि.का., विश्व खाद्य कार्यक्रम
३	भण्डारका लागि गोदामको व्यवस्था		एकमुष्ठ		२०,०००	जि.कृ.वि.का., विश्व खाद्य कार्यक्रम
४	गाडीको लागि भाँडाको व्यवस्था	पटक	४	१२०००	४८,०००	जि.कृ.वि.का., जि.वि.स., विश्व खाद्य कार्यक्रम, नगरपालिका, गाविस, सोसेक नेपाल र एभरेष्ट क्लब दैलेख
५	खाद्यान्न सामाग्री	१ महिना	१५५० जना			
५.१	चामल	के.जी.	२३,२५०	५०	११६२५००	उद्योग वाणिज्य संघ, विश्व खाद्य कार्यक्रम, लुथरन विश्व फेडरेशन, नेपाल अन्य विकास साझेदार
५.२	दाल	के.जी.	१,५५०	१२०	१८६०००	
५.३	नुन	केजी	१,५५०	२०	३१०००	
५.४	तेल	लि.	१,५५०	१८०	२७९०००	
५.५	विविध				१५००००	
जम्मा					१८०९५००	

(क) विविध खर्च :

- लजिष्टीक व्यवस्था बन्दो बस्तिका साधन
- प्राथमिक उपचार बाकस
- भोला, टोपी, टर्च, तुम्लेट उद्धार समितिका लागि त्रिपाल आदी ।
- श्रव्य दृश्य सामाग्री ।

(ख) तथ्यांकीय अवस्था :

- ❖ सबैले आफ्नो आफ्नो क्षेत्रमा विपद्का लागि खाद्यान्नको व्यवस्था गर्न सकेमा राम्रो हुने कुराको धारणा सबैबाट व्यक्त ।
- ❖ जिल्ला कृषि विकास कार्यालयबाट यसबारे जानकारी सम्बन्धित निकायमा खबर गर्न सकिने विचार व्यक्त ।
- ❖ विस्तारित हुनेहरूका लागि सबैले आ-आफ्ना क्षेत्रमा कोषको व्यवस्था गर्दा राम्रो हुने र सबै क्षेत्रबाट मानविय सहयोगको व्यवस्था ।

७.४ आवास तथा गैरखाद्य सामाग्री (Shelter and Non Food Items) क्षेत्र :

विषयगत क्षेत्र अगुवा निकाय : नेपाल रेडक्रस सोसाईटी, दैलेख

७.४.१ आवास तथा गैरखाद्य क्षेत्रको सम्पर्क व्यक्ति तथा संस्थाको विवरण :

क्र.सं	सम्पर्क व्यक्ति	संस्था	सम्पर्क टेलिफोन नं.
१	खेम राज के.सी.	नेपाल रेडक्रस सोसाईटी	०८९४२०१७९, ९७४८००६०४५
२	यमबहादुर कटुवाल	नेपाल रेडक्रस सोसाईटी	०८९४२०१७९, ९८४८०५६६७८
३	कृष्ण के.सी	Everest Club	०८९४२०२४७,
४	दुर्गा न्यौपाने	SuDECC	०८९४२०१७३, ९८४८०६४१२०
५	माधवप्रसाद श्रेष्ठ (प्र.ना.उ.)	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	०८९४२०१९३, ९८५८०१५५५५
६	मानध्वज खत्री	लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल	०९१५२५३४०, ९८४८१०९९११
७	पदम बहादुर सापकोटा	जि.वि.स.	९८४८०३७९६३
८	शान्तिप्रसाद शर्मा	उद्योग वाणिज्य संघ	०८९४२०१७०, ९८४८०५१७६५
९	हीरासिंह थापा	सोसेक, दैलेख	०८९४२०२९५ र ९८५८०५१०८९
१०	तुला राना	महिला सशक्तिकरण मञ्च	०८९ ४२०२३१, ९८१४५३९२३०

(क) विपद् सम्बन्धी परिस्थिति (विपद् बाट हुनसक्ने सम्भावित मानवीय असर) :

संभावित प्रभावित विवरण

जम्मा उच्च प्रभावित गाविस : ११ वटा

कुल प्रभावित परिवार : १५५०

विस्थापित जनसङ्ख्या : २१००

- (१) विस्थापित परिवारलाई कम्तिमा १ महिनाको लागि आवास तथा गैरखाद्य सामाग्रीको व्यवस्था गर्नु पर्ने ।
- (२) २१०० विस्थापित मध्ये १२०० लाई आवासको व्यवस्था स्थानीय विद्यालय, मन्दिर आदिमा हुन सक्ने भएकोले उनीहरूलाई गैर खाद्य सामग्रीको व्यवस्था गर्नुपर्ने । बाँकी ९०० जनालाई आवासको व्यवस्था गर्नु पर्ने ।
- (३) सार्वजनिक पूर्वाधारको क्षति (सडक, पुल, विद्युत आपूर्ति, सञ्चार) ।
- (४) आवासको अस्थायी क्षति तथा मुख्य रूपमा केटाकेटी, महिला, जेष्ठ नागरिक र विभिन्न किसिमले असहाय मानिस (अपाङ्ग) हरूको विस्थापन सहित व्यक्तिगत सामानहरूको क्षति ।
- (५) विद्यालयका कक्षा कोठा, पुलिस चौकी तथा स्वास्थ्य केन्द्रहरू जस्ता उपलब्ध सार्वजनिक संस्थाहरूमाथि दबावको सिर्जना ।
- (६) सामुदायिक संस्थागत स्थानहरूमा अस्थायी आवासको उपयोग गर्दा सामुदायिक स्वास्थ्य सम्बन्धी व्यवहारमा देखिने चुनौतीहरू ।

(ख) विशेष ध्यान दिनुपर्ने समूह :

- (१) गर्भवती तथा स्तनपान गराइरहेकी महिला (विस्थापित) : १०० जना
- (२) ५ वर्ष मुनीका बालबालिका (विस्थापित) : ३०० जना
- (३) जेष्ठ नागरिक तथा विभिन्न किसिमले अपाङ्गता भएका विस्थापित व्यक्ति : ४०० जना
- (४) गैरखाद्य सामाग्री : १५५० परिवार
- (५) आवासका लागि जम्मा : १८० परिवार
- (६) सडुटासन्न समूह (जेष्ठ नागरिक, बालबालिका, गर्भवती तथा सुत्केरी महिला, दीर्घ रोगी) सरुवा रोगीलाई छुट्टै आवासको व्यवस्था ११०० जना

७.४.२ समष्टिगत उद्देश्य :

- (१) आवास सुरक्षित तथा न्यूनतम मानवीय स्तरको बस्ने ठाउँको प्राप्तिका लागि भौतिक एवं प्राथमिक सामाजिक आवश्यकताहरूमा व्यक्ति तथा परिवारहरूको पहुँच सुनिश्चित गर्ने । यथासम्भव यस

प्रक्रियामा बढीभन्दा बढी आत्मनिर्भरता तथा स्व: व्यवस्थापन (Self-management) प्रक्रिया अपनाउन जोड दिईनेछ ।

- (२) शिविर समन्वय तथा शिविर व्यवस्थापन (CCCM) : प्राकृतिक विपद्का कारणले घरवारविहिन बनेका मानिसहरूका निमित्त स्थायी समाधानको खोजीका लागि प्रयत्न गर्नुका साथै विस्थापित व्यक्तिहरूलाई मानव अधिकारको उपभोग गर्न सक्षम पार्नका निमित्त जीवनस्तर उठाई शिविरहरूमा जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने किसिमका क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने ।

७.४.३ विशिष्ट उद्देश्य :

- (१) जलवायुका प्रतिकूल असरहरूबाट संरक्षण प्रदान गर्नका लागि मानिसहरूसँग छाना भएका पर्याप्त ठाउँ हुनेछन् ।
- (२) जलवायुबाट संरक्षण प्रदान गर्नका लागि र तिनको मर्यादा, सुरक्षा तथा कल्याण सुनिश्चित गर्नका लागि प्रभावित व्यक्तिहरूसँग पर्याप्त कम्बल एवं लुगा हुनेछन् ।
- (३) घरायसी भाँडाकुँडा तथा व्यक्तिगत स्वास्थ्यका लागि आवश्यक सामग्रीहरू जस्तै साबुन आदिको व्यवस्था गरी मानवीय मर्यादा तथा कल्याणका लागि न्यूनतम औजारहरूमा पिडित परिवारहरूको पहुँच पुग्नेछ ।

७.४.४ मानवीय सहयोगसम्बन्धी मापदण्ड :

यससम्बन्धी विवरण देहाय बमोजिम हुनेछन् :

- (१) स्फेयर मापदण्ड अनुसार औसतमा एक व्यक्तिका लागि ३.५-४.५ वर्ग मिटरको छाना भएको क्षेत्र उपलब्ध छ, औसतमा ५ सदस्यहरूको एक परिवारका लागि कम्तिमा पनि ४, ५ मिटरको डोरीसहितको प्लाष्टिक सिट र सहायता सामग्री,
- (२) कम्बलमा मानिसहरूको पर्याप्त पहुँच,
- (३) दुई वर्षसम्मका केटाकेटीहरूका लागि कम्तीमा पनि एक पूरा सेट कपडा ।
- (४) महिला, केटी, पुरुष तथा केटाहरूको लागि कम्तीमा पनि एक पूरा सेट कपडा । यसका अतिरिक्त, महिला तथा केटीहरूका लागि नियमित सरसफाईसम्बन्धी सामग्रीको आपूर्ति भएको हुने,
- (५) मानिसहरूसँग उपयुक्त घरायसी सामग्री हुने (एक सेट भाँडा),
- (६) शिविर बन्द गर्ने र बहिर्गमन रणनीति,
- (७) शिविर स्थापना गर्नका लागि अग्रिम रूपमा जमिनको पहिचान गर्नुपर्दछ जुन जमिन सुरक्षित तथा स्फेयरको मापदण्ड अनुसार हुनु पर्नेछ,
- (८) विद्यालय तथा सार्वजनिक स्थलहरूसँग अग्रिम रूपमा नै समझदारी पत्र (MOU) मा दस्तखत गर्ने,
- (९) शिविरका लागि योजना तर्जुमा गर्दा नै साँस्कृतिक तथा सामाजिक मूल्यहरू एवं परिस्थितिलाई ध्यानमा राख्ने,
- (१०) शिविर स्थापना गर्नका लागि विगतमा प्रयोग गरिएका ठाउँहरूको अभिलेख हेर्ने वा अभ्यास बुझ्ने र
- (११) सरकारी निकाय, नागरिक समाज, स्थानीय निकाय तथा क्षेत्रगत निकाय र समूहसँगको परामर्शमा शिविरको स्थापना गर्ने ।

७.४.५ आपत्कालीन प्रतिकार्यसम्बन्धी गतिविधि :

(विपद्/आपत्कालीन परिस्थितिको अवधिमा)

क्र.स.	प्रतिकार्यसम्बन्धी गतिविधि	जिम्मेवार निकाय	समय अवधि
१	आपत्कालीन विषयगत समितिको समन्वय बैठक ❖ जानकारीको सडकलन ❖ परिस्थितिको विश्लेषण	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	तत्काल विपद् आएको २ घण्टा भित्र, पहिलो ७ दिनसम्म १ दिन बिराएर, दोस्रो हप्ताबाट हप्तामा १ पटक
२	कार्यदललाई परिस्थिति विश्लेषणका लागि प्रभावित क्षेत्रमा पठाउने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	४ घण्टा भित्र

२.१	अवस्था विश्लेषण गरी ल्याएको प्रतिवेदन अनुसार तत्काल बैठक बस्ने र कार्ययोजना बनाउने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	१२ घण्टा भित्र
३	विस्थापितहरूलाई पूर्वनिर्धारित स्थानमा बासको व्यवस्था मिलाउने, आश्रयस्थल (Shelter) निर्माणको लागि सामग्रीको व्यवस्था गर्ने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	१२ घण्टा भित्र
४	बाँकी विस्थापितहरूलाई सुरक्षित स्थानमा त्रिपालको व्यवस्था गरी अस्थायी बसोवास गराउने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	१२ घण्टा भित्र
५	गैरखाद्य सामग्री तत्काल विपद् प्रभावित क्षेत्रमा पठाउने र वितरण गर्ने (वितरण गर्दा परिवार सङ्ख्या, लिङ्ग र उमेरका आधारमा आवश्यकता पहिचान गरी लक्षित वर्गलाई विशेष ध्यान दिइने)	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	१२ घण्टा भित्र
६	अन्य विषयगत समिति (खानेपानी, स्वास्थ्य, शिक्षा, सुरक्षा निकाय, सम्बन्धित (INGOs, NGOs) सँग समन्वय गरी मानवीय सेवा प्रदान गर्ने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	२४ घण्टा भित्र
७	अन्य क्षेत्रका टोलीहरूसँग मिलाई बहुक्षेत्रगत प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (MIRA) सञ्चालन गर्ने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	३ देखि ५ दिन भित्र
७.१	बहुक्षेत्रगत प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखाबाट आएको सूचनाको विश्लेषण गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	७ दिन भित्र
७.२	प्रतिवेदनलाई जि.विपद् व्यवस्थापन समिति र अन्य क्षेत्रका प्रमुखहरूलाई उपलब्ध गराउने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	७ दिन भित्र
८	उद्धार गरिएका पीडितहरूलाई आवास स्थलमा बुझ्ने र दर्ता गर्ने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	आवश्यकता अनुसार, नियमित
९	परिस्थिति समिक्षा/मुल्याङ्कन गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	प्रत्येक हप्ता
१०	आवासको निरीक्षण र अनुगमन ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	प्रत्येक हप्ता
११	विस्थापितहरूलाई पूनःस्थापना/पूनःनिर्माण कार्यका लागि आवश्यक सहयोग गर्ने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	१ महिनामा
१२	प्रतिवेदन तयार गरी छलफलका लागि पेश गर्ने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	१ महिनामा

७.४.६ आपत्कालीन परिस्थितिको पूर्वतयारीसम्बन्धी गतिविधि :

(विपद्/सङ्कटकालीन परिस्थितिभन्दा पहिले)

क्र.स.	पूर्वतयारीसम्बन्धी गतिविधि	जिम्मेवार निकाय	समय अवधि
१	क्षेत्रगत निकायहरूसँग समन्वयात्मक बैठकलाई नियमित गर्ने	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	बैशाख
२	पूर्व तयारीका लागि कार्यदल गठन (नाम, ठेगाना, सम्पर्क नं. समेत)	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	बैशाख दोस्रो सम्म
३	जिल्ला तथा स्थानीय क्षेत्रगत निकायहरूको क्षमता तथा श्रोत नक्सांकन गर्ने	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	बैशाख तेस्रो सम्म
४	स्थानीयवासीको प्रतिकार्यमा गठित कार्यदलले सुरक्षित स्थान तथा आश्रय स्थलको पहिचान गर्ने	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	बैशाख तेस्रो हप्तासम्म

५	स्रोतको कमी मापन गरी सोको परिपूर्तिका लागि क्षेत्रगत निकायहरूसँग समन्वय गरी व्यवस्थापन गर्ने	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	जेष्ठको पहिलो हप्ता
६	राष्ट्रिय क्षेत्रगत निकायहरूसँग परिस्थिति विश्लेषण र स्रोत उपलब्धताबारे बैठक बसी छलफल गर्ने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	जेष्ठको पहिलो हप्ता
७	सुरक्षित गोदामको पहिचान गरी व्यवस्थापन गर्ने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	जेष्ठको दोस्रो हप्ता
८	गोदामको सुरक्षा व्यवस्था मिलाउन सुरक्षा निकायसँग समन्वय गर्ने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	समान भण्डारण गर्नु १ हप्ता अघि
९	बाढी प्रभावित गा.वि.स.मा सामुदायिक आश्रय स्थलको निर्माण गर्ने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	चैत्र, वैशाख
१०	विस्थापित परिवारका लागि गैर खाद्य सामग्री सङ्कलन गरी भण्डारण गर्ने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	जेष्ठको तेस्रो हप्तासम्म
११	विस्थापित परिवारलाई अस्थायी आवासको व्यवस्थापन गर्न १००० थान त्रिपालको जगेर्ना गरी भण्डारण गर्ने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	जेष्ठको तेस्रो हप्तासम्म
१२	आवासका सामग्री तथा गैर खाद्य सामग्री वितरणका लागि आवश्यक यातायातको पहिचान तथा व्यवस्थापनका साथै स्वयंसेवकको पहिचान गरी तालिम दिने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	जेष्ठको तेस्रो हप्तासम्म
१३	परिचालित स्वयंसेवकको दुर्घटना विमा तथा जीवन विमाका लागि जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिमा अनुरोध गर्ने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	समितिमा अनुरोध गर्ने
१४	गोदाम घरको नियमित अनुगमन, निरीक्षण रेखदेख गर्ने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	नियमित
१५	कार्यदलले DDRC मा नियमित प्रतिवेदन दिने ।	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	प्रत्येक महिनामा

७.४.७ आवास तथा गैर खाद्य सामग्री क्षेत्रको लागि अनुमानित बजेट :

क्र.सं	गतिविधि	ईकाई	परिमाण	दर (रु)	जम्मा (रु.)	श्रोत
१	समन्वय बैठक	पटक	६	२०००	१२,०००	ने.रे.सो.
२	सामग्री भण्डारणका लागि गोदाम घर भाडामा लिने	महिना	३	१५००	४,५००	ने.रे.सो., जिविस, गाविस, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल, विश्व खाद्य कार्यक्रम
३	गोदाम घरको संरक्षण र व्यवस्थापनका लागि कर्मचारी व्यवस्था	महिना	३	४५००	१३,५००	ने.रे.सो., जिविस, गाविस, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल, विश्व खाद्य कार्यक्रम
४	विस्थापित परिवारका लागि आश्रय स्थलको निर्माणका लागि पारिश्रमिक	बटा	६०	३५०	२१,०००	ने.रे.सो., जिविस, गाविस, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल, विश्व खाद्य कार्यक्रम
५	आश्रय स्थलको निर्माणका लागि बाँस, डोरी खरिद	बटा			१०,०००	ने.रे.सो., जिविस, गाविस, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल, विश्व खाद्य कार्यक्रम
६	विस्थापित परिवारका लागि किचन सामग्री (बाल्टिन, जग, थाल, कचौरा, डाँडु, पनियो, बाटा, डेक्की, कराई, गिलास, चूलो, दाउरा) ।	सेट	२३०	२०००	४,६०,०००	ने.रे.सो., जिविस, गाविस
७	विस्थापित परिवारलाई अस्थायी आवासको व्यवस्थापन गर्न त्रिपाल खरिद ।	थान	२३०	८००	१,८४,०००	ने.रे.सो., जिविस, गाविस
८	विस्थापित परिवारलाई अस्थायी आवासको व्यवस्थापन गर्न ओढ्ने ओछ्याउने कपडा (कम्बल १, मेटिक्स २) खरिद ।	सेट	२३०	१०००	२,३०,०००	ने.रे.सो., जिविस, गाविस, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल, विश्व खाद्य कार्यक्रम
९	दुई वर्षसम्मका केटाकेटीहरूका लागि कपडा (भोटो, भेष्ट, सुरुवाल, ब्लान्केट, टोपी, पेन्टी)	सेट	२३०	६५०	१४९,५००	ने.रे.सो., जिविस, गाविस, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल, विश्व खाद्य कार्यक्रम

१०	दुई देखि पाँच वर्षसम्मका केटाकेटीहरूका लागि कपडा (सुट, ब्लान्केट, टोपी, पेन्टी)	सेट	२३०	६५०	१,४९,५००	ने.र.सो., जिविस, गाविस, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल, विश्व खाद्य कार्यक्रम
११	गर्भवती तथा स्तनपान गराई रहेकी महिला (पेटीकोट, ल्वाउज, पछौरा, सारी, पेन्टी)	सेट	१३५	१२००	१,६२,०००	ने.र.सो., जिविस, गाविस, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल, विश्व खाद्य कार्यक्रम
१२	गर्भवती महिला (सुत्केरी सामाग्री)	सेट	५४	२५०	१३,५००	ने.र.सो., जिविस, गाविस, जिस्वाका
१३	जेष्ठ नागरिक तथा विभिन्न किसिमले अपाङ्गता भएका विस्थापित महिलालाई १ सेट कपडा (पेटीकोट, ब्लाउज, पछौरा, सारी, चप्पल)	सेट	६०	१२००	७२,०००	ने.र.सो., जिविस, गाविस, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल, विश्व खाद्य कार्यक्रम
१४	जेष्ठ नागरिक तथा विभिन्न किसिमले अपाङ्गता भएका विस्थापित पुरुषलाई १ सेट कपडा (दौरा, सुरुवाल, टोपी, कच्छ्रा, चप्पल)	सेट	६०	१२००	७२,०००	ने.र.सो., जिविस, गाविस, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल, विश्व खाद्य कार्यक्रम
१५	हुवानीको व्यवस्थापन				२०,०००	ने.र.सो., जिविस, गाविस, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल, विश्व खाद्य कार्यक्रम
१६	स्वयंसेवकहरूलाई खाजा खर्च	जना	१००	१००	१०,०००	ने.र.सो., जिविस, गाविस, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल, विश्व खाद्य कार्यक्रम
१७	स्वयंसेवकहरूलाई तालिम	जना	२०		१०,०००	ने.र.सो., जिविस, गाविस, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल, विश्व खाद्य कार्यक्रम
१८	स्वयंसेवकको दुर्घटना बिमा	जना	२०	६२५	१२,५००	ने.र.सो., जिविस, गाविस, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल, विश्व खाद्य कार्यक्रम
१९	अनुगमन, मुल्यांकन तथा प्रतिवेदन तयारी		३	२०००	६,०००	ने.र.सो., जिविस, गाविस, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल, विश्व खाद्य कार्यक्रम
२०	यातायात खर्च स्वयंसेवक		३	६०००	१८,०००	ने.र.सो., जिविस, गाविस, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल, विश्व खाद्य कार्यक्रम
२१	एम्बुलेन्स मर्मत सम्भार				५०,०००	ने.र.सो., जिविस, गाविस, लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल, विश्व खाद्य कार्यक्रम
जम्मा					१,६८०,०००	

नेपाल रेडक्रस सोसाइटीले प्रभावित भएका परिवारलाई दिने राहत विवरण :

१. भाडा १ सेट
२. धोती १ थान
३. त्रिपाल १
४. कम्मल २
५. १० मिटर कपडा

(नेपाल रेडक्रस सोसाइटीमा ५० परिवारलाई पुग्ने गरी सामान स्टक राख्ने गरिएको)

७.५ खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वास्थ्य प्रवर्धन (WASH) क्षेत्र :

विषयगत क्षेत्र अगुवा निकाय : खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय

७.५.१ खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वास्थ्य प्रवर्धन क्षेत्रको सम्पर्क व्यक्ति तथा संस्थाको विवरण :

क्र.सं	सम्पर्क व्यक्ति	निकाय	सम्पर्क टेलिफोन नं.
१	सिताराम काफ्ले र राजिव रिजाल	जिल्ला खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	०८९ ४२०१५३, ९८४१४७६८८०
२	रविन्द्र शाही	SuDECC/OXFAM	०८९४२०१७३, ९८५८०५७००
३	हीरासिंह थापा	सोसेक, नेपाल	०८९ ४२०१८७, ९८५८०५१०८९
४	कृष्ण के.सी.	एभरेष्ट क्लब	०८९ ४२०२४७, ९८४८०६२७६७
५	तुला राना	महिला सशक्तिकरण मञ्च	०८९ ४२०२३१, ९८१४५३९२३०
६	पदम सापकोटा	जि.वि.स.	०८९ ४२०१५७, ९८४८०३७९६३
७	मानध्वज खत्री	लुथरन विश्व फेडरेशन नेपाल	०९१५२५३४०, ९८४८१०१९११
८	कलमबहादुर थापा	जि.स्वा.का.	९८४४८०८०१२
९	बलराम श्रेष्ठ	खा.पा.तथा स.स.महासंघ	९८४८०६२९९०
१०	दिपक शाही	गै.स.स.महासंघ	९७४८०२०४३१
११	दुर्गा न्यौपाने	सुडेक, दैलेख	९८४८०६४१२०, ०८९-४२०१७३

(क) विपद्सम्बन्धी परिस्थिति (विपद्बाट हुनसक्ने सम्भावित मानवीय असर) :

विपद् बाट प्रभावित हुने सक्ने गा वि स : १७ गा.वि.स.

कुल जनसंख्या : २२,०००

घरधुरी : १५५० घरधुरी

विस्थापित हुन सक्ने कुल जनसंख्या : ११०० जना

विस्थापित हुन सक्ने जम्मा घरधुरी : २५० घरधुरी

- (१) विपद्को कारणबाट सुरक्षित खानेपानीको मुहान अवरुद्ध हुने साथै खानेपानीका मुहान समेत नष्ट हुने ।
- (२) विपद्ले गर्दा शौचालय भत्किएर वातावरणमा प्रतिकूल असर पुर्‍याउने ।
- (३) सुरक्षित पानीको अभाव तथा ढलबाट दूषित वातावरणले गर्दा भाडा तथा हैजा फैलिने जोखिम बढ्ने ।
- (४) स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाईका सुविधाहरूमा पहुँच आवश्यक हुने पर्ने विस्थापित परिवारहरूको कूल संख्या २५० ।

७.५.२ समष्टिगत उद्देश्य :

प्रभावित परिवारहरूको जीवनयापन सुचारु गर्न अत्यावश्यक खानेपानी, स्वास्थ्य तथा सर-सफाईसँग सम्बन्धित न्यूनतम सेवाहरू सुनिश्चित गर्ने र यिनीहरूसँग सम्बन्धित रोगब्याधीहरू फैलन नदिन उपयुक्त रोकथामका उपाय समेत अपनाउने । साथै समाजमा रहेका जातीय समूहहरूबीच सद्भाव कायम हुने गरी आश्रयस्थलमा उपयुक्त व्यवस्थापन पर्ने ।

७.५.३ विशिष्ट उद्देश्य :

- (१) विस्थापित समुदायका लागि, खास गरी शिविरमा बस्ने मानिसहरूका लागि सुरक्षित खानेपानी,
- (२) स्वास्थ्य शिक्षा तथा अस्थायी रूपमा सरसफाइ एव नुहाउने सुविधाहरूमा पहुँच उपलब्ध छ भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने ।
- (३) विस्थापित मानिसहरूलाई आधारभूत स्वास्थ्यसम्बन्धी सामग्री उपलब्ध गराइएको छ र खानेपानी, सरसफाई तथा स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित व्यवहारिक प्रचलनहरूका बारेमा उचित रूपमा जानकारी उपलब्ध गराइएको छ भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने ।
- (४) सम्पूर्ण उपकरण तथा सुविधा उपलब्ध गराइएका छन् र विस्थापित मानिसहरू बस्ने शिविरहरूमा सफा-सुगंधर (Cleanliness) कायम गर्न सचेतना बढाईएको र तिनको सशक्तीकरण गरिएको छ भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने ।

७.५.४ खानेपानी तथा सरसफाइका क्षेत्रमा मानवीय सहयोगका न्यूनतम मापदण्ड :

- (१) पहाडी क्षेत्रहरूमा विपद् पछि पहिलो हप्तासम्म पाइपद्वारा अथवा जिल्ला सदरमुकामको खानेपानी योजनासँग सम्बन्ध कायम गरी खानेपानी भण्डारण गरिने र ट्याङ्कीद्वारा प्रतिदिन प्रतिव्यक्ति न्यूनतम ५ लिटर पानी उपलब्ध गराउने र पहिलो ४ हप्ताभित्र प्रतिव्यक्ति प्रतिदिन उपलब्ध गराइने पानीको परिमाणलाई १५ लिटर पुऱ्याउने ।
- (२) शिविरमा बस्ने विस्थापित मानिसहरू तथा घर तथा व्यक्तिगत सम्पत्ति नष्ट भएका व्यक्तिहरूका लागि पानी सङ्कलन गर्नका लागि बाल्टीन र पानी शुद्ध गर्नका लागि ३० दिनसम्म खानेपानी शुद्ध गर्ने Aqua Tab अथवा वाटर गार्ड (Water guard), प्युष उपलब्ध गराउने ।
- (३) शिविरमा बसोबास गर्ने विस्थापित मानिसहरूका लागि उपयुक्त सरसफाइ एवं महिलाहरूका लागि नुहाउने सुविधाका निमित्त अस्थायी चर्पी हरेक २० व्यक्तिका लागि एक चर्पी र पहिलो हप्ताभित्र हरेक १० व्यक्तिका लागि एक चर्पीको दरले सो संख्यालाई बढाउने ।
- (४) शिविरमा बसोबास गर्ने प्रभावित मानिसहरूलाई जिल्ला स्वास्थ्य तथा खानेपानी कार्यालयका कर्मचारी, साभेदार गैर-सरकारी संघसंस्था, महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेवक एवं रेडक्रसका स्वयम्सेवकहरूसँग मिली स्वास्थ्यसम्बन्धी किट (kits) वितरण गर्ने र स्वास्थ्य प्रवर्द्धन सम्बन्धी गतिविधिहरू (पानी शुद्ध पार्ने उचित तरिका र साबुन द्वारा हात धुने) सञ्चालन गर्ने ।
- (५) एकरूपताका लागि जिल्ला आपत्कालीन योजनालाई राष्ट्रिय आपत्कालीन योजनासँग मेल खाने गरी तयार पार्ने ।

७.५.५ आपत्कालीन प्रतिकार्यसम्बन्धी गतिविधि :

(विपद्/आपत्कालीन परिस्थितिको अवधिमा)

क्र.स.	प्रतिकार्यसम्बन्धी गतिविधि	जिम्मेवार निकाय	समय अवधि
१	WASH क्षेत्रको समन्वय बैठक: ➤ सूचना सङ्कलन तथा परिस्थिति विश्लेषण ➤ कार्य तथा जिम्मेवारी बाँडफाड ➤ सहयोगि संस्थाको पहिचान ➤ Cluster सदस्यहरू बीच सम्भौता गर्ने ➤ Gap विश्लेषण गर्ने	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	पहिलो : विपद् आएको २४ घण्टा भित्र दोस्रो: पहिलो साता १ दिन बिराएर तेस्रो: दोस्रो हप्तामा १ पटक
२	विपद्बाट भएको क्षति बारे सूचना सङ्कलन गरी आवश्यकताको विश्लेषण गर्ने ।	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	३ दिन भित्र
३	WASH Cluster सदस्यहरूले आआफ्नो माथिल्लो निकायमा Gap को जानकारी गराई प्रतिकार्यको लागि अनुरोध गर्ने ।	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	३ दिन भित्र
४	अन्य क्षेत्रका टोलीहरूसँग मिली बहुक्षेत्रगत द्रुत लेखाजोखा (MIRA) सञ्चालन गर्ने	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	३ दिन भित्र
५	MIRA विश्लेषण गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	५ दिन भित्र
६	खानेपानी शुद्धिकरणका सामान वितरण गर्ने ➤ १० लिटरका बाल्टीन १ र १ वटा ➤ १ लि.को जग १ ➤ पिउस (पहिलो १ हप्ता) ➤ वाटर गार्ड (१ हप्ता पछि)	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	१ हप्ता भित्र
७	पानी शुद्धिकरण गर्ने तरिका सम्बन्धी अभिमुखिकरण गर्ने	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन	१ हप्ता भित्र

		कार्यालय	
८	विस्थापितहरूलाई प्रति परिवार एक सेट हाईजिन किट (हर्पिक, ब्रस, फिनेल, बाल्टिन, मग) उपलब्ध गराउने र अभिमुखिकरण गर्ने ।	जिल्ला खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	१० दिन भित्र
९	विस्थापितहरूको लागि WASH का सुविधाको निर्माण तथा मर्मत कार्य । ➤ २० महिलाको लागि १ नयाँ शौचालय निर्माण ➤ ५० पुरुषको लागि १ नयाँ शौचालय निर्माण ➤ महिला बालबालिका विस्थापितलाई स्नान गृह निर्माण ➤ पुराना चर्पी तथा धारा निर्माण गर्ने (पूर्वाधार स्थापना गर्दा अपाङ्ग, महिला, बालबालिका, पुरुष सबैलाई पायक र सहज हुने गरी प्रतिकार्य व्यवस्था मिलाउने)	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	१ हप्ता भित्र
१०	सरसफाई प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन ➤ विस्थापित शिविर क्षेत्रको निर्मलीकरण ➤ फोहरमैला व्यवस्थापन ➤ सरसफाई समिति गठन ➤ सूचना, शिक्षा तथा संचारसम्बद्ध सामग्री वितरण ➤ स्वयमसेवक परिचालन ➤ सरसफाई सम्बन्धी जनचेतना (माईकिङ्ग, सडक नाटक)	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	१ हप्ता देखि नियमित
११	व्यक्तिगत तथा सामुहिक सरसफाई र सरुवा रोगको महामारी (जस्तै: भाडापखाला) सम्बन्धी स्वास्थ्य क्षेत्रसँग समन्वय गरी स्वास्थ्य र सरसफाई सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	दोस्रो हप्ता देखि
१२	प्रभावित विद्यालय, मदरसा, स्वास्थ्य केन्द्रमा चर्पी र पानीका कलहरूको मर्मत गरी सञ्चालनमा ल्याउने ।	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	तेस्रो हप्ताबाट
१३	अन्य क्षेत्र र समुदायसँग छलफल र समन्वय गरी पृष्ठपोषण लिई सुधार गर्ने ।	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	दोस्रो हप्ता वा नियमित
१४	वास क्षेत्रको नियमित बैठकको प्रतिवेदन तयार गरी वितरण गर्ने ।	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	प्रत्येक हप्ता
१५	अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने ।	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	नियमित

७.५.६ आपत्कालीन परिस्थितिको पूर्वतयारीसम्बन्धी गतिविधि :

(विपद्/सडकटकालीन परिस्थितिभन्दा पहिले)

क्र.स.	पूर्वतयारीसम्बन्धी गतिविधि	जिम्मेवार निकाय	समय अवधि
१	WASH क्लस्टरको नियमित बैठक : ➤ बैठकको निरन्तरताको लागि निर्णय ➤ वास क्लस्टरको संस्था र सदस्य पहिचान ➤ हरेक संस्थाको सम्पर्क व्यक्ति पहिचान गर्ने ➤ हरेक संस्थाको स्रोत साधनको नक्शांकन गर्ने	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	बैशाख देखि आश्विन सम्म र आवश्यकता अनुसार
२	खानेपानी तथा सरसफाईका पूर्वाधारसम्बन्धी उच्च	खानेपानी तथा सरसफाई	मंसिर देखि

	जोखिममा पर्ने गाविसमा रहेका समुदाय, विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी र सम्भावित स्थानान्तरण गर्ने क्षेत्रको अवस्था अध्ययन गरी कार्य योजना तयार गर्ने ।	डिभिजन कार्यालय	फाल्गुण सम्म
३	विभिन्न संस्थासँग भएको खानेपानी तथा सरसफाई सामग्रीको मौज्जात विवरण सङ्कलन गर्ने	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	असार
४	WASH सम्बन्धी विभिन्न तहमा दक्षता भएका व्यक्ति र संस्थाहरूको रोष्टर तयार गर्ने	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	फाल्गुण र चैत्र
५	मिरासम्बन्धी तालिम र कार्य सञ्चालन: ➤ मिराको फाराम नेपालीमा तयार गर्ने ➤ WASH कलस्टरका सबैलाई र विपद्बाट उच्च प्रभावित गाविसका स्वयमसेवक कर्मचारीलाई मिरासम्बन्धी तालिम दिने	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	बैशाख
६	खानेपानी तथा सरसफाईसम्बन्धी पूर्वाधार निर्माणका लागि ईस्टिमेट गर्ने	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	माघ र फाल्गुण
७	खानेपानी तथा सरसफाईसम्बन्धी स्थानीय स्रोत साधन तथा सीप परिचालन गर्न महिला, बालबालिका तथा अपाङ्ग सबैको लागि योजना बनाउने ।	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	माघ र फाल्गुण
८	विपद् प्रभावित गाविसमा नालाहरूको निर्माण तथा मर्मत गर्ने	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	चैत्र
९	अति आवश्यक खानेपानी तथा स्वास्थ्य सरसफाई सम्बन्धी सामग्रीहरूको जर्गेना गरी भण्डारण गर्ने	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	जेष्ठ र आषाढ
१०	WASH cluster का सदस्य तथा ग्रामीण महिला स्वास्थ्य कार्यकर्तालाई खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी तालिम दिने	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	जेष्ठ
११	व्यक्तिगत तथा सामुदायिक सरसफाई र पानी शुद्धिकरण, हाईजिन किट सम्बन्धी समुदायलाई अभिमुखीकरण गर्न ग्रामिण महिला स्वास्थ्य कार्यतालिकालाई परिचालन गर्ने	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	जेष्ठ देखि आश्विन
१२	स्थानीयभाषामा खानेपानी तथा सरसफाई-सम्बन्धी प्रचार प्रसार सामग्री तयार गरी प्रचार प्रसार गर्ने	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	जेष्ठ देखि भाद्रसम्म
१३	केन्द्रिय स्तरमा WASH Cluster ले तयार पारेको अनुगमन सूचक तथा फारमहरू स्थानीय स्तरमा उपयोगी बनाई WASH Cluster सदस्यहरूलाई अभिमुखीकरण गर्ने	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	चैत्र
१४	जिल्ला तथा गाउँ स्तरका बाल समूह र नाट्य समूहलाई WASH सम्बन्धी तालिम सञ्चालन गर्ने	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	चैत्र र बैशाख

७.५.७ खानेपानी, सरसफाई तथा स्वास्थ्य प्रवर्धन क्षेत्रको लागि अनुमानित बजेट :

क्र.सं	गतिविधि	ईकाई	परिमाण	दर (रु)	जम्मा (रु.)	श्रोत
१	WASH क्षेत्रको समन्वय बैठक	वटा	३	१०००	३,०००	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय
२	खानेपानी शुद्धिकरणका सामान खरिद, ढुवानी र वितरण					
२.२	पिउस (पहिलो १ हप्ताको लागि ५ वटा प्रति परिवार)	वटा	१०००	२०	२०,०००	खासडिका, जिविस, गाविस, एसएनभी
२.३	वाटर गार्ड (१ हप्ता पछिको लागि १ वटा प्रति परिवार) ३ महिनाको गि	संख्या	१०००	४०	४०,०००	खासडिका, जिविस, गाविस, एसएनभी
३	खानेपानी, सरसफाई तथा स्वास्थ्य प्रवर्धनका लागि	जना	५०	१५००	७५,०००	खापासडिका, जिविस, गाविस, एसएनभी

	स्वास्थ्य स्यमसेविकाको परिचालन					
४	विस्थापितहरूलाई प्रति परिवार एक सेट हाईजिनकिट (ब्रस, फिनेल, बाल्टिन, मग)	परिवार	२००	५००	१,००,०००	खासडिका, जिविस, गाविस, एसएनभी
५	विस्थापितहरूको लागि WASH का सुविधाको निर्माण तथा मर्मत कार्य					
५.१	शिविरमा विस्थापितहरूको लागि खानेपानीको धारा निर्माण	वटा	१५	१००००	१,५०,०००	खासडिका, जिविस, गाविस, एसएनभी
५.२	२० महिलाको लागि १ नयाँ शौचालय निर्माण	वटा	१०	२०००	२०,०००	खासडिका, जिविस, गाविस, एसएनभी
५.३	५० पुरुषको लागि १ नयाँ शौचालय निर्माण	वटा	१०	२०००	२०,०००	खासडिका, जिविस, गाविस, एसएनभी
७	प्रभावित विद्यालय, स्वास्थ्य केन्द्रमा चर्पी र पानीका कलहरूको मर्मत	वटा	१०	१००००	१,००,०००	खासडिका, जिविस, गाविस, एसएनभी
८	सूचना, शिक्षा तथा संचारसम्बन्धी सामाग्रीको तयारी			४००००	४०,०००	खासडिका, जिविस, गाविस, एसएनभी
९	WASH cluster का सदस्य तथा ग्रामिण महिला स्वास्थ्य कार्यकर्तालाई खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी १ दिने तालिम	जना	१५०	२००	३०,०००	खासडिका, जिविस, गाविस, एसएनभी
१०	अनुगमन मुल्यांकन	पटक	२	२००००	४०,०००	खासडिका, जिविस, गाविस, एसएनभी
११	Aqua Tab	वटा	१००००	५	५०,०००	खासडिका, जिविस, गाविस, एसएनभी
जम्मा					६,८८,०००	

७.५.८ तथ्याङ्कीय अवस्था :

- (१) सरसफाईको क्षेत्रमा खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय र जिल्ला विकास समिति दैलेखको अगुवाईमा सन् २०१५ सम्म दैलेख जिल्लालाई खुल्ला दिशा मुक्त क्षेत्र घोषणाको लागि ६ वर्षे रणनीतिक कार्ययोजना दैलेख six year (2009-2015) strategic action plan on open defectia free (ODF), Dailekh, जिल्ला विकास समिति, जिल्ला प्रशासन कार्यालय, खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय तथा सम्पूर्ण राजनैतिक दल तथा सरोकारवालाहरूको लिखित प्रतिवद्धता सहित मिति २०६६।०२।२६ मा पारित भएको र सोको अनुमोदन १८ औं जिल्ला परिषद्बाट एक घर एक चर्पीको मूल नारा सहित पारित भई कार्यान्वयन भई राखेको छ अवस्था ।
- (२) स्वच्छ पिउने पानीको व्यवस्था पाईपबाट गरिएतापनि जनचेतनाको अभावका कारणले गर्दा उनीहरूले परम्परागत रूपमा प्रयोग गर्दै आईरहेका मुहानहरूको पानीको प्रयोग गर्ने गरेकोले भाडापखाला फैलिने सम्भावना बढी मात्रामा रहेकोले सो सम्बन्धी जानकारी दिनको लागि उनीहरूलाई प्रचार प्रसारका सामाग्री तथा सडक नाटक प्रस्तुतबाट उनीहरूलाई जनचेतना गराउनु पर्ने आवश्यकता ।

७.६ स्वास्थ्य तथा पोषण (Health and Nutrition) क्षेत्र :

विषयगत क्षेत्र अगुवा निकाय : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय

७.६.१ स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रको सम्पर्क व्यक्ति तथा संस्थाको विवरण :

क्र.सं	सम्पर्क व्यक्ति	निकाय	सम्पर्क टेलिफोन नं.
१.	डा. निर्मल रसाली	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	०८९४१०४१७ र ९८४१२९०२१८
२.	कलमबहादुर थापा	जि.स्वा.कार्यालय	०८९४१०१२७ र ९८४४८०८०१२
३.	पदमबहादुर सापकोटा	जि.वि.स.यो.अ. अधिकृत	०८९४२०४१० र ९७४८०३७९६३
४.	बसन्त खनाल	नेपाल परिवार नियोजन संघ	०८९४२००६६, ९८५७८३२२०८
५.	राजीव रिमाल	जिल्ला खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय	०८९ ४२०१५३, ९८४१४७६८८०
६.	दुर्गा न्यौपाने	सुडेक	०८९४२०१७३, ९८४८०६४१२०
७.	हिरासिंह थापा	सोसेक नेपाल दैलेख	०८९ ४२०२९५, ९८५८०५१०८९

(क) विपद्सम्बन्धी परिस्थिति (बाढीबाट हुनसक्ने सम्भावित मानवीय असर) :

१. **महामारी जन्य रोगहरू (खाद्यपदार्थ तथा पानी जन्य रोगहरू) :**
भाडापखाला, आउँ/रगतमासी, हैजा, टाईफाइड, ज्वरो, जन्डिस, एच.आई.भि. एड्स, खाद्यजन्य विषाक्तता (संक्रमित खाद्यपदार्थ, मासु, च्याउ) हेपटाइटिस “ए”, “ई” आदि ।
२. **हावाको माध्यमबाट :**
स्वाइन फ्लु, आपत्कालीन तल्लो स्वाश प्रस्वास प्रणाली संक्रमण, निमोनिया, आदि ।
३. **कीटजन्य रोग :**
रेविज आदि ।
४. **प्रत्यक्ष सम्पर्कबाट :**
हेपटाइटिस “बी”, ATII, आखाँको संक्रमण, छालाको संक्रमण, HIV/AIDS, आदि
५. **चोटपटक, घाइते आदि ,**
६. **सेवा अवरुद्ध :**
मातृसेवा, खोप, पोषण, क्षयरोग, कुष्ठरोग, परिवार नियोजन सेवा आदि ।
७. **भौतिक अवस्था :**
कर्मचारीको अभाव, औषधी उपकरण नष्ट हुने, उपचार केन्द्र क्षतिग्रस्त हुनु आदि ।

(ख) लक्षित जनसङ्ख्या :

❖ प्रभावित कुल जनसङ्ख्या :	२२,००० जना
❖ प्रजनन उमेरका महिला (विस्थापित) :	१३०० जना महिला
❖ १० देखि १९ किशोर किशोरी (विस्थापित) :	४३० जना
❖ ५ वर्ष सम्मका बच्चा (विस्थापित) :	२८० जना
❖ ६० वर्षभन्दा बढी उमेरका बुढाबुढी (विस्थापित)	४५० जना
❖ गर्भवती महिलाको सङ्ख्या (विस्थापित) :	१२० जना
❖ प्रतिमहिना प्रसुति हुनेको सङ्ख्या (विस्थापित) :	३० जना
❖ ६ देखि ५९ महिना सम्मको कुपोषित बच्चा (विस्थापित) :	१० जना
❖ मध्यम कुपोषित (विस्थापित) :	३० जना
❖ कडा कुपोषित (विस्थापित) :	१० जना

७.६.२ समष्टिगत उद्देश्य :

जस्तोसुकै आपत्कालीन अवस्था परेतापनि मानव जीवन सुरक्षित, स्वस्थ र भरपर्दो (Human survival, healthy and well-being), खासगरी एकदमै जोखिममा रहेका समूहको स्वास्थ्य एवं पोषणसम्बन्धी आवश्यकताहरू पूरा भएका छन् भनी सुनिश्चित गर्ने ।

७.६.३ विशिष्ट उद्देश्य :

(क) स्वास्थ्य:

- (१) भाडापखाला, हैजा, औलो तथा अन्य पानीजन्य एवं कीटजन्य रोगहरूको पर्याप्त रोकथाम तथा उपचार क्षमता सुनिश्चित गर्नका निमित्त जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय/जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय मार्फत सबैले सहयोग गर्ने ।

- (२) अरू द्रुत लेखाजोखा (Rapid assessment) प्रतिवेदनसँग एकीकृत गरी स्वास्थ्य तथा पोषण अवस्था तथा सेवाहरूको द्रुत सर्वेक्षण क्षमतालाई सुदृढ पार्ने
- (३) रोग फैलिन गएका खण्डमा प्रभावकारी प्रतिकार्य तथा लेखाजोखाका लागि क्षमता अभिवृद्धि गर्ने
- (४) आधारभूत स्वास्थ्य सेवाहरूमा निरन्तर पहुँच सुनिश्चित गर्न र स्वास्थ्य शिविरको सञ्चालन गर्न र अर्को निकायमा पठाउने संयन्त्र (Referral mechanism) को विकास गर्न जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय/जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयलाई सहयोग पुर्याउने ।
- (५) पर्याप्त आपत्कालीन आपूर्ति र मानव स्रोतलगायतका विषयमा शीघ्र क्षमता अभिवृद्धिका लागि जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय/जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयलाई सहयोग गर्ने ।

(ख) पोषण :

- (१) विस्थापित मानिसहरूका लागि पूरक खाना खुवाउने कार्यक्रम (Supplementary Feeding Programme - SFP) मा पहुँचको माध्यमबाट गर्भवती तथा दुध खुवाउने महिला एव पाँच वर्ष मुनीका केटाकेटीहरूमा गम्भीर कुपोषणको वृद्धिलाई रोकथाम गर्न जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय/जिल्ला जन स्वास्थ्य कार्यालयलाई सहयोग गर्ने ।
- (२) गम्भीर कुपोषण (Severe Acute Malnutrition - SAM) को उपचार तथा सेवामा निरन्तर पहुँच सुनिश्चित गर्न जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय/जिल्ला जन स्वास्थ्य कार्यालयलाई सहयोग गर्ने ।
- (३) निरन्तर स्तनपान सुनिश्चित गर्न र अवाञ्छित स्तनपानका विकल्पहरूको वितरणमा रोक लगाउन जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय/जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयलाई मद्दत गर्ने ।
- (४) भिटामिन ए को वितरण, जुका मार्ने औषधी तथा प्रभावित केटाकेटीहरूका लागि खोप सम्बन्धी गतिविधिहरू सुनिश्चित गर्नका निमित्त जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय/जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयलाई सहयोग गर्ने ।

७.६.४ स्वास्थ्य र पोषण क्षेत्रका मानवीय सहयोग सम्बन्धी न्यूनतम मापदण्ड :

- (१) प्रारम्भिक लेखाजोखा सञ्चालन गरिएको समयमा स्वास्थ्यसम्बन्धी निगरानी (Health surveillance) शुरु गर्ने ।
- (२) समुदाय स्तरमा रोग तथा चोट पटकको उपचार विद्यमान प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रको प्रणालीको माध्यमबाट, स्वास्थ्य संस्थाहरूमा केही उपचार एवं थोरै सङ्ख्यामा गम्भीर विरामीहरूलाई सिफारिस गरी बांकीलाई अन्य केन्द्रहरू (Referral centres) मा पठाई आपत्कालीन स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रमको कार्यान्वयन गरिने ।
- (३) सिफारिस गरी पठाइने अन्य केन्द्रहरू (Referral centres) मा केन्द्रहरूमा पुग्नका निमित्त विरामीहरूका लागि उपयुक्त यातायातको प्रवन्ध गरिनेछ ।

७.६.५ आपत्कालीन प्रतिकार्यसम्बन्धी गतिविधि :

(आपत्कालीन परिस्थितिको अवधिमा)

क्र.स.	प्रतिकार्यसम्बन्धी गतिविधि	जिम्मेवार निकाय	समय अवधि
१	Health/Nutrition (H/N) क्षेत्र को समन्वय बैठक: <ul style="list-style-type: none"> ➤ परिस्थितिको विश्लेषण ➤ जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिलाई प्रतिकार्य योजनाको जानकारी ➤ प्रतिकार्य योजनाको कार्यान्वयनलाई १ उप समूह गठन ➤ उप समूहलाई भूमिका र जिम्मेवारी तोक्ने ➤ उपसमूहको कार्यक्षेत्र निर्धारण गर्ने ➤ प्रतिकार्य योजनाको समिक्षा गरी सुधार गर्ने 	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	बाढी शुरु भएको २४ घण्टा भित्र, पहिलो सात दिसम्म १ दिन विराएर, दोस्रो हप्ता पछि हप्तामा १ पटक
२	द्रुत लेखाजोखा (Rapid Assessment) <ul style="list-style-type: none"> ➤ द्रुतलेखाजोखा सञ्चालन गर्ने 	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	३ दिन भित्र

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ द्रुत लेखाजोखाको सूचनालाई वर्ष र लिंगका आधारमा विश्लेषण गर्ने ➤ सूचनालाई परीक्षण (Verify) गर्ने ➤ प्रतिकार्य गर्नु पर्ने जनसंख्याको अनुमान गर्ने ➤ आपत्कालीन प्रतिकार्यको लागि आवश्यक पर्ने सामग्री, औषधि, मानव स्रोतको अनुमान गर्ने । ➤ जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र उप समूहलाई सो को जानकारी गराउने 			
३	तत्कालिन मानवीय सहयोग (Response)	जिल्ला कार्यालय	स्वास्थ्य	आवश्यकता अनुसार
३.१	जिल्लाको द्रुत प्रतिकार्य टोली (RRT) लाई परिचालन गर्ने	जिल्ला कार्यालय	स्वास्थ्य	आवश्यकता अनुसार
३.२	खोप (Immunization) सेवा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	जिल्ला कार्यालय	स्वास्थ्य	आवश्यकता अनुसार
३.३	झाडापखाला, ARI जस्ता रोगहरूको नियन्त्रणका लागि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	जिल्ला कार्यालय	स्वास्थ्य	आवश्यकता अनुसार
३.४	स्वास्थ्य शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरी चेतना अभिवृद्धि गर्ने	जिल्ला कार्यालय	स्वास्थ्य	आवश्यकता अनुसार
३.५	कुपोषित बालबालिका, गर्भवति तथा सुत्केरी महिलाको पहिचान गरी supplementary feeding को व्यवस्था गर्ने	जिल्ला कार्यालय	स्वास्थ्य	आवश्यकता अनुसार
३.६	मलेरिया नियन्त्रणका लागि विषादी छर्कने	जिल्ला कार्यालय	स्वास्थ्य	आवश्यकता अनुसार
३.७	Long Lasting Insecticide Treated Net वितरण गर्ने	जिल्ला कार्यालय	स्वास्थ्य	आवश्यकता अनुसार
३.८	स्वास्थ्य शिविर केन्द्रहरू स्थापना गरी सञ्चालन गर्ने	जिल्ला कार्यालय	स्वास्थ्य	आवश्यकता अनुसार
३.९	स्टेचर र एम्बुलेन्सको व्यवस्था गर्ने	जिल्ला कार्यालय	स्वास्थ्य	आवश्यकता अनुसार
३.१०	पोषण क्लिनिक सञ्चालन गर्ने	जिल्ला कार्यालय	स्वास्थ्य	आवश्यकता अनुसार
३.११	संरक्षण क्षेत्रसँग समन्वय गरी मनोसामाजिक परामर्श सेवा उपलब्ध गराउने	जिल्ला कार्यालय	स्वास्थ्य	आवश्यकता अनुसार
४	अनुगमन (Monitoring)			
४.१	अनुगमन चेकलिष्ट तयार गरी जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र उप समितिलाई जानकारी गराउने	जिल्ला कार्यालय	स्वास्थ्य	आवश्यकता अनुसार
४.२	अनुगमन टोलीको गठन गरी अनुगमन गर्ने	जिल्ला कार्यालय	स्वास्थ्य	३ देखि १५ दिन सम्म
४.३	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र अन्य क्षेत्रका सदस्य मिलि संयुक्त अनुगमन (Joint Monitoring) गर्ने	जिल्ला कार्यालय	स्वास्थ्य	३ देखि १५ दिन सम्म
४.४	अनुगमनबाट प्राप्त नतिजालाई जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र अन्य क्षेत्रका सदस्यलाई जानकारी गराउने र आवश्यक परेमा तत्काल कार्य योजना बनाउने	जिल्ला कार्यालय	स्वास्थ्य	३ देखि १५ दिन सम्म
५	प्रतिवेदन (Reporting)			
५.१	राहत तथा प्रतिकार्य सम्बन्धी सूचनाहरू सङ्कलन गर्ने	जिल्ला कार्यालय	स्वास्थ्य	३० दिन पछि

५.२	प्रतिवेदन तयार गर्ने र सबै क्षेत्रसँग छलफल गरी जनकारी गराउने	जिल्ला कार्यालय	स्वास्थ्य	३० दिन पछि
५.३	अनुगमनबाट प्राप्त नतिजालाई जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको बैठक समक्ष छलफल गर्ने र वितरण गर्ने	जिल्ला कार्यालय	स्वास्थ्य	३० दिन पछि
५.४	अन्तिम प्रतिवेदन तयार गर्ने	जिल्ला कार्यालय	स्वास्थ्य	३० दिन पछि
६	अन्य क्षेत्रसँग (WASH, Food, Protection) समन्वय बैठकको आयोजना गर्ने	जिल्ला कार्यालय	स्वास्थ्य	प्रत्येक हप्तामा १ पटक

७.६.६ आपत्कालीन परिस्थितिको पूर्वतयारीसम्बन्धी गतिविधि :

(विपद्/सङ्कटकालीन परिस्थितिभन्दा पहिले)

क्र.स.	पूर्वतयारीसम्बन्धी गतिविधि	जिम्मेवार निकाय	समय अवधि
१	क्लस्टरको नियमित बैठक : बैठकलाई नियमित गर्न मिति तोक्ने जिम्मेवारी बाँडफाँड	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	फाल्गुण
२	जिल्ला स्थित Rapid Response Team का १५ जनालाई द्रुत लेखाजोखा सम्बन्धी १ दिने अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	फाल्गुण
३	Cluster सँग सम्बन्धित संस्थाहरूमा रहेको गाडी, एम्बुलेन्स, स्टेचर र जनशक्तिको नक्साकन गर्ने	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	फाल्गुण
४	मानवीय सहयोगको लागि अत्यावश्यक औषधि (ORS, IV Fluides, Tablets and Suspension of metronidazole, Ciprofloxacin, Digestives tablet, and water Purification liquids etc.) को व्यवस्थापन गरी भण्डारण गर्ने	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	फाल्गुण
५	ढुवानीको व्यवस्था गर्न गाडी तयारी अवस्थामा राख्ने	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	आवश्यकता अनुसार
६	एम्बुलेन्स र स्टेचरको व्यवस्था गर्ने र तयारी अवस्थामा राख्ने	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	आवश्यकता अनुसार
७	प्रति गाविस २ सेटका दरले ४० सेट प्राथमिक उपचार किट (First Aid Kits) को व्यवस्था गरी राख्ने	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	आषाढ मसान्त
८	पोषण (Infant Feeding in Emergency and Supplementary Feeding) सम्बन्धमा ११ गाविसका २५० जना स्वास्थ्य कार्यकर्ता (प्यारामेडिक्स) लाई २ दिने तालिम सञ्चालन गर्ने	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	जेष्ठ मसान्त
९	बच्चा, गर्भवती तथा सुत्केरी महिला गरी जम्मा १,२९० जनाको लागि १०० ग्राम प्रति दिनका दरले १ महिनाका लागि अतिरिक्त खाद्यान्न (Supplementary Food) को भण्डारण गरी सञ्चय गर्ने ।	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	आषाढ मसान्त
१०	स्वास्थ्य शिविर सञ्चालनका लागि थप स्वास्थ्य कार्यकर्ताको पहिचान गर्ने	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	जेष्ठको अन्तसम्म
११	सूचना, शिक्षा तथा संचारसम्बन्धी सामाग्रीको छपाई गर्ने र प्रति गाविस ५०० प्रतिका दरले उपलब्ध गराउने, सूचनालाई स्थानीय वा राष्ट्रिय एफएमबाट प्रसारण गरी जनचेतना फैलाउने ।	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	जेष्ठको अन्तिम सम्म र निरन्तर
१२	स्वास्थ्यसम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्न माइकद्वारा सन्देश प्रसारण, सडक नाटकको आयोजना गर्ने	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	फाल्गुण देखि आषाढसम्म
१३	स्वास्थ्य कार्यकर्ता र सामुदायिक संस्थाका स्वास्थ्यमसेवक गरि ४०० जनालाई (१०० HW, २०० FCHV, १००	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	जेष्ठको अन्तिमसम्म

	Volunteers) सूचना, शिक्षा तथा संचारसम्बन्धी सामाग्रीको प्रयोग र अन्तर व्यक्ति संवाद सम्बन्धी अभिमुखिकरण गर्ने		
१४	अनुगमन तथा प्रतिवेदन तयारीका लागि सम्पर्क व्यक्ति (Focal Person) तोक्ने	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	आषाढ मसान्तसम्म

७.६.७ स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रको लागि अनुमानित बजेट :

क्र.सं	गतिविधि	ईकाई	परिमाण	दर (रु)	जम्मा (रु.)	श्रोत
१	समन्वय बैठक	वटा	६	१०००	१५,०००	जिस्वाका
२	प्रारम्भिक मानवीय सहयोग सम्बन्धि अभिमुखिकरण (१ दिने)	जना	३०	५००	१५,०००	जिस्वाका
३	अत्यावश्यक औषधीहरूको भण्डारण	कोठा	३	२०००	६०००	जिस्वाका, जिविस
५	जनचेतना अभिवृद्धिका लागि सडक नाटक	पटक	३०	३०००	९०,०००	जिस्वाका, जिविस, स्वास्थ्य क्षेत्रका विकास साभेदार
६	जनचेतना अभिवृद्धिका लागि पोष्टर निर्माण तथा छपाई	थान	१०००	१५	१५,०००	जिस्वाका, जिविस, स्वास्थ्य क्षेत्रका विकास साभेदार
७	जनचेतना अभिवृद्धिका लागि लिफ्लेट छपाई	थान	५०००	५	२५,०००	जिस्वाका, जिविस, स्वास्थ्य क्षेत्रका विकास साभेदार
८	First Aid Kits को व्यवस्थापन	थान	५२	१०००	५२,०००	जिस्वाका, जिविस, स्वास्थ्य क्षेत्रका विकास साभेदार
१०	पोषण सम्बन्धमा २६ गाविसका स्वास्थ्य कार्यकर्तालाई २ दिने अभिमुखीकरण	जना	४०	४००	१६,०००	जिस्वाका, जिविस, स्वास्थ्य क्षेत्रका विकास साभेदार
११	Infant Feeding in Emergency and Supplementary Feeding सम्बन्धी २ दिने तालिम	जना	५२	१०००	५२,०००	जिस्वाका, जिविस, स्वास्थ्य क्षेत्रका विकास साभेदार
१३	अति कुपोषित बच्चाहरूलाई पुनर्स्थापना	१ पटक	५	३०००	१५,०००	जिस्वाका, जिविस, स्वास्थ्य क्षेत्रका विकास साभेदार
१४	पुनर्स्थापित बच्चाहरू हेरचाहको लागि पारिश्रमिक	१ महिना	५	५०००	२५,०००	जिस्वाका, जिविस, स्वास्थ्य क्षेत्रका विकास साभेदार
१६	एम्बुलेन्स सेवाका लागि इन्धन	१ महिना			५०,०००	जिस्वाका, जिविस, स्वास्थ्य क्षेत्रका विकास साभेदार
१७	स्वास्थ्य शिवीरमा जनशक्तिको परिचालन (४ शिविरमा २ जनाको दरले) १ महिनाका लागि	जना	८	५०००	४०,०००	जिस्वाका, जिविस, स्वास्थ्य क्षेत्रका विकास साभेदार
१८	स्वास्थ्य शिवीरमा औजारको व्यवस्था	१ पटक	४	१०००	४,०००	जिस्वाका, जिविस, स्वास्थ्य क्षेत्रका विकास साभेदार
१९	स्वास्थ्य शिवीरमा स्टोभ (प्रतिशिविर १ वटाका दरले ४ वटा)	१ पटक	४	५००	२,०००	जिस्वाका, जिविस, स्वास्थ्य क्षेत्रका विकास साभेदार

२०	मट्टितेल प्रति दिन प्रति शिविर १ लिटरका दरले	लिटर	१२०	९०	१०,८००	जिस्वाका, जिविस, स्वास्थ्य क्षेत्रका विकास साभेदार
२१	सुत्केरी स्याहार केन्द्रको व्यवस्थापन (एक महिनासम्म)	वटा	४	१२०००	४८,०००	जिस्वाका, जिविस, स्वास्थ्य क्षेत्रका विकास साभेदार
२२	अनुगमन, मूल्यांकन तथा सुपरिवेक्षण				२०,०००	
जम्मा					५,००,८००	

७.७ शिक्षा (Education) क्षेत्र:

विषयगत क्षेत्र अगुवा निकाय : जिल्ला शिक्षा कार्यालय

७.७.१ शिक्षा क्षेत्रको सम्पर्क व्यक्ति तथा सस्थाको विवरण :

क्र.सं	सम्पर्क व्यक्ति	निकाय	सम्पर्क टेलिफोन नं.
१	विष्णु गोतामे	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	०८९४२०३८६, ९८५८०५१४८६
२	हेमकुमार ढकाल	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	०८९-४२०३८६, ९८४८०४७६२५
३	हीरासिंह थापा	सोसेक नेपाल दैलेख	०८९४२०१८७, ९८५८०५१०८९
५	महारूप खत्री	सेवक नेपाल	९७५८००९२४९
६	पदमबहादुर सापकोटा	जि.वि.स.यो.अ. अधिकृत	०८९४२०१५७, ९७४८०३७९६३,

(क) विपदसम्बन्धी परिस्थिति (विपद्बाट हुन सक्ने सम्भावित असर) :

- (१) अति उच्च जोखिम ११ गाविसका विद्यालयहरू (जिल्ला शिक्षा कार्यालयका अनुसार) विपद्बाट बढी प्रभावित भई हप्तौसम्म विद्यालय बन्द हुने गरेको कारण विद्यार्थीहरू शिक्षाका अवसरबाट बन्चित ।
- (२) विद्यालयका कक्षा कोठा, दराज, बेन्च, टेबल र पाठ्यपुस्तक जस्ता भौतिक सामग्रीको आंशिक रूपमा क्षति भई पठनपाठनलाई असर पुऱ्याएको ।
- (३) विद्यार्थीका शैक्षिक सामग्रीहरू नष्ट भएको ।
- (४) शिक्षकहरू स्वयं विपद्बाट प्रभावित भई विद्यालय आउन नसक्ने अवस्था ।
- (५) विद्यार्थीहरू शिक्षण सिकाइमा अनुपस्थिति, अनुत्तीर्ण हुने, विद्यालय छाड्ने ।
- (६) विद्यार्थीको मनोवैज्ञानिक समस्या सिर्जना हुने ।

(ख) प्रभावित हुनसक्ने जनसङ्ख्या :

❖ कुल प्रभावित जनसङ्ख्या :	११,०००
❖ विस्थापित जनसङ्ख्या :	२,०००
❖ ६-९ वर्ष सम्मका प्रत्यक्ष प्रभावित बालबालिका	८,००० (९०%)
❖ विस्थापित बालबालिका :	८०० जना
❖ १९ वर्ष सम्मका प्रत्यक्ष प्रभावित बालबालिका :	१२०० (१०%)
❖ विस्थापित बालबालिका :	२०० जना

७.७.२ समष्टिगत उद्देश्य :

- (१) प्रभावितहरूको जीवनयापनलाई सुचारु गरी शैक्षिक अधिकारको संरक्षण गर्न र सामान्य अवस्था एवं स्थायित्वमा फर्काउने कार्यको सहजीकरण गर्नका निमित्त विद्यालय जाने उमेरका तथा प्रभावित सम्पूर्ण बालबालिकाहरूको गुणस्तरीय शिक्षामा निरन्तर तथा तत्काल पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
- (२) सुरक्षित सिकाइको वातावरण उपलब्ध गराएर विपद्बाट परेको मनोवैज्ञानिक असरको सामना गर्ने कार्यमा बालबालिकाहरू र शिक्षकहरूलाई मद्दत गर्न योगदान पुऱ्याउने ।

७.७.३ विशिष्ट उद्देश्य :

- (१) प्राकृतिक विपद्बाट प्रभावित विद्यालय जाने उमेरका केटाकेटी तथा शिक्षकहरूलाई गुणस्तरीय शिक्षाको निरन्तरता सुनिश्चित गर्नका लागि र उनीहरूलाई सुरक्षित रूपमा सिकाउने एवं सिक्ने वातावरण तयार पार्ने ।
- (२) प्रभावकारी आपत्कालीन पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यलाई सहजीकरण गर्नका निमित्त क्षेत्रगत कार्यसमूहका सदस्यहरू (Cluster members) का बीचमा प्रभावकारी समन्वय, अनुगमन तथा सूचनाको आदानप्रदान सुनिश्चित गर्ने ।
- (३) आपत्कालीन परिस्थितिमा पहिलो प्रतिकार्य उपलब्ध गराउने व्यक्तिका रूपमा सरोकारवालाहरूको क्षमता बढाउने ।
- (४) द्रुत तथा चालु (Rapid and on-going) शिक्षाका लागि लेखाजोखा सञ्चालन गरिन्छ भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने र आपत्कालीन परिस्थितिमा रहेका बालबालिकाहरूको शिक्षाका निमित्त राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय प्रमुख प्रतिवद्धताहरू र न्यूनतम मापदण्डबाट निर्देशित भएर उपयुक्त सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- (५) आपत्कालीन परिस्थितिमा प्रतिकार्य उपलब्ध गराउनका लागि रणनीतिक साभेदारी तथा अन्य साभेदार/क्षेत्रहरू (Clusters) सँग सम्बन्ध स्थापना तथा सुदृढिकरण गर्ने ।

७.७.४ शिक्षामा मानवीय सहयोग सम्बन्धी न्यूनतम मापदण्ड :

- (१) विपद्को घटना घटेको पहिलो हप्ताभित्र शिक्षासम्बन्धी पूर्वाधार र शिक्षामा संलग्न संघसंस्था तथा व्यक्तिहरूका अवस्थाका बारेमा द्रुत लेखाजोखा (Rapid Assessment) सञ्चालन गर्ने ।
- (२) जिल्ला शिक्षा कार्यालय र स्थानीय क्षेत्रगत सदस्यहरू (Cluster Members) सँगको समन्वय तथा प्रभावित समुदायहरूसँगको परामर्शमा प्रभावित/आन्तरिक रूपमा विस्थापित बाल-बालिकाहरूको शिक्षालाई जारी राख्नका निमित्त अस्थायी रूपमा सिक्ने ठाउँ पत्ता लगाउने ।
- (३) सम्भव भएसम्म यथासक्य चाँडो अर्थात् सिद्धान्ततः पहिलो दुई हप्ताभित्र, न्यूनतम मापदण्ड बमोजिम ६ देखि ८ हप्ताभित्र न्यूनतम पूर्वाधारसहित विद्यालय जाने बाल-बालिकाहरूका निमित्त अस्थायी रूपमा सिक्ने ठाउँ तथा स-साना बाल-बालिकाहरूका लागि सुरक्षित स्थानको स्थापना गर्ने ।
- (४) विद्यालयहरू पुनः खुला गराएर र शिक्षण-सिकाइका सामग्री उपलब्ध गराएर र अर्ध-संरचनागत (semi-structured) मनोरञ्जनका सामग्रीको व्यवस्था मिलाएर पढाइ जारी राख्ने र शिक्षक तथा विद्यार्थीहरूको पुनः एकीकरण प्रारम्भ गर्ने ।
- (५) विद्यालय बाहिर रहेका बाल-बालिकाहरू अस्थायी रूपमा खडा गरिएका सिक्ने ठाउँमा भर्ना गरिएका छन् अथवा तिनको शिक्षाका लागि वैकल्पिक व्यवस्था गरिएको छ भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने ।
- (६) पीडित बाल-बालिकाहरूका निमित्त नियमित शिक्षा प्रणालीमा क्रमशः तिनलाई समावेश गर्दै लैजाने ।

७.७.५ आपत्कालीन प्रतिकार्यसम्बन्धी गतिविधि:

(विपद्/आपत्कालीन परिस्थितिको अवधिमा)

क्र.स.	प्रतिकार्यसम्बन्धी गतिविधि	जिम्मेवार निकाय	समय अवधि
१	बाढी, हावाहुरी पछि जानकारी सङ्कलन र जिम्मेवारी बाँडफाडका लागि शिक्षा क्षेत्रका सबै सदस्यसँग समन्वय बैठक गर्ने	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	१) पहिलो बैठक बाढी शुरु भएको २४ घण्टा भित्र २) पहिलो हप्तामा २ दिनको फरकमा ३) दोस्रो हप्तामा २ पटक ४) त्यसपछि हप्तामा १-१ पटक
२	शिक्षासम्बन्धी द्रुत लेखाजोखा सञ्चालन गर्ने	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	विपद् भएको ३ दिन देखि ५ दिन भित्र
३	द्रुत लेखाजोखाको तथ्याकं विश्लेषण र प्रतिवदेन तयारी गर्ने	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	२ दिन भित्रमा
४	शिक्षा क्षेत्रको बैठक आयोजना गरी माथिको प्रतिवदेनमा छलफल गर्ने र निष्कर्ष निकाल्ने	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	२ दिन भित्रमा

५	विस्थापित विद्यार्थीका लागि शैक्षिक सहयोग	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	पहिलो ५ दिन भित्र
५.१	विस्थापित विद्यार्थीलाई कक्षा सञ्चालनका लागि सुरक्षित स्थानको छनौट गर्ने	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	१० दिन विस्थापित स्थापित नभएसम्म
५.२	विस्थापित विद्यार्थीहरूलाई अस्थायी विद्यालय (Temporary Learning Center) निर्माण गरी कक्षा सञ्चालन गर्ने ।	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	१० दिन भित्रमा
५.३	विद्यालयमा भौतिक र शैक्षिक सामग्री उपलब्ध गराउने ।	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	निरन्तर
५.४	विद्यार्थीलाई शैक्षिक सामग्रीका साथै पाठ्यपुस्तक र पोशाक सहयोग गर्ने	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	७ दिन भित्रमा
५.५	शिक्षक, स्थानीय स्वयम्सेवक, सहयोगी कार्यकर्ताको कार्यदल गठन गरी परिचालन गर्ने	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	आवश्यकता अनुसार
६	WASH Cluster सँग समन्वय बैठकको आयोजना गरी अस्थायी विद्यालयमा खानेपानी र लैंगिकमैत्री शौचालयको व्यवस्था गर्ने	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	७ देखि १० दिनभित्र
७	समन्वय बैठक गरी मनोसामाजिक परामर्शका लागि संरक्षण क्षेत्रमा सिफारिस गर्ने	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	निरन्तर
८	नियमित अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गर्ने	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	निरन्तर
९	विस्थापितहरूलाई विद्यालयमा नभए अन्य सुरक्षित स्थानमा व्यवस्थापन गर्न संरक्षण क्षेत्रगत समितिसंग समन्वय गर्ने ।	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	निरन्तर
१०	समीक्षा बैठक सञ्चालन गर्ने	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	कार्यक्रमको विचमा र अन्त्यमा

७.७.६ आपत्कालीन परिस्थितिको पूर्वतयारीसम्बन्धी गतिविधि :

(विपद्/सङ्कटकालीन परिस्थितिभन्दा पहिले)

क्र.स.	पूर्वतयारीसम्बन्धी गतिविधि	जिम्मेवार निकाय	समय अवधि
१	व्यवस्थापन तथा समन्वय सम्बन्धी		
१.१	शिक्षा क्षेत्रको समन्वय बैठकको आयोजना: ❖ सदस्यहरूको पहिचान तथा खोजी ❖ स्रोत तथा क्षमताको पहिचान र सङ्कलन ❖ जिम्मेवारी बाँडफाँड ❖ सम्पर्क व्यक्ति तोक्ने	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	फाल्गुण
१.२	व्यवस्थापन सम्बन्धी: ❖ सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने । ❖ अस्थायी विद्यालय स्थापनाको लागि चाहिने सामग्रीको पहिचान र व्यवस्थापन गर्ने । ❖ आवश्यक शैक्षिक सामग्रीको व्यवस्था तथा पाठ्यक्रम वा पाठ्यपुस्तक निर्माण गर्ने ।	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	बैशाख
२	विगतका वर्षमा सिकिएको सिकाई अवलम्बन: क) विद्यालयमा पर्खाल वा घेराबेराको व्यवस्था ख) विस्थापितलाई विद्यालयमा भन्दा सुरक्षित स्थान तर्फ व्यवस्था मिलाउन प्रयास गर्ने ग) विपद् सम्बन्धमा शिक्षक, विद्यार्थी र समुदायलाई चेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	बैशाख

३	बहुक्षेत्रीय प्रारम्भिक द्रुतलेखाजोखा (MIRA) ❖ MIRA को लागि टोली र सदस्यहरूको पहिचान ❖ तथ्यांक सङ्कलनकर्ताको कार्य क्षेत्र निर्धारण ❖ तथ्यांक सङ्कलनकर्ताको मुख्य सम्पर्क व्यक्ति पहिचान ❖ मिरा अभिमुखीकरण कार्यक्रममा सहभागिता	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	वैशाख मसान्तसम्म
४	आधाररेखा (Baseline) सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन : ❖ जोखिमपूर्ण क्षेत्रका विद्यालय, मदरसा, विद्यार्थी, शिक्षकको तथ्यांक सङ्कलन ❖ जिल्लाका विभिन्न निकाय/सरोकारवालाहरूसँग उपलब्ध स्रोतको आँकलन र नक्साङ्कन	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	निरन्तर
५	बाढी प्रभावित क्षेत्रको शिक्षक, सामाजिक कार्यकर्ताको रोष्टर निर्माण गर्ने	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	चैत्र
६	बाढी प्रभावित क्षेत्रको शिक्षक, समुदाय र सामाजिक कार्यकर्तालाई पूर्व तयारी सम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्ने	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	चैत्र
७	रोष्टरमा रहेका सदस्यहरूलाई जनचेतनामुखी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न परिचालन गर्ने	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	आषाढको १५
८	अस्थायी सिकाई केन्द्रका लागि आवश्यक पर्ने त्रिपाल, शिक्षक रोष्टर, विद्यालय किट, विद्यार्थी किट, पाठ्यपुस्तक, पोशाक, स्टेशनरी आदिको अग्रिम व्यवस्थापन गरी संचय गर्ने	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	आषाढ मसान्तसम्म
९	बाढी प्रभावित क्षेत्रका विद्यालयहरूलाई विद्यालय किटको व्यवस्था गर्ने	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	आषाढ मसान्तसम्म
१०	सूचना, शिक्षा तथा सूचनासम्बन्धी सामाग्रीको व्यवस्थापन गर्ने	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	आषाढको पहिलो हप्ता
११	बाढी प्रभावित क्षेत्रका विद्यालयहरूमा जोखिम न्यूनीकरण गर्न रोकथाममूलक (Preventive) कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	जेष्ठ मसान्त सम्म
१२	अनुगमन चेक लिष्ट तयार गर्ने र अभिमुखीकरण गर्ने ।	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	आषाढको पहिलो हप्ता
१३	पूर्वतयारी योजनाको समीक्षा गर्नका लागि समन्वय बैठक : ❖ पूर्वतयारी गतिविधिहरूको अनुगमन गर्नका लागि कार्ययोजना तयार गर्ने ❖ अनुगमन गरी प्रतिवेदन पेश गर्ने	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	आषाढको पहिलो हप्ता निरन्तर

७.७.७ शिक्षा क्षेत्रको लागि अनुमानित बजेट :

क्र.सं	गतिविधि	ईकाई	परिमाण	दर (रु)	जम्मा (रु.)	श्रोत
१	समन्वय बैठक	पटक	४	१०००	४,०००	जिशिका
३	विस्थापित विद्यार्थीहरूलाई अस्थायी विद्यालय (Temporary Learning Center) को निर्माण	कोठा	५	४०,०००	२,००,०००	जिशिका, दैलेख स्कूल परियोजना, सोसेक नेपाल, एभरेष्ट क्लब दैलेख
४	अस्थायी विद्यालयमा भौतिक सामाग्री (कालोपाटी ५, टेबुल ५, कुर्ची ५)	सेट	५	१७०००	८५,०००	जिशिका, जिविस, गाविस, सोसेक, एभरेष्ट क्लब, सुडेक नेपाल, स्था.वि.को., समाज कल्याण क्लब दैलेख
५	विस्थापित विद्यार्थीलाई शैक्षिक	सेट	२३०	२००	४६०००	जिशिका, जिविस,

	सामाग्रीका पाठ्यपुस्तक सहयोग					ने.रे.सो., गाविस, सोसेक नेपाल,
६	विस्थापित विद्यार्थीलाई पोशाक सहयोग	सेट	२३०	८००	१८४०००	जिशिका, जिबिस, ने.रे.सो., गाविस, सोसेक नेपाल,
८	विस्थापित विद्यार्थीलाई खाजाको व्यवस्थापन(१ महिना)	जना	२३०	१०००	२३००००	जिशिका, जिबिस,, ने.रे.सो., गाविस, सोसेक नेपाल,
९	विपद् प्रभावित क्षेत्रको शिक्षक, समुदाय र सामाजिक कार्यकर्तालाई पूर्व तयारी सम्बन्धी १ दिने अभिमुखीकरण	गा.वि. स.	७	१००००	७००००	जिशिका, जिबिस, दैलेख स्कूल परियोजना, ने.रे.सो., गाविस, सोसेक नेपाल,
१२	विपद् प्रभावित क्षेत्रका विद्यालयहरूमा जोखिम न्यूनीकरण गर्न पूर्व संरक्षण/रोकथामका भौतिक कार्यक्रमहरू सञ्चालन	गा.वि. स.	१०	३००००	३०००००	जिशिका, जिबिस, दैलेख स्कूल परियोजना, ने.रे.सो., गाविस, सोसेक नेपाल, लुथरन विश्व महासंघ
१३	अनुगमन, प्रतिवेदन तयारी र पेश गर्ने ।		२	५०००	१०,०००	जिशिका
जम्मा					११५२९००	

७.८ संरक्षण (Protection) क्षेत्र:

विषयगत क्षेत्र अगुवा निकाय : महिला तथा बालबालिका कार्यालय, दैलेख

७.८.१ संरक्षण क्षेत्रको सम्पर्क व्यक्ति तथा संस्थाको विवरण :

क्र.सं	सम्पर्क व्यक्ति	निकाय	सम्पर्क टेलिफोन नं.
१.	पानकुमारी खड्का	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	०८९ ४२०१५५, ९७४८००४७३७
२.	सरला रेग्मी	महिला विकास कार्यालय	०८९ ४२०१५५, ९८४८११८९९९
३.	तारा खड्का	आवाज	९८४८०६२७२८
४.	महारूप खत्री	सेवक नेपाल	०८९ ४२०१४३, ९८५८००१२४९
५.	सूर्य विश्वकर्मा	दलित सेवा संघ	९८४८०६२८१६
६.	पदमबहादुर सापकोटा	जि.वि.स.यो.अ.अधिकृत	९७४८०३७९६३
७.	हीरासिंह थापा	सामाजिक सेवा केन्द्र (सोसेक) नेपाल दैलेख	०८९४२०१८७, ४२०२९५ ९८५८०५१०८९, ९७५८००१२८९
८.	सुनिता चन्द	महिला सशक्तिकरण मञ्च, दैलेख	०८९ ४२०२३१, ९८४८०६४३१९

(क) विपद् सम्बन्धी परिस्थिति (विपद्बाट हुनसक्ने सम्भावित मानवीय असर) :

- (१) मानवीय क्षति, घाइते बाल-बालिका, विछोडिएका तथा एकल बाल-बालिका वा बृद्धवृद्धा, अनाथहरूको सङ्ख्यामा वृद्धि ।
- (२) मानिस तथा पाल्तु जनावरहरूको आन्तरिक विस्थापन ।
- (३) विद्यालय बन्द, शैक्षिक पठनपाठनमा अवरोध ।
- (४) बहूदो दुर्व्यवहार र शोषण, भेदभाव, सम्भावित मानसिक आघात (Trauma) तथा मनोवैज्ञानिक त्रास ।
- (५) लिङ्गमा आधारित हिंसा (Gender Based Violence - GBV) को बहूदो जोखिम ।
- (६) सामना गर्ने सयन्त्र (Coping mechanism) मा अवरोध, शान्ति सुरक्षाको अभाव तथा सामान्य असुरक्षाको वातावरण ।
- (७) केही समुदाय अथवा समूहहरूका लागि मानवीय प्रतिकार्यमा पहुँच नहुनु अथवा पहुँच अपर्याप्त हुनु ।

७.८.२ समष्टिगत उद्देश्य :

बाल-बालिका लगायत जोखिममा रहेका विभिन्न समूहहरूले आपतकालीन परिस्थितिको कारणबाट उत्पन्न हिंसा, शोषण, दुर्व्यवहार तथा हेलाबाट संरक्षण प्राप्त गर्ने खाद्य तथा गैर खाद्य सामग्रीको निर्दिष्ट सेवा प्राप्त गरी न्यूनतम स्तरीय मानवीय जीवपनयापनको प्रत्याभूति दिने ।

७.८.३ विशिष्ट उद्देश्य :

- (१) प्राकृतिक विपद् तथा अन्य आपतकालीन परिस्थितिहरूमा उपलब्ध गराइने प्रतिकार्य कार्यक्रमहरूमा जोखिममा रहेका समूहहरूका लागि मानव अधिकारसम्बन्धी कानून, अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय कानून तथा राष्ट्रिय कानूनले प्रत्याभूति गरेका (guaranteed) मौलिक अधिकारहरूको संरक्षण गर्दछन् भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने ।
- (२) जोखिममा रहेका समूहहरूको संरक्षण सुनिश्चित गरी आपतकालीन प्रतिकार्यको न्यायोचित वितरणमा सहयोग उपलब्ध गराउने ।
- (३) आपतकालीन परिस्थितिबाट उत्पन्न हिंसा, शोषण, दुर्व्यवहार तथा हेलाका जोखिमहरूलाई सम्बोधन गरी विपद्बाट प्रभावित मानिसहरूको संरक्षण गर्ने र त्यस्ता दुर्व्यवहारबाट प्रभावित भई जीवित व्यक्तिहरूका लागि सेवासम्बन्धी प्रावधानहरूमा सहयोग उपलब्ध गराउने ।
- (४) बाल-मैत्री ठाउँ तथा मनो-सामाजिक परामर्श सम्बन्धी सहयोगको स्थापना गरी सुरक्षित वातावरणमा बाल-बालिका तथा महिला समाउँदछन् भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने ।
- (५) विछोड भएका बाल-बालिका, खास गरी पाँच वर्ष उमेरभन्दा मुनीका केटाकेटी तथा किशोरीहरूको पहिचान, दर्ता तथा स्वास्थ्यसम्बन्धी जाँचका बारेमा सहयोग र त्यस्तो सहयोग पछि उपयुक्त सेवा तथा संरक्षणका सुविधा सहित परिवारको खोजी गर्ने कार्यमा सहयोग प्राप्त गर्दछन् भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने ।
- (६) यौन दुर्व्यवहार तथा हिंसाका विरुद्ध तिनको अनुगमन, प्रतिवेदन तथा पैरवी (advocacy) गर्ने प्रणालीको स्थापना गरी बाल-बालिका तथा महिलाहरूको यौन दुर्व्यवहार तथा शोषणको रोकथाम गर्ने ।

७.८.४ संरक्षणमा मानवीय सहयोगको न्यूनतम मापदण्ड :

- (१) प्रभावित जनसमुदायको अधिकारको उल्लङ्घन भएमा वा दुर्व्यवहार तथा शोषण अथवा भेदभावको अनुगमन गर्ने र प्रतिवेदन पेश गर्ने संयन्त्रको स्थापना गर्ने अथवा स्थापित संयन्त्रलाई परिचालन गर्ने ।
- (२) विभिन्न समुदायका सदस्यहरूबाट, विशेषतः अति गरिब तथा पछाडी पारिएका वा सीमान्तकृत समूहबाट मानवीय सहयोग तथा आधारभूत सेवा सुविधामा समान पहुँच भए/ नभएको अनुगमन गर्ने ।
- (३) साभेदारहरूका बीचमा अभिलेख राख्ने तथा दर्ता गर्ने प्रणालीमा एकरूपता सुनिश्चित गर्ने ।
- (४) बाल-मैत्री ठाउँलगायत बाल-बालिका तथा महिलाहरूका लागि सुरक्षित वातावरणको सिर्जना गर्ने ।
- (५) शिक्षा तथा संरक्षणसम्बन्धी प्रतिकार्य कार्यक्रममा मनोसामाजिक सहयोगलाई एकीकरण गर्ने ।
- (६) हेरचाह गर्ने व्यक्तिहरूबाट बाल-बालिकाहरू विछोडिने कार्यको रोकथाममा सहयोग गर्ने ।
- (७) विछोडिएका तथा परिवार साथ नभएका बाल-बालिकाहरू, खास गरी पाँच वर्षको उमेरभन्दा मुनीका बाल-बालिका तथा किशोरीहरूको पहिचान, दर्ता तथा स्वास्थ्य जाँचको लागि सहजीकरण गर्ने र खोजी तथा पुनर्मिलनमा संलग्न साभेदारहरूलाई सहयोग उपलब्ध गराउने ।
- (८) परिवारबाट विछोड भएमा वा साथमा नरहेका बाल-बालिकाहरू र अन्य जोखिममा परेका समूह जस्तै: परिवार नभएका, जेष्ठ नागरिक, अपांग तथा दीर्घ रोगबाट पिडीत समूहका मानिसहरूलाई हेरचाह तथा संरक्षण प्रदान गर्ने (वास तथा अन्य सेवाको व्यवस्था) ।
- (९) मानवीय सहयोग तथा स्थायी समाधानका बारेमा आन्तरिक रूपमा विस्थापित मानिसहरूलाई नियमित रूपमा सूचनाको प्रभाव भईरहेको छ भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने ।
- (१०) फिर्ता हुने कार्यक्रम तथा स्थायी समाधानको तर्जुमा कार्यमा आन्तरिक रूपमा विस्थापित व्यक्तिहरूलाई संलग्न बनाउन प्रयास गर्ने ।

७.८.५ आपत्कालीन प्रतिकार्यसम्बन्धी गतिविधि :

(विपद्/आपत्कालीन परिस्थितिको अवधिमा)

क्र.स.	प्रतिकार्यसम्बन्धी गतिविधि	जिम्मेवार निकाय	समय अवधि
१	संरक्षण क्षेत्रको समन्वय बैठक ❖ परिस्थिति विश्लेषण ❖ जिम्मेवारी बाँडफाँड	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	पहिलो : विपद् भएको २४ घण्टा भित्र, दोस्रो : पहिलो साता १ दिन बिराएर, तेस्रो: दोस्रो हप्तामा १ पटक
२	परिस्थिति विश्लेषण गरी जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिमा प्रतिकार्यका लागि जानकारी गराउने	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	२ देखि ७ दिनसम्म
३	अन्य क्षेत्रका टोलीहरूसँग मिली बहुक्षेत्रगत प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (MIRA) सञ्चालन गर्ने	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	३ दिन भित्र
४	परिस्थिति सम्बन्धी पहिलो प्रतिवेदन तयार गर्ने	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	३ दिन भित्र
५	प्रारम्भिक लेखाजोखा प्रतिवेदन तयार गर्नको निम्ति आधाररेखाका तथ्यांकको समीक्षा गर्ने	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	पहिलो दिन देखि
६	प्रारम्भिक जानकारीका आधारमा प्रारम्भिक मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउने	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	३ दिन भित्र
७	MIRA बाट सूचनाको विश्लेषण तथा क्षेत्रगत समूहले अनुमोदन गर्नेगरी प्रारम्भिक प्रतिकार्यको योजना सहित प्रतिवेदन तयार पार्ने	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	१ हप्ता भित्र
८	श्रोत परिचालन गर्नका निम्ति क्षेत्रगत आकस्मिक योजनाको समीक्षा गर्ने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	३ दिन भित्र
९	मानवीय सहायताका लागि प्रयोगमा ल्याउन सकिने भनी तयारी अवस्थामा राखिएका सम्भौताहरूलाई क्रियाशील बनाउने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	३ दिन भित्र
१०	मानवीय सहायताको अनुगमन र सुधार गर्न पृष्ठपोषणका लागि टोली खटाउने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	१ हप्ता भित्र र निरन्तर
११	जोखिममा रहेका समूहहरूको पहिचान लगायत पहिलो ७ दिन भित्र मानवीय सहयोग र अन्य सेवा प्रदायकसँग सम्भौता गर्ने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	पहिलो दिन देखि
१२	हराएका, तनावग्रस्त, घाइते, अशक्त आदिको खोजी गर्ने र भेटिएकालाई पारिवारिक पुनर्मिलन गराउने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	निरन्तर
१३	स्वयम्सेवकहरू परिचालन गरी मनोसामाजिक सहयोग उपलब्ध गराउने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	निरन्तर
१४	गर्भवति तथा सुत्केरी आमाहरूको लागि सुरक्षित स्थान, स्याहार संभार, सरसफाइ र पोषणको व्यवस्थापन गर्न अन्य क्षेत्र (स्वास्थ्य, आवास, खाद्य तथा पोषण, WASH सँग समन्वय गर्ने	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	निरन्तर
१५	घाइते महिला तथा बालबालिकालाई उपचारको लागि शिविरमा सेवा प्रदान गर्न स्वास्थ्य क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	निरन्तर
१६	भेदभाव, हिंसा, दुर्व्यवहार, शोषणका घटनाको नियमित अनुगमन गरी आवश्यक प्रतिकार्य गर्ने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	निरन्तर
१७	निगरानी समूह गठन गरी परिचालन गर्ने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	निरन्तर

१८	कानुनी परामर्श तथा सहयोग गर्ने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	निरन्तर
१९	सुरक्षित तथा सुविधायुक्त स्थान, शौचालय र स्नान स्थलको व्यवस्थापन गर्न अन्य क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	निरन्तर
२०	संरक्षणका सवाल तथा कानुनी उपचारका लागि सचेतना कार्यक्रम सन्चालन गर्ने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	निरन्तर
२१	मानव अधिकार अवस्थाको अनुगमन गरी प्रतिवेदन गर्ने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	निरन्तर

७.८.६ आपत्कालीन परिस्थितिको पूर्वतयारीसम्बन्धी गतिविधि :

(विपद्/सङ्कटकालीन परिस्थितिभन्दा पहिले)

क्र.स.	पूर्वतयारीसम्बन्धी गतिविधि	जिम्मेवार निकाय	समय अवधि
१	संरक्षण क्षेत्रको समन्वय बैठक ❖ बैठकलाई नियमित गराउने । ❖ कार्य जिम्मेवारीको बाँडफाँड गर्ने । ❖ संरक्षण सरोकारवाला संस्थाहरूको सम्पर्क सूचि तयार गर्ने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	बैशाख भित्र
२	गत वर्षको विपद् सम्बन्धी संरक्षण कार्यमा सिकेका प्रमुख पाठहरूको पहिचान गर्ने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	बैशाख भित्र
३	संरक्षणमा कार्य गर्ने सरोकार संस्थाहरूको पहिचान गरी रोष्टर तयार गर्ने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	बैशाख भित्र
४	बहुक्षेत्रगत द्रुत लेखाजोखा सम्बन्धी सरोकारवालाहरूलाई तालिम दिने (गृह मन्त्रालय, यु.एन., आदि संस्थाबाट प्रशिक्षकहरू आमन्त्रण गरी)	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	बैशाख
५	बहुक्षेत्रगत द्रुत लेखाजोखा तथ्यांक सङ्कलन र विश्लेषण सहित प्रतिवेदन तयार पार्न सर्म्पर्क व्यक्ति (Focal Person) तोक्ने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	बैशाख
६	आधाररेखा (Baseline) सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन : ➤ जोखिम क्षेत्रका महिला, बालबालिका, अपाङ्ग, अनाथ, गर्भवति महिला, वृद्धहरू, अशक्त, एकल महिला, HIV/AIDs संक्रमितहरूको तथ्यांक सङ्कलन गरी स्थिति विश्लेषण गर्ने । ➤ मनोसामाजिक कार्यकर्ताहरूको तथ्याङ्क अध्यावधिक गर्ने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	बैशाख देखि जेष्ठ
७	सङ्घाभिमुख गाविसहरूको सामाजिक नक्सा बनाउने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	माघ, फाल्गुण
८	सङ्घाभिमुख गाविसमा विपद् व्यवस्थापन समितिसंग छलफल गरी पूर्व तयारी कार्ययोजना बनाउने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	माघ, फाल्गुण
९	मानवीय सहयोगमा महिलाहरूको लागि बस्ने, नुहाउने, चर्पी र लुगा धुने पर्याप्त ठाँउ र छुट्टा छुट्टै राख्ने । आश्रय र खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रसँग छलफल गरी व्यवस्था गर्न पहल गर्ने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	जेष्ठ
१०	युवा किशोरी तथा महिलाहरूको महिनावारी सुरक्षित राख्न आवश्यक सामग्रीहरूको व्यवस्था मिलाउने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	जेष्ठ
११	फरक किसिमका आवश्यकता भएका व्यक्तिहरूको लगत अनुसार आवश्यक सामग्रीहरूको व्यवस्थापन गर्ने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	जेष्ठ
१२	आमासमूह, क्लब, गाँउ स्तरका समूहलाई घरेलु हिंसाबारे	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	जेष्ठ

	जानकारी तथा संगठीत बनाई घरेलु हिंसा विरुद्ध आवाज उठाउने ।	कार्यालय	
१३	बाल क्लबहरू स्थापना गरी उनीहरूको क्षमता विकास गर्ने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	जेष्ठ
१४	बालअधिकार संरक्षण सम्बन्धमा सरोकारवालाहरूलाई तालिम दिने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	जेष्ठ
१५	जेष्ठ नागरिक तथा जोखिममा पर्नसक्ने समूहलाई पूर्व जानकारी एवं अभिमुखीकरण गर्ने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	भाद्र आश्विन
१६	वृद्ध/वृद्धा, बालबालिका, अपाङ्ग, गर्भवती, सुत्केरी, दलित जनजाती, पिछडा वर्गहरूलाई विशेष प्राथमिकता दिई समावेश गर्ने र अनुगमन मूल्यांकन गर्ने ।	महिला तथा बालबालिका कार्यालय	निरन्तर

७.८.७ संरक्षण क्षेत्रको लागि अनुमानित बजेट :

क्र.सं	गतिविधि	इकाई	परिमाण	दर (रु)	जम्मा (रु.)	श्रोत
१.	समन्वय बैठक	पटक	४	१०००	४,०००	म.बा.का.
२.	स्वयमसेवकहरू परिचालन गरी विस्थापितहरूलाई मनोसामाजिक सहयोग (१ महिना)	जना	४	३,०००	१२,०००	म.बा.का.
३.	युवा किशोरी तथा महिलाहरूको महिनावारी सुरक्षित राख्न आवश्यक सामग्रीहरूको व्यवस्था	जना	१००	२००	२०,०००	म.बा.का., जिस्वाका, जिविस, आवाज, विफ दैलेख, सोसेक नेपाल दैलेख, फेडो नेपाल
४.	फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरूलाई आवश्यक सर सामग्रीहरूको व्यवस्थापन	जना	२०	१,०००	२०,०००	म.बा.का., जिस्वाका, जिविस, गाविस, आवाज, विफ दैलेख, सोसेक नेपाल दैलेख, फेडो नेपाल
५.	जेष्ठ नागरिक तथा जोखिममा पर्नसक्ने समूहलाई पूर्व जानकारी एवं अभिमुखीकरण	गाविस	७	१००००	७०,०००	म.बा.का., जिस्वाका, जिविस, आवाज, विफ दैलेख, सोसेक नेपाल दैलेख, फेडो नेपाल
६.	प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धि अभिमुखीकरण	जना	२३०	२५०	४५,०००	म.बा.का., जिस्वाका, जिविस, आवाज, विफ दैलेख, सोसेक नेपाल दैलेख, फेडो नेपाल
७.	अपाङ्गहरूका लागी १ दिने पूर्व जानकारी तथा अभिमुखीकरण गोष्ठी	गाविस	७	५,०००	३५,०००	म.बा.का., जिस्वाका, जिविस, आवाज, विफ दैलेख, सोसेक नेपाल दैलेख, फेडो नेपाल
८.	गर्भवति, सुत्केरी, हिंसा पीडितका लागि सामग्री (आवश्यकता अनुसार)	जना			२,००,०००	म.बा.का., जिस्वाका, जिविस, आवाज, विफ दैलेख, सोसेक नेपाल दैलेख, फेडो नेपाल
९.	बालअधिकार संरक्षण सम्बन्धि २ दिने तालिम	पटक	७	१००००	७००००	म.बा.का., जिस्वाका, जिविस, जि.बा.म., आवाज, विफ दैलेख, सोसेक नेपाल दैलेख, फेडो नेपाल
१०.	सरोकारवालाहरूसँगको १ दिने अन्तरकृया गोष्ठी	पटक	१	१५,०००	१५,०००	म.बा.का., जिस्वाका, जिविस, आवाज, विफ दैलेख, सोसेक नेपाल दैलेख, फेडो नेपाल
११.	अनुगमन, प्रतिवेदन तयारी				१०,०००	म.बा.का.
जम्मा					५०१,०००	

अनुसुची -१

विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना पुनरावलोकन गर्ने समय तालिका

योजना पुनरावलोकन गरिने अवधि	जिम्मेवार निकाय	गर्नुपर्ने मुख्य कार्य (वैठक गर्ने वजेट व्यवस्था आदि)	अर्को योजना पुनरावलोकन वा अद्यावधिक गर्ने वैठकको अनुमानित मिति

दैनिक/साप्ताहिक प्रतिवेदन फाराम

१. तयार गर्ने जिल्ला : अवस्था प्रतिवेदन नं. दस्तखत
२. प्रतिवेदन तयार गरेको मिति :
३. लाई (प्रजिअ, स्थाविअ, जि.वि.व्य.स, गृह मन्त्रालय आदि)
४. वाट : (प्रजिअ, स्थाविअ, जि.वि.व्य.स, नेरेक्रसो)
५. बोधार्थ : (प्रजिअ, स्थाविअ, जि.वि.व्य.स, गृह मन्त्रालय आदि)
६. प्रतिवेदन अवधि (देखि.....सम्म)
७. प्रतिवेदनले समेट्ने क्षेत्र (जिल्ला, नपा/गा.वि.स.)
८. सामान्य अवस्था (प्रभावित गा.वि.स., लाभान्वित जनसंख्या, क्षति भएको घर आदि)
९. राहत उद्धारको विवरण (सरकारी, गैरसरकारी, रेडक्रस र राष्ट्रसंघीय निकायहरुबाट भएको राहत उद्धार)
१०. राहत उद्धारको योजना (सरकारी, रेडक्रस, गैरसरकारी क्षेत्रबाट प्रदान गरीने राहत उद्धारको योजना)
११. राहत उद्धारमा हुनसक्ने कमी वा कठिनाइ
१२. समस्या समाधानका उपाय वा अवश्यक सहयोगको अपेक्षा

विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमाको अवधारणागत ढांचा

